

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

PŘÍPRAVA ODSOUZENÝCH NA PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU
Preparation of Prisoners for Release

Bakalářská práce: 10-FP-KSS- 4030

Autor:

Michael Pilz

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
105	32	67	0	0	13

V Liberci dne: 5.4. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(pro bakalářský studijní program Sociální práce)

pro (kandidát): Michael Pilz

adresa: Hraničná 220, Janov n.N., 468 11

studijní obor (kombinace): Penitenciární péče

Název BP: **Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu**

Název BP v angličtině: **The procedure for prisoners before their release from prison.**

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková Ph.D.

Konzultant:

Termín odevzdání: 15.4. 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP: PŘÍPRAVA ODSOUZENÝCH NA PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková Ph.D.

Cíl: Zjistit zda program zacházení, resocializace a následná příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu napomáhá cílové skupině respondentů v návratu do majoritní společnosti a zda napomáhá zabraňovat jejich následné recidivě spojené s dalším umístěním ve výkonu trestu.

Požadavky: Získávání dat, analýza dat, interpretace dat, formulace teoretických východisek, projektování průzkumu, sběr dat, vyhodnocení a interpretace výsledků, formulace závěrů

Metody: Dotazník, pozorování, rozhovor, studium spisové dokumentace

Literatura: HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Osmium, 1999. ISBN 80-902081-8-5.

HELUS, Zdeněk. *Psychologie pro střetí školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-876-2.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.

MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1.

NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. Vyd. 1. Praha: Vodnář, 1995. ISBN 80-85255-74-X.

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7372-287-6.

ŠVINGALOVÁ Dana . *Kapitoly z psychologie I. Díl.*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2005. ISBN 80-7083-960-0.

VÁGNEROVÁ, Marie . *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7372-307-1.

Čestné prohlášení

Název práce: Příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu
Jméno a příjmení autora: Michael Pilz
Osobní číslo: P08000916

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 15.4. 2011

.....
Michael Pilz

Poděkování

Autor práce by touto cestou chtěl poděkovat kolegům vychovatelům a pedagogickým pracovníkům ze ŠVS z Věznice Rýnovice, za praktickou pomoc s odsouzenými při vyplnění dotazníků. Dále by autor práce chtěl poděkovat vedoucí práce Mgr. Květuši Slukové Ph.D., za odbornou pomoc při konečné realizaci bakalářské práce.

PŘÍPRAVA ODSOUZENÝCH NA PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU

Anotace

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit zda program zacházení, resocializace a následná příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu napomáhá cílové skupině respondentů v návratu do majoritní společnosti a zda napomáhá zabraňovat jejich následné recidivě spojené s dalším umístěním ve výkonu trestu.

Resocializace v kombinaci s programem zacházení jsou hlavní atributy, kterými se kompetentní pracovníci Vězeňské služby snaží působit na odsouzené s cílem minimalizovat negativní dopady věznění a co nejlépe připravit odsouzené na přechod do společnosti.

Struktura práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část práce splňuje formulaci teoretických východisek stanovené problematiky programu zacházení. Definuje základní rozdělení programu zacházení, způsob práce a činností s odsouzenými osobami v rámci jednotlivých stanovených programů zacházení .

Praktická část je zaměřena na zodpovězení otázek, formulovaných ve stanovených předpokladech. Průzkum měl za cíl přinést vybrané empirické poznatky které se týkají úskalí resocializačního procesu s osobami umístěnými ve výkonu trestu odnětí svobody.

Klíčová slova

Odsouzený, nástupní oddíl, program zacházení, resocializace, výstupní oddíl, výkon trestu odnětí svobody, Vězeňská služba, Školské vzdělávací středisko

The procedure for prisoners before their release from prison.

Abstract

This thesis attempts to gauge whether sentence planning, resocialisation and subsequent preparation of inmates prior to release from incarceration assist target groups of respondents in their return to the wider society, and whether such programs prevent re-offending and further incarceration.

While working with inmates, qualified prison service staff employ resocialisation and sentence planning as key attributes, both to minimize the negative effects of incarceration, and to prepare inmates as well as possible for their return to society.

This thesis comprises both practical and theoretical parts. The theoretical part deals with the formulation of theoretical propositions based on sentence planning issues. It defines basic divisions of sentence planning, methods of work and activities with inmates within a framework of individual set sentence plans.

The practical part of this thesis focuses on the answering of questions formulated within given preconditions. The research attempts to illustrate selected empirical findings relating to pitfalls in resocialisation processes for inmates serving custodial sentences.

Key words:

Convict, reception, sentence planning, resocialisation, discharge, custodial sentence, prison service, training and education centre

OBSAH

1	ÚVOD	10
2	TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1	VÝKON TRESTU PŘED A PO ROCE 1989.....	12
2.2	NÁSTUP ODSOUZENÝCH DO VTOS.....	14
2.3	RESOCIALIZAČNÍ ÚSILÍ V PRAXI PROGRAMU ZACHÁZENÍ.....	17
2.4	RIZIKOVÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PROGRAM ZACHÁZENÍ.....	17
2.5	ČINNOST SPECIALISTŮ PŘI VÝBĚRU PROGRAMU ZACHÁZENÍ A ROZ- DĚLENÍ JEHO PROGRAMŮ.....	19
2.5.1	Prvotní rozdělení programu zacházení v Rýnovické věznici.....	19
2.5.2	Specialisté programu zacházení v Rýnovické věznici	21
2.5.3	Činnost psychologa a rozdělení typů delikventních odsouzených.....	21
2.5.4	Další specifika a použité metody programu zacházení.....	24
2.6	DRUHY RESOCIALIZAČNÍCH PROGRAMŮ.....	26
2.6.1	Pracovní aktivity.....	27
2.6.1.1	Práce jako nástroj zařazení odsouzeného do společnosti.....	27
2.6.1.2	Podmínky práce odsouzených.....	28
2.6.1.3	Zákaz některých prací odsouzených.....	29
2.6.1.4	Pracovní odměna odsouzených.....	29
2.6.1.5	Prestiž pracovního zařazení odsouzených.....	29
2.6.2	Zájmové aktivity.....	30
2.6.3	Speciálně výchovné aktivity a utváření vnějších vztahů.....	31
2.6.3.1	Bezdrogová zóna, alternativa speciálně výchovné aktivity.....	31
2.6.3.2	OZSTZ, další alternativa speciálně výchovné aktivity.....	34
2.6.4	Resocializace mladých odsouzených.....	37
2.6.4.1	ŠVS jako jedna ze zajímavých možností odsouzených.....	39
2.6.4.2	Historie a současnost SOU.....	40
2.6.4.3	Z historie Školského vzdělávacího střediska Rýnovice.....	44
2.6.4.4	Současnost ŠVS Rýnovice.....	46
2.6.4.5	Budoucnost ŠVS Rýnovice.....	47
2.6.4.6	ŠVS výhodná alternativa programu zacházení.....	47

3	PRAKTICKÁ ČÁST	51
3.1	STANOVENÍ TÉMATU VÝZKUMNÉ PRÁCE	52
3.1.1	Stanovení cíle výzkumného šetření.....	52
3.1.2	Obsahové zdůvodnění a východiska.....	53
3.1.3	Vymezení pojmů.....	53
3.2	VYMEZENÍ A MODELOVÁNÍ VÝZKUMNÉHO POLE.....	54
3.2.1	Zmapování všech možných proměnných.....	55
3.2.2	Zúžení výzkumného pole na klíčové vazby.....	55
3.2.3	Model výzkumného pole.....	55
3.3	PŘEDPOKLADY.....	56
3.3.1	Hlavní předpoklady.....	56
3.3.2	Dílčí předpoklady.....	57
3.4	POPIS A CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU.....	57
3.4.1	Výběr ze základního souboru zkoumaného vzorku.....	58
3.5	STRATEGICKÁ ÚVAHA O POUŽITÍ VÝZKUMNÝCH METOD A TECHNIK.....	58
3.5.1	Analýza dat.....	60
3.5.2	Výsledky šetření.....	93
3.5.2.1	Vyhodnocení předpokladů.....	97
4	ZÁVĚR	99
5	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	103
6	SEZNAM PŘÍLOH	105

1 Úvod

Tématem této autorovi bakalářské práce je, jak je z názvu patrné, **příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody**. Bakalářská práce bude rozdělena na **dvě části**. **Část teoretickou**, kde se autor chce zmínit o negativních aspektech výkonu trestu a působení výkonu trestu na odsouzené po psychické a sociální stránce. Dále v teoretické části chce autor posoudit možnosti resocializačních programů působících na odsouzené umístěné ve výkonu trestu a k tomu navazující možnosti, které jsou odsouzeným poskytnuty v Rýnovické věznici v rámci naplňování těchto programů. Další částí autorovi bakalářské práce bude část praktická. **V praktické části** se chce autor zaměřit především na odsouzené, kteří v rámci výkonu trestu odnětí svobody absolvovali studium ve Školském výukovém středisku. Dále se autor zaměřil na odsouzené, kteří před propuštěním z výkonu trestu nastoupili, nebo nenastoupili na výstupní oddělení.

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda program zacházení, resocializace a následná příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu napomáhá cílové skupině respondentů v návratu do majoritní společnosti a zda napomáhá zabránit jejich následné recidivě spojené s dalším umístěním ve výkonu trestu. **Předmětem zkoumání je**, jak pozitivně jsou odsouzení ovlivněni před výstupem z výkonu trestu. Během zpracování své bakalářské práce si autor pokládá otázku, zda splňuje příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody svůj význam a napomáhá v jejich začlenění do reálného civilního života?

Během svého výzkumu v rámci praktické části autorovi bakalářské práce by se autor chtěl opřít o dva předpoklady. Prvním autorovým předpokladem, ke kterému by chtěl svůj výzkum směřovat, je, zda aspoň 80 % odsouzených, kteří se vzdělávají v Školském výukovém středisku, plní program zacházení lépe než ti odsouzení, kteří nemají v programu zacházení učební obor. Dalším předpokladem praktické části, je zjistit zda minimálně 80 % odsouzených půl roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody odmítá nastoupit na předvýstupní oddíl.

Autor se jako příslušník Vězeňské služby ČR ve služebním poměru s praktickým uplatněním resocializačních programů ve Věznici Rýnovice, kde slouží ve funkci Vrchní inspektor strážní služby, jak již vědomě nebo nevědomě při každodenní činnosti setkává každý den. Toto praktické uplatňování ve styku s odsouzenými osobami umístěnými ve výkonu trestu odnětí svobody používají, jak zaměstnanci na Oddělení Výkonu trestu, tak zaměstnanci Oddělení Logistiky, tak i příslušníci Vězeňské a Justiční stráže, které je autor také členem. Zaměstnanci na pozicích psychologů, speciálních pedagogů, vychovatelů, dozorců, ale i mistrů na pracovištích se denně snaží působit na odsouzené, jak jim to nařizuje jejich pracovní

naplň a ukládá zákon. Tímto svým působením se více či méně úspěšně snažíme naplňovat nejen literu zákona, program zacházení či resocializační program, ale především podle svých schopností působit na narušené jedince umístěné do výkonu trestu odnětí svobody.

2 Teoretická část

V rámci teoretické části bakalářské práce by se chtěl autor **zmínit o možnostech, které většina odsouzených nastupujících do výkonu trestu odnětí svobody má.** Nástup do vězení a věznění jako takové je pro drtivou většinu lidí, kteří se do této situace dostanou, velmi zátěžovou situací. **Cílem autorovi bakalářské práce je,** jak již bylo v úvodu uvedeno, zjistit, zda program zacházení, resocializace a následná příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu napomáhá cílové skupině respondentů v návratu do majoritní společnosti a zda napomáhá zabraňovat jejich následné recidivě spojené s dalším umístěním ve výkonu trestu. Možnosti plnění tohoto cíle bakalářské práce chce autor velice stručně popsat v rámci teoretické části bakalářské práce. Autor se chtěl zmínit o podmínkách výkonu trestu odnětí svobody, tak jak byly nastaveny v době minulé před rokem 1989 a jak jsou nastaven v době dnešní. Dále se chtěl autor zmínit o všem a popsat vše, co odsouzeného člověka při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody čeká. Začátky pobytu ve věznici, jako je nástup na nástupní oddělení a s tím související činnost v tomto druhu oddělení. Zmínil se zde také působení výchovných pracovníků na odsouzeného v rámci tohoto oddělení. Dále se - ve své teoretické části chtěl zmínit a popsat možnosti programů zacházení, které budou odsouzeného provázet celým pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody. Tyto programy zacházení jsou stěžejním výchovným elementem, jenž zcela jednoznačně utváří a formuje osobnost odsouzeného jedince a zásadním způsobem napomáhá v jeho další resocializaci.

Na teoretickou část, opřenu o programy zacházení s působením resocializace, úzce navazuje i **předmět zkoumání mé bakalářské práce.** Tímto **předmětem zkoumání je,** jak pozitivně jsou odsouzení ovlivněni před výstupem z výkonu trestu. Během zpracování své bakalářské práce si autor pokládá otázku, zda splňuje příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody svůj význam a napomáhá v jejich začlenění do reálného civilního života? Odpověď na tuto výše položenou otázku se snaží najít v části praktické a to především v dotazníkových otázkách předložených dvěma skupinám respondentů, v případě autora výzkumu skupinám odsouzených s dvěma alternativami programu zacházení.

2.1 Výkonu trestu odnětí svobody před a po roce 1989

Každý člověk, který je soudem přerazen do výkonu trestu odnětí svobody (dále VTOS) a stává se z něho odsouzený, se musí přizpůsobit úplně jinému režimu, než je zvyklý ze svého domova, či okolí. Vězeňští psychologové i sociální pracovníci tvrdí, že vězni mají společnou zkušenost nuceného uvěznění a to je sjednocuje za společnou věc proti vězňitelům. Fyzická blízkost, v níž jsou nuceni žít jeden vedle druhého, ničí veškeré soukromí, vězeňské předpisy a rutina je nutí ke konformismu a izolace omezuje jejich život. Toto je daň, kterou musí podstoupit každý odsouzený umístěný ve výkonu trestu odnětí svobody. K tomu, aby se minimalizovalo nezákonné jednání mezi odsouzenými a naplňoval se účel výkonu trestu odnětí svobody s následnou resocializací, nám slouží **program zacházení**. Program zacházení je vydán v souladu s § 41 zákona č. 169/Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. *„Do vězení se dostávají lidé v naprosté většině za spáchání majetkového trestného činu. Jen menší část těchto lidí spáchala násilný trestný čin a jen menšina jsou recidivisté, kteří se dopustili trestného činu více než třikrát. Možnost pracovat má u nás v současnosti jen polovina dospělých vězňů. Chybí metodika edukačních programů, chybí kvalifikovaný personál, chybí rekvalifikační kurzy pro personál, který ve věznicích pracoval za předchozího režimu a je navyklý na svou represivní všemocnost, kterou dnes netolerují ani vězňové, ani normy mezinárodních penologických organizací. Až do roku 1991 byli vězňové podle vážnosti svého trestného činu tříděni do tří nápravných skupin, později do čtyř. Uvažovaná reforma výkonu trestu, inspirovaná zahraničními modely, počítá s diferencí na pět skupin, a to v rámci každého ústavu pro výkon trestu. Věznění by se měla lišit jen mírou bezpečnostních opatření. Vnitřní diferenciací vězňů by měla být založena na jejich konformitě s vězeňským řádem – ti, kteří by bez odporu plnili všechny požadavky na ně kladené, by požívali maxima výhod, včetně možnosti vybavit si svou celu některými vlastními předměty a možnosti krátkodobých propustek z výkonu trestu. Uvažuje se o zavedení komisionálního posuzování žádostí o podmíněčné propuštění.“¹*

Pojem program zacházení a tím i větší zájem o používání psychologických metod jako jsou experiment, pozorování a rozhovor se v podmínkách českých věznic začíná objevovat především po roce 1989. Po tomto roce a následných změnách ve společnosti, se začíná ustu-

¹ MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha: Slon, 1999. s 82. ISBN 80-85850-76-1.

popat od represivního jednání vůči odsouzeným a klade se větší důraz na humanizaci vězeňství. Před rokem 1989 v době takzvané totality byl účel výkonu trestu odnětí svobody spatřován především v izolaci odsouzených a v jejich využívání v pracovním procesu. Zaměstnanost za minulého režimu převyšovala skoro 90 %. Odsouzení byli zaměstnáváni především v těžkém průmyslu, stavebnictví a v dolech. Byli využíváni zejména tam, kde byl nedostatek pracovních sil z civilního sektoru, a za velmi nízké mzdy pomáhali plnit plány pětiletky. Samozřejmě i za totality docházelo k určitému vývoji a socializačnímu posunu.

České vězeňství patřilo ve 20. a 30 letech 20. století mezi nejvyspělejší v Evropě. Po 2. světové válce a především po únoru 1948 došlo k radikálnímu obratu vězeňského systému. Nastalo období Stalinistických 50. let, kdy byly věznice plné nevinných politických vězňů, kteří byli ve věznicích skoro jako ve vyhlazovacích táborech, připomínajících nacistické koncentrační tábory. V těchto lágrech vybudovaných podle Stalinova sovětského vzoru byli vězni decimováni tvrdou, otrockou prací a nelidským zacházením ze strany některých dozorců. Odsouzený byl vnímán jako třídní nepřítel takzvaně „mukl“, tedy člověk určený k likvidaci. Následovala 60. léta a s nimi určité uvolnění ve společnosti. I režim v rámci věznic se musel částečně tomuto trendu přizpůsobit. Nedochází už k tolika politickým procesům, výrazně se omezuje trest smrti. Po konci Pražského jara, okupaci sovětských vojsk a následné normalizaci dochází v průběhu 70. let k dalšímu přitvrzení poměrů v tehdejších československých věznicích. Až v druhé polovině 80. let, v době takzvané Gorbačovovy „Glasnosti“, dochází k určitému uvolnění, které je dovršeno revolučním listopadem 1989.

Po roce 1989 došlo ve vězeňském systému tehdejší ČSFR k rozsáhlým změnám a opatřením. Počínaje rokem 1990 a rozsáhlou amnestií, kdy bylo z VTOS propuštěno na 70 % odsouzených. Tato amnestie se netýkala pouze politických vězňů, ale vlastně všech vrstev odsouzených, počínaje nedbalostními trestnými činy a konče vrahy a násilníky. Samozřejmě většina s těchto propuštěných vězňů nedokázala se svojí svobodou úspěšně naložit a došlo u nich k další recidivě a opětovnému navrácení do VTOS.

I v personální situaci dochází ve věznicích k nemalým změnám. Mnoho totalitních „struktur“ z řad personálu odchází ze služebního poměru na vlastní žádost, mnoho jich je vyhozeno na základě rozhodnutí „nezávislých“ komisí. Díky této částečné obměně a příchodu „stranicky“, to znamená politicky nezatížených odborníků a nového personálu se dá pomalu a vlastně od nuly začít budovat nová struktura programu zacházení s možností využití psychologických metod v nové ideologicky nezatížené podobě.

2.2 Nástupu odsouzených do VTOS

Při nástupu do VTOS se odsouzený po absolvování nezbytných organizačních a administrativních procedur ubytuje nejprve na takzvaném **nástupním oddělení**. „V nástupním oddělení je odsouzenému na základě komplexní zprávy, s přihlédnutím k zájmům odsouzeného, nabídnut vhodný program zacházení. Svůj souhlas s vybraným programem stvrdí odsouzený podpisem. Pokud si odsouzený nezvolí některou z nabízených alternativ programu zacházení, je mu stanoven program minimální. Programy jsou sestavovány z jednotlivých aktivit, vycházejících z možností věznice.

*Možnostmi věznice se rozumí aktuální nabídka aktivit realizovaných ve věznici a ubytovací respektive kapacitní možnosti jednotlivých oddílů, kde je možné zvolené aktivity realizovat. Garantem programů zacházení je příslušný speciální pedagog, který tyto programy sestavuje a aktualizuje ve spolupráci s ostatními kompetentními pracovníky věznice. Souhlas s každou aktualizací programu zacházení stvrzuje odsouzený svým podpisem. Program zacházení se skládá z kombinace aktivit pracovních, vzdělávacích, speciálně výchovných, zájmových a z aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů.*² V nástupním oddělení se seznamuje s režimem dané věznice. V tomto místě se hlavně připravuje na **odlišný způsob života ve věznici**.

Je s ním proveden pohovor za přítomnosti psychologa a speciálního pedagoga věznice, vychovatele nástupního oddílu. Tito zaměstnanci se snaží pomocí aplikace metod sociální psychologie působit na odsouzeného a, pokud to jen trochu jde, formovat jeho osobnost. „Metody představují cesty, způsoby, jimiž zjišťujeme fakta, jevy, jejich souvislosti. Pomocí metod lze hlouběji proniknout do duševního života lidí, umožňují jejich poznání.“³ Od tohoto okamžiku až do konce VTOS jsou na osobnosti odsouzeného plně realizovány aplikace psychologických metod jako jsou experiment, pozorování a rozhovor.

² KURDÍKOVÁ, L. Psychologické aspekty uvěznění, *České Vězeňství*, 3/2010, s.25. ISSN 1213-929.

³ ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z psychologie I. Díl.*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2005. ISBN 80-7083-960-0.

Důležité je při prvním pohovoru zjistit o jaký typ odsouzeného jde, zda je prvotrestaný nebo recidivista. Zda jde o cizince s jinou kulturou, jiným náboženstvím. Jestli jde o násilníka, který měl s použitím násilí problémy už v minulosti. Zda se jedná o pravicového nebo levicového extrémistu, radikálního nacionalistu. Jaký je jeho zdravotní stav. Zda se jedná o osobu závislou na drogách, alkoholu, či jiných návykových látkách. Jaké má vzdělání a podle toho určit jeho případnou možnost začlenění do pracovního procesu, nebo možnost studia v nabízených učňovských oborech místního SOU (Strojního odborného učiliště). Je velice důležité se snažit zjistit rodinné poměry, z jakých pochází a případnou citovou vazbu na odsouzencovu rodinu. Výše uvedení zaměstnanci provádějící pohovor s novým odsouzeným, nejsou v jednoduché situaci. **Snaží se odsouzeného aspoň částečně získat ke spolupráci v resocializačním procesu**, ale zároveň musí umět nastavit osobnosti odsouzeného určité mantinely chování, které musí respektovat a jež nejde obejít. Samozřejmě, že i přes jejich snahu může dojít k situaci, kdy se jim nepodaří nasměřovat odsouzeného správným směrem. Bohužel jsou jedinci, kteří nikdy socializováni nebyli, tak nemohou být ani resocializováni. V těchto případech záleží vždy na osobním přístupu, zkušenostech, teoretické vybavenosti (úrovni kvalifikovaného vzdělání) i praktické dovednosti hodnotícího zaměstnance. *„Zatím jen málokde je věnována péče supervizi a vzdělávání zaměstnanců. Snížení počtu klientů na jednoho pracovníka automaticky nevede ke změně způsobu práce, není-li pracovník, jak postupovat, není-li proškolen v příslušných dovednostech, není-li alespoň někdy sledován někým k supervizi způsobilým, není-li mu umožněno komunikovat s kolegy na odborných fórech, nemá-li přímý osobní kontakt s odbornými zařízeními v zahraničí, nemá-li přístup k odborné literatuře, nemá-li možnost prezentovat výsledky své práce a podrobovat je kritické diskusi. Tak jako řada našich firem doslova ždíme ze zaměstnanců maximální výkon, aniž se zajímá o jejich vzdělávání a pracovní pohodu, tak se někteří vedoucí ústavních zařízení snaží vytěžit ze zaměstnanců co nejvíce, aniž jim umožní profesionální růst. Důsledkem je veliká fluktuace zaměstnanců, nutnost neustálého zaškolování nových, atmosféra provizória a nestability na pracovištích.“*⁴

Dále se odsouzený obeznamuje s právními předpisy. Má možnost seznámit se **Zákonem o výkonu trestu odnětí svobody 169/1999 Sb. a učí se Vnitřní řád věznice**, který mu jasně specifikuje, co je dovoleno, co zakázáno, jeho povinnosti a práva.

⁴ MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha: Slon, 1999. s 154. ISBN 80-85850-76-1.

„V rámci jednotlivých typů věznic (s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou) jsou tři až čtyři diferenční skupiny. Vězni jsou do nich rozřazováni podle několika kritérií - např. prvotrestanost, závažnost trestného činu, stupeň narušení osobnosti atp. V průběhu výkonu trestu mají odsouzení možnost svým přičiněním a dobrým chováním přispět k tomu, aby byli přeřazeni do lepší diferenční skupiny. Jednotlivé skupiny se liší nejen svým osazenstvím, ale také režimem výkonu trestu. Nejprísrnější je čtvrtá diferenční skupina, jejíž režim má nejvíce omezení. Život vězňů je zde striktně omezen na aktivity výslovně požadované a umožněné textem zákona o výkonu trestu. Existence a správné využívání diferenciacce je jedním ze stěžejních motivačních faktorů majících vliv na chování vězně ve výkonu trestu.“⁵

Po určité době, která činí zhruba 14 dní je odsouzený přeřazen z nástupního oddělení na oddíl podle diferenční skupiny, jež je mu soudem přisouzena. Na oddílu se dále seznamuje se základními možnostmi programu zacházení.

„ Program zacházení je výchovný prostředek, jehož základem je vedení odsouzených k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu trestu. Programy jsou sestavovány z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznice. Garantem programů zacházení je příslušný speciální pedagog, který tyto programy sestavuje a aktualizuje ve spolupráci s ostatními zaměstnanci věznice. Nabídka aktivit programu zacházení je uvedena v příloze vnitřního řádu. Cílem průběžného hodnocení programu zacházení je zhodnocení všech oblastí stanoveného programu, včetně plnění jeho cíle. Realizuje se v příslušných intervalech pro daný typ věznice a kategorii odsouzených. Hodnocení provádí vychovatel u každého odsouzeného vždy po uplynutí intervalu od data schválení programu ředitelem věznice nebo při aktualizaci od data schválení speciálním pedagogem a dále podle navazujících intervalů vždy do 5. až 10. dne od jeho uplynutí. Při průběžném hodnocení programu zacházení vychovatel spolupracuje především se speciálním pedagogem a dalšími zaměstnanci věznice. V rámci programu zacházení se pro odsouzené s trestem odnětí svobody delším než jeden rok nejméně tři měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jejich samostatný způsob života po propuštění a za tím účelem se aktualizuje program zacházení.“⁶

⁵[online] *Prostředí věznic* < <http://trestni2.juristic.cz/76188/CLANEK> > [cit. 2007-11-10]

⁶ z.č. 169/1999 Sb., § 41, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

2.3 Resocializační úsilí v praxi programu zacházení

V teoretické rovině obsahuje nepodmíněný trest odnětí svobody zejména újmu pachateli, odplatu, morální odsudek, izolaci jako prostředek k ochraně společnosti, příležitost k převýchově a resocializaci, odstrašení dalších potenciálních pachatelů, satisfakci oběti a veřejnosti.

Uvedený prvek – příležitost k převýchově a resocializaci - je jedním z nejdůležitějších v oblasti prevence možného pokračování páčání další trestné činnosti po propuštění. Již samotné chování odsouzeného po dobu výkonu trestu naznačuje jeho způsoby řešení zátěžových situací a predikuje celkové chování po propuštění z výkonu trestu. Jedním ze **stěžejních prvků působení na odsouzeného v době výkonu trestu je program zacházení.**

Odsouzený při nástupu do výkonu trestu se automaticky musí zapojit do programu zacházení. „*Věznice nabídne na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované*“⁷.

2.4 Rizikové faktory ovlivňující programy zacházení

Odsouzenému, kterému pomáhá specialista věznice zvolit si správný program zacházení, musí - být nabídnuty alternativy tohoto programu. Mezi alternativy tohoto programu patří **pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a dále je to oblast utváření vnějších vztahů.** Než si ovšem odsouzený za pomoci specialisty z nabídky určených programů vybere ten správný, ten který by mu vyhovoval, ten který by ho obohatil a především ten program, který by mu pomohl při návratu do společnosti, k dobrému startu a úspěšnému začátku nového života na svobodě, tak právě v tomto čase dochází k „*shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných*

⁷ z.č. 169/1999 Sb., § 41, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

dostupných materiálů k osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný“⁸V rámci tohoto posouzení dochází k zjištění, jaké u odsouzeného **převládají rizikové faktory**. „Obecně se rozumí faktory, které významně podílejí na závažnosti a recidivě trestné činnosti. Rozlišují se statické a dynamické rizikové faktory“⁹

Jak jsem se již zmínil jedním z rizikových faktorů jsou statické faktory. **Statické faktory jsou neměnné nebo velmi obtížně ovlivnitelné**. Rozlišení těchto statických faktorů je velice důležité k určení „osobnosti pachatele, kterou tedy musíme chápat jako zastřešující souhrnný pojem pro různé role osobnosti v tématech forenzní psychologie“.¹⁰ Za statický faktor se považuje například závažná porucha osobnosti, za rizikový faktor se považuje ku příkladu duševní onemocnění. Člověk páchá trestnou činnost, avšak může se stát i obětí. Obětí „přímou (primární), tedy individuálně určenou, nebo nepřímou (sekundární) obětí co sama přímo netrpí, avšak osud primární oběti jako újmu intenzivně prožívá a pociťuje nebo na něho důsledky této újmy dopadá.“¹¹

Dále máme faktory dynamické. **Dynamické rizikové faktory jsou měnné**. Jedná se o faktory, se kterými lze pracovat. Jedním z příkladů dynamického rizikového faktoru je zneužívání psychotropních látek - nebo alkoholu. Dalším příkladem je člověk vyrůstající v dysfunkční rodině či v ústavní péči. Díky rozpoznání dynamických faktorů dochází k eliminaci „preincipenčních indikátorů, jež jsou souhrn ukazatelů, které se vyskytnou před vlastní akcí a jsou v přímé souvislosti s další činností pachatele“.¹² Aktivity by v těchto případech měly být zaměřeny **na možnost ovlivnění dynamických rizikových faktorů** a následné změně hodnotové orientace odsouzených tak, aby se po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody odklonili od kriminálního jednání a začlenili se do majoritní, nedelikventní populace.

⁸ z.č. 169/1999 Sb., § 41, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

⁹METODICKÝ LIST Č. 15, kterým se stanoví pravidla a principy hodnocení odsouzených umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody.

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, L. ČERVINKA, F. *Forenzní psychologie*. Suport, Praha 1994

¹¹ SOCHŮREK, J, *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2003, s. 33. ISBN 80-7083-745-4.

¹² SOCHŮREK, J, *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2003, s. 20. ISBN 80-7083-745-4.

V rámci hodnocení se dbá na **splnění účelu a funkce hodnocení**. Funkce hodnocení rizikových faktorů by měla splňovat **tři kategorie**. První kategorií je **informační funkce** hodnocení, která má za úkol nás seznámit s anamnézou odsouzeného, s jeho minulostí. Další hodnotící funkcí - je **funkce srovnávací**. Jako příklad této funkce možno uvést srovnání dvou skupin odsouzených, přičemž jedna skupina odsouzených- drogy zneužívá a druhá - drogy nezneužívá. V obou skupinách probíhá určitá rozprava-srovnání. Poslední hodnotící funkcí je **motivační funkce**, jež navazuje na srovnávací funkci. Zhodnocení statických a rizikových faktorů u odsouzeného by mělo **vyústit v profil odsouzeného**, který by nám poskytoval pravděpodobnost vývoje odsouzeného. V tomto vývoji se specialisté zaměřují na pravděpodobnost recidivy odsouzeného a jeho sociální prognózu. Rizikové statické faktory hodnotí psycholog, sociální pracovník a speciální pedagog. Aktivity přispívají k tomu, aby se odsouzený zařadil do majoritní společnosti, přičemž je kladen důraz na to, že se musí odsouzený naučit snášet i nelibé věci, s kterými se v životě může setkat.

Během absolvování výkonu trestu je odsouzený povinen podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné, nebo dobrovolné. Odsouzeným je specifikován okruh konkrétních činností, kterých jsou povinni se zúčastnit nebo které mohou vykonávat v rámci programu zacházení.

2.5 Činnost specialistů při výběru programu zacházení a rozdělení jeho programů

K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného individuální program zacházení jako základní formu působení na odsouzené. Program se nezpracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo jeho zbytek ve výměře nepřesahuje tři měsíce.

2.5.1 Prvotní rozdělení programu zacházení v Rýnovické věznici

Úkolem programu zacházení je především zajištění jeho smyslu. Proto zainteresovaní zaměstnanci věznice dbají na to, aby si odsouzený mohl vybrat, ze smysluplných programů zacházení. Vychází přitom hlavně z Řádu výkonu trestu odnětí svobody 345/1999 Sb. §36 „*Věznice nabídne na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možnosti věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého pro-*

gramu, ale jen částí. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované.¹³ Specialisté věznice se snaží o vytvoření alternativ programu zacházení a dále se snaží rozdělit odsouzené do čtyř základních skupin. V první skupině jsou odsouzení, kteří jsou do věznice odsouzeni za majetková trestnou činnost s § 238, 247, 249, 250. V druhé skupině jsou zařazeni odsouzení, jejichž trestná činnost je násilného charakteru s § 219, 221, 234, 241, 242, 243. Ve třetí skupině jsou odsouzení s odsouzením za specifickou trestnou činnost dle § 188 a veškeré delikty související s konzumací drog a alkoholu. A v poslední čtvrté skupině jsou ostatní odsouzení, u kterých došlo třeba k přeměně OPP, možná i § 213, 171, 204.

Mnoho odsouzených má samozřejmě souběh více trestných činů. „U těchto většinou specialisté volí tu alternativu, která buď postihuje „spouštěč“ trestného činu, nebo pak nejzávažnější skutek trestného činu.“¹⁴

Pak se snaží ke každé skupině odsouzených specialisté věznice **stanovit oblast cílů a základní body programu zacházení**. Například u první skupiny odsouzených za majetkovou trestnou činnost se dává za cíl učit se vystačit si s legálními příjmy. Po zařazení do zaměstnání má odsouzený být schopen a především ochoten splácet své dluhy. Dalším důležitým bodem společným pro všechny odsouzené s tímto druhem trestné činnosti je v rámci programu zacházení aktivně absolvovat „**Kurz právního minima**“ zaměřený na páchání majetkové trestné činnosti.

Cílem druhé skupiny odsouzených, jejichž trestná činnost je násilného charakteru, je především učit se řešit životní situace adekvátními způsoby. Neuchylovat se k násilí při prosazování vlastních názorů. No a následuje důležitý bod plnění programu zacházení: aktivně absolvovat „Kurz právního minima“ zaměřený na páchání násilné trestné činnosti.

Cílem třetí skupiny odsouzených, kteří jsou odsouzení za specifickou trestnou činnost dle § 188 a veškeré delikty související s konzumací drog a alkoholu je učit se žít život bez drog, dále pak učit se řešit životní situace adekvátními způsoby. V neposlední řadě neuchylovat se k násilí při prosazování vlastních názorů. Dále je pak důležitým bodem programu zacházení pro tuto skupinu odsouzených, jako u předešlé skupiny odsouzených aktivně absolvovat „Kurz právního minima“ zaměřený na páchání násilné trestné činnosti.

¹³ Řád výkonu trestu odnětí svobody 345/1999 Sb. § 36.

¹⁴ JIRUŠ, Z. Program zacházení v VS ČR, *České Vězeňství*, 4/2005, roč. 12, č. 4, s.23, ISSN 1213-9297

Rozdělení do těchto specifických skupin je především pomůckou pro zainteresované pracovníky výkonu trestu odnětí svobody z věznice Rýnovice. Tito specialisté věznice vychází a řídí se ustanovením zákona č. 140/1961 a zákona č. 40/2009 Sb., tedy novým trestním řádem. Zde je potřeba zdůraznit, že každá věznice v struktuře VS ČR má tuto specifikaci odlišnou a upravenou na konkrétní podmínky jednotlivých věznic.

2.5.2 Specialisté programu zacházení v Rýnovické věznici

Program zacházení **zpracovává speciální pedagog** na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Tato zpráva obsahuje výsledky posouzení od dalších specialistů věznice. Mezi další specialisty patří vychovatel nástupního oddělení, který monitoruje činnost odsouzeného v prvních čtrnácti dnech až jednom měsíci, kdy si odsouzený zvyká na nové prostředí a seznamuje se z režimem ve výkonu trestu odnětí svobody. Dalším neméně důležitým specialistou je sociální pracovník, jehož náplní je zjistit i rodinné a sociální poměry odsouzeného.

2.5.3 Činnost psychologa a rozdělení typů delikventních odsouzených

Psycholog věznice, který s odsouzeným několikrát hovoří a má možnost odsouzeného posoudit po odborné stránce s využitím psychologických metod. Psycholog věznice se snaží v rámci praktického použití forenzní psychologie a především penitenciární psychologie zabývajících se „*psychologickými otázkami výkonu trestu, především věznění člověka i psychologickými aspekty těch trestů, které jsou spojeny z trestem odnětí svobody*“¹⁵ určit typologii delikventa. Proto rozděluje typy delikventních odsouzených na „*typ socializovaný, neurotický, nesocializovaný, dále typ mentálně nedostačiv (insuficientní), typ deviantně socializovaný a posledním typem je typ s masivní psychickou poruchou*“¹⁶. Rozdělení těchto typů je velice důležité k vybrání nejvhodnějšího programu zacházení.

Každý z výše uvedených delikventních typů se projevuje jinak. „*typ socializovaný je velmi málo nebo vůbec zasažen kriminální infekcí, asociálním chováním. Chování, které jej ved-*

¹⁵ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 1. díl, Obecná část*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 62. ISBN 80-7083-679-2.

¹⁶ NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D. *Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky*. Univerzita Karlova, Praha 1991.

lo ke spáchání trestného činu je spíše epizodického nebo náhodného charakteru. V osobnosti nejsou přítomny závažné poruchy osobnosti nebo poruchy chování. Tento typ se snaží spolupracovat.“¹⁷ Z výše uvedené citace lze usoudit, že **pro socializovaného odsouzeného se prakticky hodí jakýkoliv ze zvolených programů zacházení** jak pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a dále i oblast utváření vnějších vztahů. jsou pro tento typ odsouzeného zcela vhodné.

Dalším typem je **typ neurotický** „příčinou kriminálního chování je většinou konflikt uvnitř psychiky jedince, povahu tohoto konfliktu si však častěji neuvědomuje“¹⁸ Dalším výrazným aspektem tohoto typu je, že „poruchovost tohoto typu není obvykle fatální“¹⁹ Z výše uvedených skutečností vyplývá, že pro tento typ odsouzeného, samozřejmě podle individuálního posouzení některé z aktivit nejsou zcela přínosné a naopak některé z aktivit mu mohou být v následné resocializaci prospěšné. Jako srovnání by se u tohoto typu dala uvést vzdělávací aktivita, je otázkou zda by na studijní program ve Školském výukovém středisku stačil a zda tříletý, nebo i dvouletý učební obor by nebyl pro tento typ příliš náročný. Naopak pracovní aktivity, ve formě jednoduché manuální práce mohou být zcela vhodnou alternativou. Z dalších aktivit jsou pro tento typ odsouzeného jistě vhodné speciální výchovné aktivity a zájmové aktivity.

Další typ je **nesocializovaný** „nazývaný též defektně socializovaný typ. Tomuto typu chybí většinou autoregulace, špatně ovládá své sociálně nežádoucí chování. V psychopatologii je tento typ označován jako asociální (dle Vágnerové disociální) porucha osobnosti.“²⁰ Tento typ bývá hodně napaden takzvanou deviantní socializací, která se projevuje jako „závažná, těžká porucha socializace, která zasahuje celou osobnost. Sociální deviant je vždy antisociálem či disociálem, ale nemusí být nutně zločincem, i když většinou trestnou činnost páchá.“²¹ Většina odsouzených, u kterých je určena tato diagnóza, jsou recidivisté. Jako u recidivistů je

¹⁷ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 1. díl, Obecná část.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 47. ISBN 80-7083-679-2.

¹⁸ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 1. díl, Obecná část.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 47. ISBN 80-7083-679-2.

¹⁹ NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D. *Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky.* Univerzita Karlova, Praha 1991.

²⁰ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 1. díl, Obecná část.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 47. ISBN 80-7083-679-2.

²¹ MAŘÁDEK, V. *Lexikon klíčových pojmů z penologie.* Nепublikovaný rukopis.

u nich možnost resocializace značně snížena. Drtivá většina tohoto typu odsouzených **trpí poruchou osobnosti, jinak řečeno a psychopatií**, která by se dala definovat jako „*povahové odchylky těžšího a trvalejšího rázu, mající nepříznivý vliv na sociální adaptaci.*“²² U tohoto typu odsouzených dochází k přijetí „*prizonizace znamenající negativní adaptaci na podmínky života ve vězení, která velmi snižuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace jedince do normální společnosti.*“²³ **Prizonizace** v jejich případě má většinou dvě podoby. Jednou z těchto podob je „*Institucionalizace, jako výsledek adaptace na přísně a vysoce organizovaný život ve vězení (časový rozvrh dne, způsob chování vůči personálu, apod.). Výsledkem bývá ztráta aktivity.*“²⁴ Další neméně závažnou podobou prizonizace je „*Ideologizace, která znamená přijetí hodnot a norem kriminální subkultury, v podstatě pravý konformismus.*“²⁵ Program zacházení ignorují a snaží se jej plnit jen „na oko“ nebo vůbec. Zadávají jim v programu zacházení jakékoli z výše uvedených aktivit, jako jsou pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity, oblast utváření vnějších vztahů, je značně problematické a dá se říci, že značně neúčinné. Proto je ve většině případů tomuto typu odsouzených navrhnout **minimální program zacházení.**

Dalším typem je „*typ mentálně nedostačivý (insuficientní), tedy lidé se sníženou inteligencí, nebo její poruchou.*“²⁶ U tohoto typu odsouzeného je většinou zapotřebí konzultace dvou odborníků, psychologa a psychiatra.

Dále se psycholog věznice v nástupním oddělení při úvodním pohovoru setká s velice náročným a z hlediska odborníka v pomáhající profesi složitým typem. Tímto typem je „*typ deviantně socializovaný, tento typ si dobře osvojuje normy skupiny, ke které náleží, ty jsou však často ve větším či menším rozporu s normami společnosti (někdy je tento typ nazýván jako typ disociální).* U těchto pachatelů nenacházíme většinou snížený intelekt ani výraznou

²² NAKONEČNÝ, M. *Lexikon psychologie*. Vodňár, Praha 1995. ISBN 80-85255-74-X.

²³ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 2. díl, Speciální část*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 34. ISBN 80-7083-680-6.

²⁴ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 2. díl, Speciální část*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 34. ISBN 80-7083-680-6.

²⁵ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 2. díl, Speciální část*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 34. ISBN 80-7083-680-6.

²⁶ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 1. díl, Obecná část*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 48. ISBN 80-7083-679-2.

psychopatologii.²⁷ V naprosté většině je pro tento typ vhodný jakýkoliv z nabízených programů zacházení. Většinou se snaží program zacházení plnit, jelikož z jeho plnění může získat nesporné výhody jako jsou volná vycházka v rámci návštěvy, přerušování výkonu trestu, podmíněčné propuštění z výkonu trestu. Tento typ se projevuje svým **disociálním chováním** „jeho nositel jedná protispolečensky na straně jedné, ale na druhé straně jsou jeho sociální vztahy v úzké závadové či kriminální skupině neseny v duchu přísného dodržování jasně stanovených skupinových norem, pravidel a zvyklostí.“²⁸

V minimální míře by se vězeňský psycholog měl setkat s „**typem s masivní psychickou poruchou**, v psychopatologii označovaný jako psychotik. Jde o lidi trpící duševní poruchou v pravém slova smyslu a proto podle práva za své činy nejsou odpovědní.“²⁹ Tito odsouzení mohou vykonávat trest na specializovaných odděleních na doporučení psychologa či psychiatra, specializované oddělení nelze zřizovat jako oddělení pro společný výkon trestu odsouzených zařazených do různých typů věznic. Způsob zajištění pořádku a bezpečnosti musí být nedotčen a odpovídat základnímu typu věznice.

Nelze v některých případech opomenout i stanovisko vězeňského lékaře. Program zacházení, který je speciálním pedagogem zpracován, jednotlivým odsouzeným **schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.**

2.5.4 Další specifika a použité metody programu zacházení

Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu zacházení. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného. „V rámci programu zacházení se pro odsouzeného nejméně tři měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jeho samostatný způsob života.“

²⁷ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 1. díl, Obecná část.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 48. ISBN 80-7083-679-2.

²⁸ SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. 1. díl, Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2001, s. 16. ISBN 80-7083-494-3.

²⁹ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 1. díl, Obecná část.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 48. ISBN 80-7083-679-2.

*Při vypracování programu zacházení věznice podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení.*³⁰

Volba a způsob naplňování cíle programu zacházení je vedle chování, jednání, postojů ke spáchání trestného činu a výkonu trestu jednou z rozhodujících skutečností při zařazování odsouzeného do některé vnitřní diferenciační skupiny. **Do první vnitřní diferenciační skupiny** se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají dle souladu s vnitřním řádem. Vězeň chodí do práce a účastní se aktivit, které jsou mu nabídnuty podle možností věznice. **Do druhé diferenciační skupiny** se zařazují odsouzení s kolísavým a nevyjasněným postojem programem zacházení a svým povinnostem. **Do třetí** se zařazují odsouzení, kteří převážně program zacházení neplní nebo jej odmítají, neplní si své povinnosti, chovají se a jednají v rozporu s vnitřním řádem. Vnitřní diferenciace slouží k motivaci vězňů. O změně zařazení do jiné diferenciační skupiny rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce na doporučení specialistů. Vychovatel provádí záznam, vyhodnocuje program zacházení na základě poznatků dalších specialistů. Znamená to tedy, že sbírá informace o tom, jak v průběhu jeho nepřítomnosti si odsouzený plní své aktivity. Kromě aktivit v programu zacházení se může odsouzený v době vymezené vnitřním řádem věnovat svým vlastním soukromým aktivitám jako je četba knih, poslouchání rozhlasu, sledování televize.

Jak dochází a co se sleduje při pedagogickém posouzení odsouzeného. Při tomto posouzení se **používají základní psychologické metody sociální komunikace vycházející ze sociální psychologie** jakými jsou rozhovor „*jedná se o metodu, která se používá v mnoha vědních oborech (psychologii, pedagogice, sociologii, medicíně, žurnalistice a dalších. Nejčastěji se touto metodou zjišťují názory, postoje, zájmy, ale i přání, obavy, konflikty, problémy osobnosti. Kladem je zde bezprostřední styk tazatele a tazaneho. Hodnota rozhovoru závisí na dovednostech tazatele a na jeho zkušenostech s touto metodou i na introspektivní schopnosti subjektu vnímat sama sebe, správně své projevy interpretovat a ochotě vypovídat (postoj k rozhovoru).*“³¹Jedná se o metodu, která se hojně spolu s metodou pozorování využívá ve Výkonu trestu odnětí svobody. Pedagogické posouzení obsahuje zejména popis dané situace.

³⁰ z.č. 169/1999 Sb., § 41, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

³¹ ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z psychologie I. Díl.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2005, s. 24. ISBN 80-7083-960-0.

Popisem dané situace se rozumí především relevantní poznatky z pozorování. Mezi tyto poznatky především patří popis trestní minulosti jakým je především spáchání prvního trestného činu, věk odsouzeného při spáchání tohoto trestného činu, dále se jedná o spouštěcí mechanismy, které předcházely k spáchání trestného činu, motivace kriminálního jednání k danému trestnému činu. **Motivace kriminálního jednání je důležitým aspektem**, „zkoumáním motivace se snažíme odpovědět na otázky, proč jedinec jednal, tak jak jednal, proč se choval právě způsobem, kterým se choval“.³² Při sledování motivace kriminálního jednání je kladen důraz na rozlišení „motivů a incentive, přičemž motivy jsou vnitřní pohnutky k jednání, například potřeby, zájmy, city, fantazie a incentive jsou situační stimuly, tedy okolnosti, které motivují člověka k jednání, iniciují je, například chování oběti a podobně.“³³ Dalším důležitým poznatkem je popis sociálních vazeb odsouzeného a to především vztahy s osobami s trestní minulostí, dále vztahy s obětí trestného činu, konflikty ve vztazích, chybějící sociální zázemí a podobně. Neméně důležitým aspektem pedagogického posouzení je popis aktuálního životního stylu a jeho souvislost s trestnou činností, mezi které patří nezáměr o řádnou práci a pravidelné zaměstnání, identifikace s kriminální subkulturou, příklon k extremistickým skupinám, opakované násilné jednání, záměrné vyhledávání rizikových míst a mnoho dalších aspektů. **Velmi důležitým identifikátorem je Motivace odsouzeného k řešení.** Zde se především sleduje, zda si je si svých problémů vědom, vnímá je správně, chce je řešit, umí je řešit, celková míra odhodlání řešit nastalou situaci.

2.6 Druhy resocializačních programů

Během absolvování výkonu trestu odnětí svobody je odsouzený povinen mimo další povinnosti se řídit zákonem č. 140/1961, který byl mnohokrát novelizován a nakonec byl přijat zákon č. 40/2009 Sb., tedy nový trestní řád. Další důležitou zákonnou normou, která je pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody závazná je zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. Dále pak vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 ze dne 21. prosin-

³² SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 1. díl, Obecná část.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 47. ISBN 80-7083-679-2.

³³ ČÍRTKOVÁ, L. ČERVINKA, F.: *Forenzní psychologie.* Suport, Praha 1994, s. 166. ISBN 80-7023-679-1.

ce 1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzený je povinen „*podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je ods. povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, program zacházení*“.³⁴

Program zacházení se člení na **pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů.**

Pokud odsouzený nemá ani jednu z výše uvedených aktivit, je mu sestaven **minimální program zacházení.** V tomto minimálním programu zacházení se především bere na zřetel, zda odsouzený je zařazen do práce, či není. Je-li odsouzený zařazen do práce, vykazuje dobrou pracovní morálku, kdy zejména plní úkoly zadávané mistrem, popřípadě pracovníkem vězeňské služby, plní stanovené normy, dodržuje a plně využívá pracovní dobu, dodržuje zásady bezpečnosti práce a ochrany zdraví a šetří materiálem a energiemi. Není-li odsouzený zařazený do práce, podílí se na pracovních činnostech prospěšných pro věznic. Zapojuje se do úklidových prací na oddíle i mimo oddíl, vykonává práce na úpravách venkovních prostor nebo jiné práce nutné pro chod věznice. Při určování, kterou z činností bude odsouzený vykonávat, se přihlíží k typu věznice, do které je odsouzený zařazen a k jeho zdravotnímu stavu. Tyto výpomocné práce se vykonávají bez nároku na finanční odměnu.

2.6.1 Pracovní aktivity

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí zaměstnávání, práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice a dále pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.

2.6.1.1 Práce jako nástroj zařazení odsouzeného do společnosti

Zařazování odsouzených do práce naplňuje podmínky pro realizaci pracovní výchovy odsouzených. **Úkolem věznice je vytvářet podmínky pro zaměstnávání odsouzených buď v rámci vlastní podnikatelské činnosti, nebo na smluvním základě s jiným podnikatel-**

³⁴ z.č. 169/1999 Sb., § 41, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

ským subjektem nebo organizací. Odsouzení jsou v souladu s účelem výkonu trestu zařazováni do práce podle jejich zdravotního stavu a pracovních schopností.

Cílem pracovní výchovy již není pouze naučit odsouzeného vztahu k práci či naučit ho zacházet se základními nástroji a stroji a s tím spojených určitých volných vlastností. Význam této výchovy spočívá v tom, že umožňuje odsouzenému rozhled ve stále složitějším systému výroby, obchodu a podnikání v civilním životě. Jde o to, aby pochopil, že **poctivá práce je základem pro klidný rodinný život a jeho zázemí.** Je také nutné, aby ti, kdož mají o práci zájem a pracují (pokud práce je), byli podstatně zvýhodněni oproti těm, kteří práci zajištěnu mají, ale nepracují. Úspěšnost v práci, kladné postoje k ní, snaha a dobré výsledky jsou kritériem hodnocení kvality převýchovy, hlavním předpokladem plnění programu zacházení a jednou z cest k podmíněnému propuštění odsouzeného na svobodu.

2.6.1.2 Podmínky práce odsouzených

Věznice vytvářejí podmínky pro zaměstnávání odsouzených buď v rámci svého provozu a vlastní výroby, nebo podnikatelské činnosti, anebo smluvně u jiných subjektů.

Smlouva mezi věznicí a jiným subjektem, na jejímž základě se uskutečňuje zařazení odsouzených do práce, stanoví podrobnější podmínky, za nichž budou odsouzení pracovat, případně i postup při zaškolení odsouzených k výkonu určených prací a způsob zvyšování jejich pracovní kvalifikace. Při vytváření podmínek k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a dodržování protipožárních a hygienických předpisů má jiný subjekt stejné povinnosti, jaké by měl podle zvláštních právních předpisů vůči svým zaměstnancům v pracovním poměru.

Jiné subjekty uvedené v předchozích odstavcích poskytují věznicím za práci odsouzených dohodnuté plnění.

K zaměstnávání odsouzeného u jiného subjektu, jehož zřizovatelem nebo většinovým vlastníkem není stát, je třeba jeho předchozího písemného souhlasu. Odsouzený může tento souhlas odvolat prohlášením učiněným vůči Vězeňské službě. Pokud prohlášení nemá písemnou formu, zaměstnanec Vězeňské služby o prohlášení odsouzeného učiní bezodkladně zápis, který předloží odsouzenému k podpisu. Účinky odvolání souhlasu nastávají uplynutím posledního dne měsíce následujícího po prohlášení odsouzeného o odvolání souhlasu. Odvolání souhlasu odsouzeným nelze považovat za odmítání práce.

2.6.1.3 Zákaz některých prací odsouzených

Je zakázáno školit a zařazovat odsouzené k výkonu prací s výbušninami. Jestliže odsouzený při práci přichází do styku s omamnými a psychotropními látkami nebo jedy anebo s jinými látkami, které mohou vyvolat zvýšené nebezpečí újmy na zdraví nebo škody na majetku, je třeba nad ním zajistit kontrolu. Zákaz některých prací pro odsouzené ženy a mladistvé je stanoven zvláštními předpisy.

2.6.1.4 Pracovní odměna odsouzených

Odsouzeným přísluší odměna podle vykonané práce. Vláda stanoví nařízením výši této odměny a podmínky pro její poskytování.

Pracovní odměna odsouzeného se pro účely srážek daní a pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti. Z této odměny se po srážce zálohy na daň a pojistného provedou i další srážky jednak k úhradě výživného pro děti, kterým je odsouzený povinen poskytovat výživu, včetně příspěvku na úhradu nákladů při péči o dítě v ústavní nebo ochranné výchově, a jednak k úhradě nákladů výkonu trestu. Rozsah a pořadí srážek z pracovní odměny odsouzeného stanoví Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou. Přitom přihlédně zejména k zabezpečení výživy dětí odsouzeného a oprávněným nárokům poškozených trestným činem.

Je-li však soudem nařízen výkon rozhodnutí srážkami z pracovní odměny odsouzeného, postupuje se podle občanského soudního řádu a předpisů vydaných na jeho základě.

Část pracovní odměny odsouzeného, která zbývá po provedení srážek rozdělí na kapesné a úložné. Odmítne-li odsouzený bez závažného důvodu pracovat, kapesné mu nenáleží.

Ministerstvo stanoví vyhláškou způsob rozdělení části pracovní odměny na kapesné a úložné, stanoví rozsah a podmínky, za nichž odsouzený může úložné použít k podpoře své rodiny nebo k plnění svých závazků. Nevyčerpané úložné se odsouzenému vyplatí při propuštění z výkonu trestu, pokud se věznice s odsouzeným nedohodne jinak.

2.6.1.5 Prestiž pracovního zařazení odsouzených

Vysoce jsou hodnoceni vězni z vnitřních provozů. Mezi ně patří údržbáři, kuchaři, chodbaři. „V hierarchii vězňů stáli a stojí nejvýše tzv. „táborové myši“ , tedy odsouzení, pra-

cující při zajišťování vnitřního chodu věznice“³⁵. Dlužno dodat, že většina z nich se však od běžných vězňů ostentativně distancuje a spíše se snaží dobře vycházet se zaměstnanci. Takovéto zařazení jim totiž většinou nese řadu výhod, mezi které patří především kulturní vyžití, delší návštěvy, opuštění věznice, pravděpodobnost zkrácení trestu.

2.6.2 Zájmové aktivity

Pro odsouzené, kteří si **vyberou zájmové aktivity** jsou připraveny, zájmové volnočasové aktivity odsouzených ve Věznici Rýnovice. Tyto aktivity slouží především k dostatečnému vyplnění volného času odsouzených. „*Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených*“.³⁶

Ve Věznici Rýnovice jsou k dispozici kroužky a volnočasové aktivity, mezi které patří kondiční cvičení, malířství, modelářství, keramický kroužek, hudební kroužek (skupiny Katr boys, Sintr boys), kroužek zeměpisu. Dále jsou to sportovní kroužky, mezi které patří stolní tenis, šachy, pohybová relaxace. No a nelze opomenout videokroužek, křížovkářský kroužek a elektronické šipky.

Tyto kroužky slouží k odbourání psychického napětí odsouzených, minimalizaci negativního vlivu vězeňského prostředí a dále k posilování vědomí osobní identity a seberealizaci odsouzených.

Věřící odsouzení se mohou účastnit církevních setkání církví registrovaných v ČR, jako je pravoslavná církev, církev bratrská, církev adventistů, svědkové Jehovovi.

Dále mají odsouzení možnost diskutovat své problémy **v komunitních setkáních se svými vychovateli.**

³⁵ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 2. díl, Speciální část.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 59. ISBN 80-7083-680-6.

³⁶ *Řád výkonu trestu odnětí svobody 345/1999 Sb. § 36.*

2.6.3 Speciálně výchovné aktivity a utváření vnějších vztahů

Pro odsouzené, kteří si nezvolí z nabízených programů pracovní aktivity, zájmové aktivity a vzdělávací aktivity jsou připraveny ještě dva programy zacházení. Jedná se o program speciálních aktivit a utváření vnějších vztahů. „*Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména terapeutická (zejména sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie), sociálně právní poradenství, trénink zvládnání vlastní agresivity.*“³⁷

V rýnovické věznici jsou speciálně výchovné aktivity a oblast utváření vnějších vztahů určeny převážně pro dvě skupiny odsouzených. První skupinou jsou odsouzení s drogovou závislostí, kteří jsou umístěni na speciálním oddíle, kterým je bezdrogová zóna. Další skupinou jsou odsouzení z poruchou osobnosti, ti jsou umístěni na speciálním oddíle nazvaném Oddíl se stavebně technickým zabezpečením (dále jen OZSTZ).

2.6.3.1 Bezdrogová zóna, alternativa speciálně výchovné aktivity

V průběhu měsíce června 1998 bylo otevřeno ve Věznici Rýnovice **Specializované oddělení bezdrogové zóny pro osoby drogově závislé**. Toto oddělení je určeno pro osoby drogově závislé, přičemž drogová závislost je u nich „*psychický a někdy také fyzický stav, vyplývající ze vzájemného působení mezi živým organismem a drogou, charakterizovaný změnami chování a jinými reakcemi, které vždy zahrnují nutkání brát drogu stále nebo nepravdělně pro její psychické účinky a někdy také proto, aby se zabránilo nepříjemnostem z jejího chtění.*“³⁸ Toto oddělení bylo od počátku koncipováno jako izolovaná oblast, řídicí se zvláštěním, pro něj vypracovaným režimem a programem. Dne 15.1.2001 získalo toto oddělení na základě předloženého projektu statut léčebny, ve které je možno provádět ochranné léčení v ústavní formě. Program zacházení, kterým klienti prochází, je vypracován na 6 až 12 měsíců, avšak délka je posuzována individuálně. Ubytovací kapacita je 42 odsouzených.

Specializované oddělení ústavní léčby protitoxikomanické musí zajišťovat odborní zaměstnanci. Na činnosti tohoto oddělení se podílí pět pracovníků oddělení výkonu trestu,

³⁷ Řád výkonu trestu odnětí svobody 345/1999 Sb. § 36.

³⁸ DRTIL, J. *Aktuelní drogové závislosti*. Avicenum, Praha 1978.

psycholog, speciální pedagog, sociální pracovníce, dva vychovatelé terapeuti, vychovatel a externě psychiatr. Jsou přijímáni muži ve věku od 18 let, kteří mají soudem uložené ochranné léčení protitoxikomanické v ústavní formě. Podmínkou přijetí je předem zasláný tiskopis. V případě odmítnutí odsouzeného se soudně nařízenou OL protitoxikomanickou v ústavní formě nastoupit do SOUL, bude věc postoupena orgánům činným v trestním řízení.

Program je založen na komunitním systému a skupinové práci, kde se klienti učí novým sociálním rolím, přebírají zodpovědnost za sebe i za druhé, mění systém životních hodnot orientovaných na abstinenci. Program je rozdělen do čtyř stupňů, je nutné splnit podmínky pro postup do vyššího stupně: Je zaveden bodovací systém. Náplní programu je : komunita, skupinová a individuální psychoterapie, pracovní terapie na zahradě a v dílně, sportovní zátěžový program, ranní rozcvička, přednáška, zájmové kroužky, psaní deníků, elaborátů. Rovněž je snahou připravit kontakt pro klienta s pracovníky a organizacemi, které mu budou nablízku v případě potřeby, či v případě možného selhání (sociální kurátor, kontaktní centra pro drogovou závislost, komunity, krizová centra, léčebny).

V březnu 2006 byla v souladu se stanovenými úkoly GŘ VS ČR zřízena Bezdrogová zóna pro odsouzené v oddělení s ostrahou. V tomto oddíle jsou ubytováni odsouzení, kteří nebyli a nejsou uživateli drog, ale lze je považovat za jedince, kteří jsou vlivem drog nejvíce ohroženi, přednostně mladí ods. ve věku do 26 let.

Program zacházení zde dále zahrnuje následující oblasti jako jsou **komunitní setkání odsouzených, samoobslužné dovednosti, sociálně právní poradenství, poradenská a výchovná činnost, fyzický zátěžový program, pracovní činnost, utváření vnějších vztahů a u některých odsouzených i vzdělávací činnost**, která probíhá na Středním odborném učilišti v areálu věznice.

Komunitní setkání odsouzených probíhá zpravidla 1x týdně. Tato společná setkání odsouzených se zaměstnanci Bezdrogové zóny mají za účel vyhodnocení předchozího období, řešení aktuálních problémů, projednání připomínek všech zúčastněných, seznámení s programem na stávající období, s cílem vést odsouzené k aktivnímu podílu na dění v Bezdrogové zóně. Základem jsou povinné ranní rozcvičky, dále využívání posilovny, která je součástí oddělení a pomáhá k odbourávání agrese a napětí klientů. Rovněž jsou pod vedením pracovníků SOUL organizovaná povinná sportovní odpoledne, která vedou ke zlepšení fyzické kondice klientů. Při této činnosti se pracovníci oddělení soustředí na lepší poznání osobností klientů.

Další využívanou oblastí programu zacházení jsou **samoobslužné dovednosti**, zde si

odsouzení upevňují návyky potřebné v každodenním životě. Osvojují si základní dovednosti v přípravě jednoduchých jídel a stolování. Perou si, žehlí a starají se o oblečení. Pod dohledem zaměstnanců Bezdrogové zóny provádí i drobné údržbářské práce, včetně malování a výzdoby pokojů atd. Součástí je také vpravení odsouzených do základů etiky a společenského chování. Součástí samoobslužných dovedností je také arteterapie. Zde pod vedením speciálního pedagoga 1x týdně využívají výtvarného projevu k uvolnění a otevření svého vnitřního já. S namalovanými kresbami či keramickými výrobky dále pracují zaměstnanci oddělení ve skupině.

Sociálně právní poradenství, spočívá v odborné pomoci odsouzenému, to znamená naučit jej řešit jeho sociální problémy adekvátním způsobem. V rámci poradenství jsou organizovány besedy se zástupci státních i nestátních institucí, se zaměřením na problematiku života.

Poradenská a výchovná činnost je prováděna skupinovou i individuální formou se zaměřením na problémy a situace, s kterými se odsouzení mohou setkat při každodenním životě. V první řadě se jedná o pomoc při řešení konkrétní situace a problému odsouzených. Dále je poradenská a výchovná činnost zaměřena na prohloubení vztahu odsouzeného k rodině. Dalším tématem je seznamování s aktuálními společenskými změnami. V rámci poradenské a výchovné činnosti dochází k seznamování odsouzených s právními předpisy potřebnými k vytváření a upevňování právního vědomí a respektování zákonů. Velice důležitým aspektem v resocializačním programu je téma, které nám přibližuje problematiku samostatného způsobu života po propuštění z VTOS, včetně praktického nácviku sociálních a komunikativních dovedností. Poradenská a výchovná činnost napomáhá odsouzeným v samostatnosti, dále zde jsou odsouzení vedeni k angažovanosti, k získání reálného náhledu na život, k převzetí zodpovědnosti za sebe i za druhé, k postupnému získávání sebedůvěry, ke změně hodnotového žebříčku, k zvyšování tolerance organismu. Při zvyšování tolerance organismu se klade důraz, především na psychickou a fyzickou zátěž.

Pracovní činnost slouží především k rozvíjení a upevňování základních pracovních návyků, jednak formou pracovního zařazení ve věznici nebo formou jiných prací prospěšných pro věznici. V letním období se převážně provádějí zahradnické práce na záhonech a ve skleníku, kde se pěstuje zelenina. V zimním období je činnost více zaměřena na skupinovou práci a řízené zájmové aktivity v prostorách ubytovny. Dalším bodem při resocializaci je samoobslužná činnost, to znamená zvládání základních domácích prací jako jsou žehlení, praní a zašívání.

Fyzicky zátěžový program slouží ke zlepšení fyzické kondice a k odbourání psychic-

kého napětí a agrese. Využívá se řízených aktivit zaměřených na sportovní činnost. V rámci zájmové činnosti se mohou odsouzení věnovat sportovní, výtvarné nebo pracovní činnosti, s využitím vybavení umístěného přímo v Bezdrogové zóně nebo v ostatních prostorech ve věznici vyhrazených pro zájmovou činnost.

2.6.3.2 OZSTZ, další alternativa speciálně výchovné aktivity

Odsouzení umístění na Oddíle se stavebně technickým zabezpečením (dále jen OZSTZ) **jsou převážně osobami s poruchou osobnosti**. Většina z těchto odsouzených se projevuje **anomálním chováním**. Anomální chování je označováno v penitenciární psychologii jako „*takové chování, které není duševní poruchou či nemocí, ale vyznačuje se výjimečností a odchylností jak od obecně lidské normy, tak i od normy běžné ve vězeňské populaci*“.³⁹ Toto anomální chování odsouzených umístěných na OZSTZ má několik podob. Jde především o „*anomální chování připomínající duševní poruchu (nemoc). Jde o poruchu chování hypochondrické, hysterické nebo výrazně depresivní s častou somatizací*“.⁴⁰ Další podobou anomálního chování vyskytujícího se na tomto oddělení je „*Anomální chování při krizi z uvěznění a jiných osobních krizích. Jde o poruchy chování jako reakci na uvěznění – strach z budoucna, zmatečnost, lítost, neklid*“.⁴¹ Další podobou je „*Anomální chování účelového charakteru a protestního charakteru. Jde převážně o sebevražedné aktivity s podtextem nátlaku a vydírání, různé formy sebepoškozování*“.⁴² Většina odsouzených umístěných na OSSTZ se ve své anamnéze dopustilo sebevražedného jednání. Toto „*sebevražedné (suicidiální) jednání a sebepoškozování (automutilace) se řadí mezi poruchy jednání, které je zaměřené proti integritě organismu*“.⁴³ Z výše uvedených faktů je zřejmé, **že práce s odsouzenými umístě-**

³⁹ MAŘÁDEK, V. Abnormální chování ve vězeňském prostředí. *České Vězeňství*, 1/1995, roč. 3, č. 1, s.26. ISSN 1213-9297.

⁴⁰ MAŘÁDEK, V. Abnormální chování ve vězeňském prostředí. *České Vězeňství*, 1/1995, roč. 3, č. 1, s.26. ISSN 1213-9297.

⁴¹ MAŘÁDEK, V. Abnormální chování ve vězeňském prostředí. *České Vězeňství*, 1/1995, roč. 3, č. 1, s.26. ISSN 1213-9297.

⁴² MAŘÁDEK, V. Abnormální chování ve vězeňském prostředí. *České Vězeňství*, 1/1995, roč. 3, č. 1, s.26. ISSN 1213-9297.

⁴³ BRICHČÍN, S., KALVACH, Z. *Soudní psychiatrie a soudní sexuologie pro policisty a vyšetřovatele*. Policejní akademie, Praha 1997 s. 85. ISBN 70-5083-621-1.

nými na OSSTZ je velice náročná a specialisté tohoto oddělení si stanovují postupné cíle při práci s těmito narušenými jedinci.

Prvním krátkodobým cílem pro odsouzeného, který nastoupí na oddíl OZSTZ je postupně se seznámit s chodem oddělení a požadavky vyplývající ze zařazení do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením. Dalším dílčím cílem je vhodnými způsoby zvládat běžnou komunikaci s personálem věznice a přijetí vědomí viny skutku, který vedl k zařazení do OZSTZ.

Dále pak při práci s odsouzenými sledují specialisté oddělení dlouhodobý cíl, ten spočívá ve skutečnosti, kdy je odsouzenému uloženo několik úkolů. První z těchto úkolů je, že se musí odsouzený postupně učit zvládat zátěžové situace tak, aby nedocházelo k agresivnímu jednání. V rámci plnění tohoto úkolu, navazují úkoly další, odsouzený musí plnit program oddělení, spolupracovat s výchovnými pracovníky a dbát jejich rad, aby došlo k postupnému uklidnění a vytvoření potřebného náhledu na dosavadní způsob života.

Odsouzeným v jejich činnosti jsou stanoveny určité pracovní aktivity, mezi které především patří práce potřebné k zajištění chodu věznice bez nároku na odměnu. Jedná se zejména o úklidové práce v rámci oddělení. Dále je kladen důraz na udržování velmi dobrého pořádku v cele a ve svých osobních věcech. Dalšími aktivitami, které by měly formovat osobnost odsouzeného jsou především speciálně výchovné aktivity. V rámci těchto aktivit se klade důraz na individuální poradenství specialistů a zvláště zaměření těchto specialistů na zvládání stresových situací. Součástí těchto aktivit je také všeobecně vzdělávací kroužek dle možností věznice. Nelze opomenout i aktivity zájmové jako jsou četba, kondiční cvičení, sportovní činnost v rámci vycházek a sportovních kroužků. Neméně důležitá aktivita jak předchozí aktivity je oblast utváření vnějších vztahů. V rámci plnění této aktivity jde především o pokračování kontaktu odsouzeného s rodinnými příslušníky, manželkou, družkou nebo přáteli.

Jsou odsouzení, kteří jsou velmi špatně adaptabilní na prostředí VTOS a kteří ať soudem, či z rozhodnutí speciálních pedagogů jsou určeni k minimálnímu programu zacházení.

„ Minimální program zacházení je zpravidla uplatňován pouze u odsouzených zařazených ve III. PSVD. Cílem tohoto programu je vést odsouzené k bezproblémovému výkonu trestu v souladu se ZVTOS bez potřeby přijímání mimořádných opatření. Minimální program zacházení tvoří především pracovní činnost, povinnost dodržovat běžné společenské normy, pořádek, kázeň a povinnosti stanovené ZVTOS, ŘVTOS a vnitřním řádem věznice, jakož i provádění úklidových a dalších prací k zajištění každodenního provozu věznice. V rámci minimálního programu zacházení mohou odsouzení

provádět individuální zájmovou činnost zejména v době svého osobního volna.“⁴⁴Tito odsouzení jsou zařazeni rozhodnutím zařazovací komise na oddělení OZSTZ. Na tomto oddíle jsou umístováni odsouzení **jejíž resocializace vzhledem k jejich duševním, mentálním a sociálním schopnostem je nepravděpodobná.** Je zde přísnější režim, posílená činnost dozorců, vychovatelů a speciálních pedagogů. Odsouzení se zde musí podrobit na rozdíl od ostatních oddílů odlišnému Časovému rozvrhu dne (dále jen ČRD) a je s nimi prováděn odlišný program zacházení. Pokud si odsouzení plní dlouhodobě své povinnosti dle ČRD a není vůči nim ze strany personálu negativních připomínek jsou na základě rozhodnutí zařazovací komise **přeřazeni na jiný typ oddílu s mírnějším režimem.**

Odsouzení, kteří po stránce zdravotní i po stránce kázeňské splňují nároky na ně kladené ze z.č. 169/1999 sb., jsou zařazeni v rámci programu zacházení k pracovní činnosti plnící účel VTOS.

„Zaměstnávání odsouzení jsou ve věznici zařazováni do práce s přihlédnutím k jejich vzdělání a získané praxi v daném oboru, zdravotnímu stavu, výši jejich pohledávek a délce trestu. Vzhledem k nedostatku pracovních příležitostí se dále přihlíží k osobnosti odsouzeného, jeho zdravotnímu stavu, ke skutečnému zájmu a ochotě pracovat a přizpůsobit se konkrétním podmínkám pracovního zařazení a k plnění povinností odsouzeného v dosavadním průběhu výkonu trestu odnětí svobody, popřípadě k dalším specifickým podmínkám daných pracovišť. Pracovní zařazení ve věznici je možno rozdělit na základní oblasti pracoviště na halách uvnitř věznice, režijní pracoviště vnitřních provozů věznice, nestřežené pracoviště mimo areál věznice. Dále na úklidovou a brigádnickou činnost. Jedná se o práci, která je potřebná k zajištění každodenního provozu věznice zajišťuje běžné denní úklidy v objektech a venkovních prostorech věznice, brigádnická činnost v rámci organizovaných úprav ve věznici, brigádnická činnost ve vězeňské kuchyni, další pracovní terapie např. pěstitelské a zahrádkářské práce.“⁴⁵

⁴⁴ Vnitřní řád Věznice Rýnovice, Hlava IV., Čl. 25.

⁴⁵ MRHAL, I. Program zacházení v VS ČR. *České Vězeňství*, 4/2005, roč. 12, č. 4, s.23. ISSN 1213-9297.

2.6.4 Resocializace mladých odsouzených

Oddělení pro mladé odsouzené do 26 let věku a prvovězněné bylo zřízeno v rámci resortního programu prevence kriminality 1.9.2000. Cílem tohoto oddělení je vytvoření diferencovaného výkonu trestu pro odsouzené, kteří jsou poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody a odsouzené, jejichž věk v době **zařazení nepřesahuje 26 let**. Zaměstnanci tohoto oddělení v rámci programu zacházení pomáhají zařazeným odsouzeným s adaptačními problémy na život ve věznici, aby bylo dosaženo co největší minimalizace negativních vlivů vězeňského prostředí. Dále jde specialistům především o **eliminaci „druhého života odsouzených“**. „Druhý život“ odsouzených je velice negativním jevem ve VTOS. Jedná se o *„souhrn asociálních aktivit, uplatňování specifické hierarchie a negativních způsobů chování v době, kdy vězňové nejsou v kontaktu nebo pod přímým dozorem pracovníků Vězeňské služby.“*⁴⁶

Základem programu zacházení je kolektivní systém práce, který je realizován formou pravidelných schůzek odsouzených se zaměstnanci oddělení. Odsouzení jsou zde vedeni k vytváření a upevňování základních pracovních návyků a učí se kvalitnímu způsobu trávení volného času a samostatnosti. Mladí a prvověznění odsouzení jsou ubytováni samostatně ve dvou oddílech. Jeden oddíl je určen pro odsouzené docházející do zdejšího školského vzdělávacího střediska za účelem studia některého z učebních oborů. Tito odsouzení jsou zaměstnáváni organizovanou činností, včetně výuky, v rozsahu 5 - 7 hodin denně. V rámci programu zacházení jsou zapojeni do samoobslužných aktivit. Na druhý oddíl jsou zařazováni odsouzení, kteří docházejí do zaměstnání v rámci pracovišť zřízených v objektu věznice. Tito odsouzení jsou mimo plnění pracovních úkolů vyplývajících z jejich pracovního zařazení zaměstnáváni další organizovanou činností v rozsahu 1-2 hodin denně, včetně speciálně výchovných aktivit, které jsou realizovány individuální i skupinovou formou.

Obsah jejich programu spočívá především v **vzdělávacích aktivitách**. Mezi ně patří **zařazení odsouzených do studia ve školském výukovém středisku (dále jen ŠVS)**. Zde je možnost vystudovat a zúčastnit se učebních oborů, vzdělávacích a záučních kurzů. Dále je kladen velký důraz na problematiku právního vědomí formou skupinových přednášek a besed s možností individuálních konzultací s pedagogem a sociální pracovníci. V neposlední řadě se

⁴⁶ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 2. díl, Speciální část.*

Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 34. ISBN 80-7083-680-6.

naskýtá možnost dalšího vzdělávání a to především formou kroužku cizího jazyka (angličtina, němčina) pod vedením pedagogů a řízeným samostudiem. Je zde možnost využití učebnic, audio a video techniky.

Většina z těchto mladých lidí **má problém z poruchami chování**. Poruchy chování jsou „*poruchami socializace, protože je porušen vztah k určitým společenským normám.*“⁴⁷ K eliminaci projevů poruch chování se specialisté snaží vést mladé odsouzené a prvovězněné **zařazením speciálně výchovných aktivit**. Mezi ně zařazujeme nácvik sociálních dovedností, mezi které patří neverbální komunikace, sebepoznávání, zvládání konfliktů, komunikační dovednosti.

Cílem speciálně výchovných aktivit se stává úsilí specialistů formou skupinové práce vytvořit nové životních hodnoty a normy. „*Každý člověk se během svého života dostává do řady rolí a vytváří si tak jejich určitý systém*“⁴⁸, tento systém se snaží specialisté zmíněnými aktivitami utvářet a formovat. Dále se snaží vést odsouzené k zodpovědnosti k sobě samému i ke svému okolí a zaměřit se na sebepoznání, empatii, konfrontaci a náhled. Dále pak mají specialisté výkonu trestu pracující z touto klientelou odsouzených další **dílčí cíle**. Mezi ně patří vyvíjení snahy o **zprostředkování nových náhledů na chybné postoje a chování** odsouzených se zaměřením o eliminaci „*predelikventního chování, jelikož je velice často nalézáno v anamnézách kriminálních pachatelů*“⁴⁹ **Dalším dílčím cílem je zaměřit se na poznání sociálního prostředí**. V rámci této aktivity se odsouzeným umožňuje osvojit si cvičné sociální úkoly, situace a dovednosti. Naučí se pracovat s vnímáním a vyjadřováním svých vlastních pocitů, důraz se klade na práci s emocemi. Neméně důležitým bodem, který odsouzení potřebují v rámci své sebereflexe, je umět pracovat s odpovědností za sebe i své chování. A konečně se musí zaměřit na hledání svých předností a schopností a zdůraznit jejich vhodné využití pro rozvoj své osobnosti. **Cílovou skupinou je samozřejmě vybraná skupina odsouzených, mladí a prvotrestaní**, kteří na základě dobrovolného rozhodnutí projeví zájem o skupinovou práci. Obsah této skupinové práce je zaměřen na vytvoření vzájemné důvěry ve

⁴⁷ VÁGNEROVÁ M., *Poruchy adaptace*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 1996, s. 35. ISBN 80-7083-235-1.

⁴⁸ NAKONEČNÝ, M.: *Základy sociální psychologie*. NPS, Praha 1970. ISBN 80-85255-74-X.

⁴⁹ SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. 1. díl, Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2001, s. 19.

ISBN 80-7083-494-3.

skupině, a následně na sdělování klientů o sobě se zpětným komentářem od jiných. Jsou využívány sociální situace, v nichž klienti prakticky řeší různé sociální úkoly, se zpětnou vazbou. Dále jsou zde používány metody a formy práce s odsouzenými v rámci aktivity jako jsou sociální učení, psychodramatické techniky, projektivní techniky (kresba a její rozbor), muzikoterapie (fantazijní zážitky při poslechu hudby), relaxace (zaměřená na zmírnění tenze organismu), skupinový rozhovor.

Organizační formou je tato skupina polootevřená. Frekvence a délka jednotlivých setkání u této skupiny probíhá 1x týdně, v délce trvání 120 minut. Doba trvání aktivity je zpravidla 12 - 24 měsíců, při počtu 8-12 odsouzených. V rámci této aktivity je kladen důraz na několik tématických okruhů, mezi které patří cyklus rodiny s následným návratem k dětství a pochopení jednotlivých souvislostí. Dalším okruhem je obecně rodina a zamyšlení se nad tím, jaké jsou vztahy a role v rodině. Po rodině následuje cyklus zaměřený na osobnost jedince, při kladeném důrazu na některé příčiny narušení vývoje osobnosti a to jak „*vnitřní, vnější a smíšené*“.⁵⁰ Pro odsouzené je zde také cyklus zaměřený na trestnou činnost a sociálně patologické jevy. Dále jsou zde zastoupena obecná témata a poslední řadě je zde cyklus relaxačních technik. Používají se prostředky a pomůcky jako je televize, video, matrace, tužky, pastelky, papíry, noviny, časopisy, lepidla a podobné další pomůcky.

Velký důraz při resocializaci mladých odsouzených se klade na problematiku závislostí vedenou formou skupinových přednášek a besed. Při zmínce problematiky drog nelze opomenout i komunitní systém, který je realizován formou pravidelných schůzek odsouzených a pracovníků.

Nelze opomenout také **pracovní aktivity, kde dochází k zajišťování prací pro potřebu věznice, pracovní zařazení, sebeobslužné činnosti.** A dále mimopracovní aktivity jako jsou sportovní činnost, výtvarná a modelářská činnost, zájmové kroužky.

2.6.4.1 ŠVS jako jedna ze zajímavých možností socializace odsouzených

Vzdělávání vězňů má v českém vězeňství své trvalé místo. To dokládá dlouholetá tradice Středního odborného učiliště Vězeňské služby České republiky. **Vzdělávání odsouzených je nedílná součást programu zacházení,** který působí na osobnost pachatele trestné činnosti komplexně. Zařazením vzdělávacího zařízení pro odsouzené do školské soustavy

⁵⁰ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*. SPN, Praha 1990.

České republiky je garantována kompatibilita vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody s obecným školským systémem.

Vzdělávání a zejména profesní příprava je chápána jako důležitý faktor, ovlivňující možnost jejich úspěšného návratu do občanského života pro propuštění z výkonu trestu.

Lze však prokázat vliv vzdělávání ve Školských vzdělávacích střediscích Vězeňské služby na chování odsouzeného v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Za účelem řešení tohoto problému je zpracován následující projekt výzkumu v praktické části této práce.

2.6.4.2 Historie a současnost SOU

V šedesátých letech 20. století se začínaly organizovat v tehdejších nápravně výchovných ústavech ministerstva spravedlnosti (NVÚ) pro odsouzené různé formy vzdělávání. V NVÚ Libkovic bylo zřízeno odborné učiliště, které umožňovalo vězňům vyučit se ve čtyřech profesích. S ohledem na délku trestu odnětí svobody u mladistvých trpěla činnost učiliště nedostatkem vhodných uchazečů. V NVÚ Opava měly odsouzené ženy možnost vyučit se oboru švadlena.

Snahy organizovat v NVÚ různé formy vzdělávání byly završeny nabytím účinnosti zákona č.59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Zákon umožnil, aby odsouzený s ohledem na své schopnosti, věk a délku trestu získal základní nebo i vyšší vzdělání nebo se zúčastnil dalších forem vzdělávání. Naplňování této části zákona v praxi se ukázalo jako obtížné, zejména ve vztahu k budoucímu uznání získaného vzdělání.

Odsouzení byli zařazováni do kvalifikačních kurzů, které organizovaly závodní školy práce těch hospodářských organizací, pro které pracovali. Úspěšní absolventi závodní školy práce získávali průkaz odborné kvalifikace a dle výsledku závěrečné zkoušky jim bylo přiznáváno zvýšení kvalifikační třídy.

V NVÚ se také pro odsouzené, kteří neuměli číst, psát a počítat, organizovaly různé typy vyučovacích kroužků, které vedli vybraní odsouzení.

Kurzy pro doplnění základního vzdělání (od roku 1972 v NVÚ Opava), kurzy zvláštní školy a odborná výuka mladistvých probíhaly ve spolupráci s odbory národních výborů a patronátními základními školami nebo závodními školami práce. Absolventi získávali vysvědčení z patronátní školy.

České vězeňství stále nebylo schopno poskytnout odsouzeným vzdělání ve vlastním školském zařízení, které by bylo součástí státní výchovně vzdělávací soustavy. Významnou změnu přinesl zákon ČNR č. 77/1978 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství. Dle tohoto zákona ministerstvo školství stanoví v dohodě s ministerstvem spravedlnosti postup při zabezpečování vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

V roce 1980 bylo ve výkonu trestu odnětí svobody více než 56 % osob, které neměly žádnou pracovní kvalifikaci. Odborné vzdělání odsouzených se realizovalo v těchto formách: Učební obory s vydáním výučního listu (např. učební obor šička prádla v NVÚ Opava). Organizace této formy vzdělávání byla velice náročná a přinášela řadu problémů zejména v tom, že se nedařilo organizačně provázat zaměstnání odsouzených žen s učebním oborem. Zvýšení kvalifikace formou kurzů u vyučených (zaučených) odsouzených, kteří pracovali delší dobu na jednom pracovišti. Zaškolovací a doškolovací kurzy a kurzy technického minima v souvislosti se začleňováním odsouzených do pracovního procesu po nástupu výkonu trestu odnětí svobody.

Další posun v oblasti vzdělávání odsouzených přinesl zákon č. 14/1978 Sb., kterým došlo k závažné přestavbě systému základních a středních škol a k prodloužení povinné školní docházky do 16 let věku. To byl impuls k zahájení jednání mezi tehdejší správou Sboru nápravné výchovy a ministerstvem školství. Ve smyslu nových školských předpisů měla být vytvořena vzdělávací instituce pro občany nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody, která měla být řádně zaregistrována v síti školských zařízení státní správy a měla by mít i potřebné pravomoci.

Před zahájením jednání s ministerstvem školství byl v 1. čtvrtletí roku 1981 proveden rozbor situace na úseku vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Jako reakce na osobní dopis ministra spravedlnosti bylo podle pokynů ministra školství v měsíci dubnu 1981 rozhodnuto vytvořit v resortu školství pracovní komisi k zavedení nového způsobu vzdělávání v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody.

Z jednání komise vyplynul návrh na zřízení středního odborného učiliště a zvláštního odborného učiliště v rámci Sboru nápravné výchovy, které by umožnilo odsouzeným získání odborné kvalifikace.

Roky 1982, 1983 se staly významnými mezníky v rozvoji vzdělání v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody. V tomto období byly vybírány NVÚ, které měly předpoklady k brzkému zahájení odborného vzdělávání v souladu s novým výchovně vzdělávacím systémem. Pro školní rok 1982/1983 se počítalo se zřízením školských vzdělávacích středisek (ŠVS) a zavedením zkušební výuky v NVÚ Rýnovice (strojírenská výroba), Příbram (hlubin-

né dobývání) a Opava (výroba konfekce). Postupně se počítalo s jejich rozšířením do dalších NVÚ. Byly získány učební osnovy pro některé obory a s učilišti patronátních podniků byla vedena jednání o získání (zapůjčení) potřebných učebnic. Byl předložen návrh organizační struktury učiliště a připravován návrh na zařazení učiliště do sítě škol.

Ve 2. polovině roku 1982 proběhlo několik jednání s odborem školství národního výboru hlavního města Prahy. Krajským školním inspektorem byly poskytnuty základní informace o administrativním postupu při zřizování nových SOU. Byly získány pokyny k obsahové stránce návrhu na zřízení SOU a pokyny pro zpracování organizačního řádu SOU. Následovala jednání s ministerstvem školství a školskou inspekcí. Místně odloučená pracoviště SOU byla zřízena v NVÚ Rýnovice, Pardubice, Libkovice, Opava a Plzeň. S ohledem na náročnost problematiky bylo rozhodnuto, že resortně budou ŠVS zřízena i v dalších třech NVÚ (Příbram, Valdice a Vinařice), ale do sítě školských zařízení budou přihlašována po etapách.

V červnu roku 1983 provedl útvar státního dozoru ministerstva školství před vlastním zařazením do sítě školských zařízení kontrolu SOU při správě Sboru nápravné výchovy a ŠVS v NVÚ Pardubice, Opava, Plzeň, Libkovice a Rýnovice. U ŠVS v NVÚ Opava byly shledány materiálně technické závady. Z tohoto důvodu se zařazení ŠVS při NVÚ Opava do sítě školských zařízení odložilo. Výsledky ostatních jmenovaných ŠVS byly příznivé.

Na základě zjištěných skutečností vydalo dne 1.7.1983 Ministerstvo školství ČSR rozhodnutí č.j. 206 – 37 / 83 – 220 o zařazení Středního odborného učiliště do sítě školských zařízení. S platností od 1.2.1983 byl vydán vnitřní předpis Sboru nápravné výchovy o zřízení SOU pro odsouzené, jehož přílohou byl prozatímní organizační řád SOU. Těmito legislativními akty bylo oficiálně zřízeno střední odborné učiliště pro odsouzené a zakončena první etapa budování školského zařízení.

V rámci ukončení první etapy budování školských zařízení je SOU zřízeno jako jedna škola, která sdružuje tři typy škol. Prvním školským typem je střední odborné učiliště, kde se vyučují učební obory pro úspěšné absolventy základních škol. Dalším školským typem je učiliště, kde se v učebních oborech vzdělávají žáci, kteří základní školu ukončili v nižším než 9. ročníku nebo 9. ročník nedokončili úspěšně. A konečně posledním typem je odborné učiliště, kde se v učebních oborech s upravenými učebními osnovami vzdělávají žáci ze zvláštních škol.

Kromě toho SOU podle zřizovací listiny a v souladu se školským zákonem organizuje kurzy pro doplnění vzdělání poskytovaného základní školou a odborné kurzy k získání nebo rozšíření kvalifikace.

Novelou zákona o výkonu trestu odnětí svobody byla zrušena striktní podmínka studia dospělých odsouzených výhradně formou studia při zaměstnání, což umožnilo organizovat výuku formou denního studia zejména v těch případech, kdy pro odsouzené nelze zajistit zaměstnání. Rovněž bylo zrušeno omezení stupně vzdělávání a jeho formy.

Vzdělávání se stalo vedle pracovních, terapeutických a zájmových aktivit nedílnou součástí resocializačního programu, zpracovaného věznicí pro každého odsouzeného. **U mladistvých odsouzených je věnována jejich vzdělávání a přípravě na povolání prvořadá pozornost.** Výchova mladistvého a jeho příprava na budoucí povolání je chápána jako účel výkonu trestu: „*Účelem výkonu trestu u mladistvého je především vychovat ho v řádného občana, a to se zřetelem k jeho osobním vlastnostem, k jeho rodinné výchově a k prostředí, z něhož pochází. Ve výkonu trestu je nutno řádným pedagogickým vedením zajistit výchovu mladistvého a jeho přípravu na budoucí povolání*“.⁵¹

V resocializačním procesu odsouzených představuje vzdělávání v SOU komplexní, systematický a vysoce smysluplný program. Jde o časově stálé, intenzivní působení na odsouzené v rozsahu více než 25 hodin týdně po dobu deseti měsíců v roce, trvající podle délky učebního oboru 2 – 3 roky. Takto cílený a rozsáhlý výchovně vzdělávací program je v podmínkách českého vězeňství jedinečný.

Získání výučního listu, vysvědčení z kurzu o doplnění základního vzdělání nebo z jiného odborného kurzu dává odsouzeným lepší možnosti zapojit se po propuštění z výkonu trestu do občanského života. Tím SOU významně přispívá k naplnění účelu výkonu trestu odnětí svobody, kterým je podle zákona kromě zabránění odsouzenému v páchání další trestné činnosti i jeho výchova k tomu, aby vedl řádný život občana.

Studovat v podmínkách vězeňského režimu je velmi obtížné, pokud nejsou studující ubytováni odděleně od ostatních odsouzených. Proto bylo pro studující ubytování oddělené od ostatních odsouzených. V tomto směru vyšlo vedení věznice ŠVS vstříc a toto opatření má zajistit klid pro samostudium.

V rámci ubytovny ŠVS jsou ubytováni i odsouzení, kteří projeví zájem o některý druh studia v ŠVS. Rovněž velmi pozitivním rysem je, že žáky ŠVS má v péči stabilně jeden vychovatel.

Již delší dobu je také v provozu tělocvična, kterou mohou studenti ŠVS využívat čtyřikrát v týdnu. Ve volném čase se žáci mohou věnovat i svým zálibám, jako je například práce v akvaristickém kroužku.

⁵¹ *Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody § 52, odst. 1.*

2.6.4.3 Z historie Školského vzdělávacího střediska Rýnovice

V roce 1975 byl zahájen na základě smlouvy mezi Věznicí Rýnovice a odborem školství Okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou první kurz doplnění základního vzdělání. Současně s tímto kurzem probíhalo i vzdělávání pologramotných odsouzených a dále si odsouzení mohli zvýšit kvalifikaci v odborných kurzech, které byly pořádány ve spolupráci s hospodářskými organizacemi zaměstnávajícími odsouzené.

Zkušební výuka v učebním oboru strojírenská výroba probíhala ve školním roce 1982/1983. Výuka byla zajištěna pouze externími učiteli. Nemalou zásluhou na zajišťování základních učebnic a učebních pomůcek měl tehdejší n.p. LIAZ. Souběžně probíhala výuka v kurzu doplnění základního vzdělání a odborné kurzy podle požadavků hospodářských organizací. Teoretické výuky odborných předmětů se ujali odborní učitelé SOU LIAZ. Odborný výcvik zajišťovali mistři záučního střediska n.p. LIAZ.

Zásadní změna nastala ve vzdělání odsouzených v roce 1984, když bylo 1. září 1984 ve Věznicí Rýnovice zřízeno Školské vzdělávací středisko jako místně odloučené pracoviště SOU Praha.

K základním úkolům ŠVS Rýnovice patřilo organizovat a zajišťovat odborné zaškolovací kurzy, zajišťovat výuku ve dvouletém učebním oboru strojírenská výroba a v neposlední řadě organizovat kurzy v rozsahu základní školy. Učební obor strojírenská výroba byl vybrán s ohledem na spolupráci s n.p. LIAZ, kde strojírenská výroba byla hlavním výrobním programem. Základní odborné učivo bylo v učebním oboru zaměřeno na způsoby obrábění kovů i jiných materiálů, funkci jednoduchých strojních součástí, základy technického zobrazování a na organizační stránku výroby.

Roku 1983 nastoupil do funkce vedoucího ŠVS Ing. Oldřich Pšenička. První výuční listy byly předány v červnu 1984. První dvouletý učební cyklus večerního studia ukončilo 17 odsouzených. V roce 1984 se pedagogický sbor ŠVS obohatil o nového učitele – Petra Hlídka.

V průběhu školního roku 1984/85 došlo k rozšíření školních prostor, především pak pro rozšiřující se pedagogický sbor. Rovněž se změnila zainteresovanost odsouzených na studijních výsledcích. Odsouzeným, zařazeným do ŠVS, se začalo čtvrtletně vyplácet prospěchové kapesné na základě studijních výsledků.

V roce 1986 se dostalo ŠVS Rýnovice na novou, kvalitativně vyšší úroveň. Byl zpracován projekt samostatného objektu ŠVS. Zde se počítalo s ubytovnou studujících odsouzených, učebnami, kanceláři i dílnou v jedné budově. V tomto období se začal plně rozvíjet samostatný školský kolektiv odsouzených. Organizačním řádem byli do ŠVS začleněni i vychovatelé. Do školního roku 1985/86 probíhala výuka podle upravených učebních plánů, po závěrečných zkouškách v červnu 1986 bylo rozhodnuto o přechodu na klasickou variantu večerního studia, což znamenalo teoretickou výuku rozšířit o všeobecné vzdělávací předměty – dějepis, chemie a ruský jazyk.

Ve školním roce 1987/88 byla v ŠVS Rýnovice zajišťována výuka v kurzu doplnění vzdělání poskytovaného základní školou a v učebním oboru strojírenská výroba se zaměřením na obrábění kovů. Organizačně zajišťovali příslušníci ŠVS i výuku v odborných kurzech. Závěrečné zkoušky učebního oboru úspěšně složilo 20 odsouzených. Teoretická výuka byla vedena příslušníky ŠVS a externími učiteli. Výrobním oddělením bylo zajištěno převedení studujících odsouzených do dvousměnného provozu. Tak byl vytvořen časový prostor pro realizaci výuky v ŠVS. V průběhu roku 1988/89 došlo k rozšiřování vzdělávací nabídky ŠVS o možnost doplnit si formou dálkového studia III. ročník učebního oboru strojírenská výroba. Odborný výcvik i nadále probíhal na pracovištích a strojích n.p. LIAZ, což se ukázalo do budoucna jako nevhodné řešení a přineslo mnoho problémů. Po roce 1989 přestal n.p. LIAZ odsouzené zaměstnávat a tím byl odborný výcvik znemožněn. Museli se hledat jiné možnosti a prostory. Podařilo se vytvořit materiální zázemí pro činnost ŠVS, srovnatelné s podmínkami v civilních učilištích. Stavebními úpravami v jednom bývalém ubytovacím objektu byly vybudovány dvě učebny, audiovizuální kabinet, dílna ručního obrábění, sborovna, sklady a ubytovna pro studující odsouzené. V části prostoru bývalé haly Elitex byly vybudovány dílny strojního obrábění. Výhodně se podařilo nakoupit strojní vybavení, opravit ho a zprovoznit.

Rozsáhlá amnestie prezidenta republiky v počátku roku 1990 zasáhla výrazně a zásadně do početního stavu studentů ŠVS. Postupně se však dařilo početní stavy odsouzených, zařazených do ŠVS, navyšovat. Výrazně stouply počty studujících odsouzených od školního roku 1992/93, kdy se začala provádět výuka formou denního studia.

Počet studujících i učebních oborů postupně rostl. Do roku 1990 byl mimo kurz doplnění základního vzdělání jediným učebním oborem dvouletý učební obor strojírenská výroba. Od roku 1990 probíhala výuka odsouzených i ve tříletém učebním oboru obráběč kovů. V roce 1995 bylo zahájeno experimentální ověřování výuky v tříletém učebním oboru strojní mechanik. V roce 1994 byla ŠVS přidělena celá výrobní hala Elitex, která byla postupně vy-

bavena dalšími stroji a zařízením, nutným pro řádnou výuku nejen v učebním oboru obráběč kovů, ale i v učebním oboru strojní mechanik.

2.6.4.4 Současnost ŠVS Rýnovice

V současné době jsou odsouzeným v Rýnovické věznici nabídnuty dva základní obory. Jedná se o **dvouletý učební obor obrábění kovů a dále o tříletý učební obor obráběč kovů**. Dále jsou v nabídce pro odsouzené specializované kurzy, brusič skla, mačkář skla, přípravné kurzy pro SOU, kterým je kurz vazač knih.

Samostatnou kapitolu jsou kurzy výpočetní techniky. Jedním z nich je odborný kurz – Computer Aided Engineering (CAD/CAM) systémy ve strojírenství a programování NC a CNC obráběcích strojů. Dalším kurzem jsou základy informačních technologií a práce s PC. Na tento kurz navazuje kurz základů tvorby Webových aplikací. Dále je zde pro studenty na ŠVS určeno samostudium, kde se studenti seznamují s operačními systémy Windows, Linux, kancelářský softwer, grafika, programování 2D a 3D. Opomenut není ani internet, v případě ŠVS je to výuka v programech školního intranetu off – line Weby. Zajímavou alternativou výuky, které jsou pro studenty připraveny z nabídky multimediálních výukových programů, patří výuka angličtiny a němčiny, dále výuka zeměpisu a biologie. Důležitou složkou výuky je multimediální encyklopedie, naopak zábavnou, ale velmi mezi studenty oblíbenou patří strategické a logické hry. Vše doplňuje studium odborné literatury.

Každý ze studijních oborů, kurzů a výuky má svou důležitost a tomu odpovídající délku studijní doby. Hlavním nosným programem ŠVS je a bude i nadále obor obráběč kovů, s výhledem i na specializaci pro obrábění na CNC strojích. V současné době je zajištěno programové vybavení pro výuku v tomto učebním oboru i školní CNC obráběcí stroj. Kromě učebních oborů probíhá výuka i v různých záučních kurzech. Dále probíhá výuka v kurzech cizích jazyků, kde se používají multimediální výukové programy pro anglický a německý jazyk. Dále mají stále větší význam a úroveň kurzy výpočetní techniky, od základů práce na počítači až po kurzy obsluhy CNC strojů. Odsouzení mají možnost využívat výukových programů a zdokonalovat se formou samostudia v předmětech jako je matematika, český jazyk, zeměpis, biologie i chemie. Tato forma výuky je podstatně zajímavější a díky kvalitnímu zpracování výukových programů vzbuzuje i zájem o počítačovou techniku. V rámci výuky cizích jazyků mají žáci možnost využít překladače textů německého, anglického, francouzského a španělského jazyka. Za poslední období došlo k výrazným změnám v prostorách

ŠVS. Byla vybudována druhá učebna informačních technologií se zaměřením na Computer Aided Engineering. Podařilo se modernizovat i původní počítačovou učebnu a rozšířit tu počet PC. Tyto PC jsou odsouzeným studujícím SOU nebo některý z odborných kurzů k dispozici k samostudiu i v době, kdy neprobíhá výuka a v rámci volnočasových aktivit programu zacházení i o víkendech.

Pedagogický sbor ŠVS se snaží úroveň výuky stále zkvalitňovat. Výhodou je, že zde vyučují i externí učitelé, kteří mohou porovnávat úroveň výuky v civilních školách a zdejším ŠVS. Je potěšitelné, že toto srovnání je pro ŠVS příznivé. Je nutné zdůraznit, že **veškeré doklady o vzdělání, které v průběhu studia získají, mezi které patří vysvědčení, výuční listy, osvědčení a certifikáty jsou opatřeny razítkem civilního odborného učiliště a nelze tedy poznat, že byly získány ve výkonu trestu odnětí svobody.** To absolventům rozšiřuje možnosti uplatnění na trhu práce.

2.6.4.5 Budoucnost ŠVS Rýnovice

Perspektivy ŠVS v Rýnovicích jsou velmi nadějně. Záměrem je rozšířit výuku na Computer Aided Engineering (CAD/CAM) systémech ve strojírenství a programování NC a CNC obráběcích strojů. Dále rozšířit výuku Webových aplikací, informačních technologií a práci s PC. Pro studium se budou dle finančních možností vytvářet odsouzeným co nejlepší podmínky ve vybavení učeben. Pro odsouzené se bude v areálu školy stále modernizovat počítačová učebna a rozšiřovat školní příruční knihovna. K výuce cizích jazyků budou odsouzení využívat stále modernější výukové programy a školní audiovizuální techniku i v mimostudijní dobu.

2.6.4.6 ŠVS výhodná alternativa programu zacházení

Další z možností využití pozitivního resocializačního programu je tedy vzdělávání odsouzených s možností výukového střediska.

I když je vzdělávání odsouzených ve věznicích začleněno do školské soustavy, vlastní výuka a osobnost žáků – odsouzených je natolik odlišná od běžné populace, že se lze domnívat, že vzdělávání odsouzených ovlivňuje řada dalších faktorů.

Tyto faktory budou pravděpodobně souviset s uloženým trestem odnětí svobody, s vlastními podmínkami života ve vězení, motivací jednotlivých odsouzených ke studiu a dalšími proměnnými.

Z dlouholetého vzdělávání odsouzených existuje mnoho poznatků. Zkušenosti učitelé, pedagogové a vychovatelé mají velké zkušenosti se vzděláváním této specifické skupiny studentů. Jak však uvádí Pelikán (2007, s.37) : „*Vlastní nebo cizí zkušenost poskytne sice empirické poznatky, ale k odhalení vazeb, souvislostí a zákonitostí je potřebný výzkum.*“⁵²

Zaměření výzkumu do oblasti vzdělávání odsouzených nabízí velice široký okruh témat. Motivace a spokojenost odsouzených se vzděláváním v průběhu výkonu trestu odnětí svobody zcela jistě ovlivňuje celý vzdělávací proces. **Vzdělávání ve výkonu trestu je však jedním z prostředků ke splnění cíle programu zacházení**, který je odsouzenému při nástupu trestu stanoven. Obecným cílem tohoto programu zacházení je, aby si člověk v průběhu výkonu trestu plnil veškeré povinnosti a po propuštění žil řádným způsobem a nepáchal trestnou činnost. Proto objektem výzkumu je samotný odsouzený.

Ve Věznici Rýnovice existuje možnost odsouzených doplnit si vzdělání pro odsouzené s delší dobou trestu, **minimální hranice je pět let**. Dále je možnost podle stupně dosaženého vzdělání si doplnit potřebnou kvalifikaci. Část odsouzených, kteří nemají ukončené základní vzdělání, má možnost si ho dokončit. Jedná se zde o ukončení 8. a 9. třídy. Další odsouzení zde mají možnost vyučit se v strojírenských oborech obráběč kovů, strojní zámečník, nástrojář atd. Jedná se o dvouleté a tříleté učební obory, které jsou ukončeny učňovskou závěrečnou zkouškou. „*S červnem přichází konec školního roku a s ním i závěrečné zkoušky. Pro ty, kteří se rozhodli během výkonu trestu studovat, je to období, které není zrovna dvakrát příjemné. Najednou někteří zjistí, že za ty dva nebo tři roky studia zapomněli všechno. Klasická zkoušková nervozita. Ta člověka pustí, až má zkoušky vykonané a teprve potom sám zjišťuje, že toho řekl vlastně dost a že ty zkoušky udělal lépe, než sám čekal. Letošní rok půjde ke zkouškám 38 studentů, kteří dokončili druhý nebo třetí ročník. Zkoušky jsou rozděleny na tři části, kdy první zkouškou je písemná, druhou praktická a na základě úspěšného vykonání těchto částí budou skládat ústní zkoušku. Dva studenti přicházejí ke zkouškám i po propuštění z výkonu trestu, aby vzdělání dokončili. Hodně štěstí a pevné nervy.*“⁵³

⁵² PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. PRAHA: Nakladatelství Karolinum, 2007. s. 37. ISBN 80-7184-569-0.

⁵³ *Arest*, Věznice Rýnovice, 3/2005, roč. 4 s. 10.

Tato možnost dosáhnout zvýšení kvalifikace a získání výučního listu, na kterém po propuštění z VTOS **nikdo nepozná**, že byl vystaven ve věznicí je odsouzenými značně využívána. Odsouzení díky tomuto opatření mohou po propuštění z VTOS nastoupit do zaměstnání a **nejsou diskriminováni zaměstnavatelem** při přijetí z důvodu jejich nedávného umístění v VTOS.

Jako příklad pozitivního přístupu ze strany odsouzených stojí za zmínku článek odsouzeného, který byl uveřejněn v časopise Arest, který je vydáván odsouzenými z Věznice Rýnovice za podpory vedení věznice. Článek byl nazván Proč studovat v kriminále. *„Byl jsem odsouzený k vykonání trestu deseti let, které mi byly nařizeny do typu věznice se zvýšenou ostrahou. Něco mi bylo započteno z výkonu vazby a malou část jsem vykonal ve věznicí Valdice. Zde v Rýnovicích jsem již od roku 1999. Přijel jsem sem z důvodů návštěv a jiných osobních důvodů. Po několika měsících zde jsem nastoupil na pracoviště, kde se foukaly vánoční ozdoby. Na tomto pracovišti jsem však dlouho nevydržel. Pro nedostatek práce jsem byl vyřazen a skončil na baráku, kde člověk dělá, co se dělat dá, aby zabil čas. Po několika týdnech však začaly docházet možnosti, jak čas zabít a já začal zvažovat co s trestem, který mám před sebou (což bylo 90 měsíců). Jedna z možností byla nastoupit do zdejšího vzdělávacího střediska, což mě také zrovna moc netáhlo. Věděl jsem o sobě, že učení mi nikdy nešlo. Ale na druhou stranu jsem nebyl ničím vyučený, což v mém rozhodování „hrálo“ podstatnou převahu. Rozhodl jsem se tedy pro školu. Pro osvěžení paměti jsem nejprve nastoupil do ZDŠ (9. ročník). V učení jsem pokračoval a vystudoval tříletý učební obor obráběče kovů. Během školních prázdnin, mezi druhým a třetím ročníkem, jsem absolvoval kurzy na PC. Jednalo se o základní seznámení s PC a kurz tvorby výkresové dokumentace. Nikdy předtím jsem s počítačem do kontaktu nepřišel a tak jsem od toho ani žádné „zázraky“ nečekal. Měl jsem tedy dvě osvědčení, ale abych se přiznal, nic z toho, co jsem se v kurzu učil, jsem pořádně nechápal. Po ukončení třetího ročníku jsem opět zvažoval co dál. Jednou mě pustí a já budu muset začít žít. Ano, ono není těžké vrátit se tam kde člověk skončil. Jenže co dál? Znovu do basy? Myslím, že toto by si měl zhodnotit každý sám. Po dlouhých úvahách jsem se rozhodl zdokonalit se ve výpočetní technice. Každý dobře ví, že jedna z priorit pracovních nabídek je právě znalost práce na PC. Pokračoval jsem tedy dál se studiiemi v programu pro tvorbu výkresové dokumentace, 2D/3D modelování a NC programování. Musím přiznat, že jsem několikrát stál před rozhodnutím na vše se vykašlat, ale díky lektorům zdejší školy jsem to neudělal. Celkem šestnáct měsíců v kuse jsem strávil na PC a jaký je výsledek? Mám kontakt s jednou z největších softwarových společností, která mi nabízí pomoc v podobě práce, vlastním tři velmi cenná osvědčení a mohu si vybírat práci v několika směrech. Dnes jsem si jistý,*

*že volba nastoupit do školy byla dobrá. Každý z nás by si měl najít svůj směr a cíl. Tímto článkem vás nechci a ani nebudu nikam směřovat, jen se vám snažím ukázat možnosti, které se ve zdejší věznici nabízejí. Zbytek už je na vás.*⁵⁴

Již delší dobu je také v provozu tělocvična, které mohou studenti ŠVS využívat čtyřikrát v týdnu. Ve volném čase se žáci mohou věnovat i svým zálibám, jako je například práce v akvaristickém kroužku.

Ano je zde **velká skupina odsouzených, kteří využívají možnosti výukového střediska čistě z účelových důvodů. Jejich cílem není ani tak si zvýšit kvalifikaci, ale hlavně být zaměstnán a tím čerpat řadu výhod s tím spojených.** Jednou z nich je také možnost vyplácení kapesného, možnost dostat mimořádnou návštěvu, možnost přerušování VTOS, možnost podmíněčného propuštění z VTOS. Ale je zde značná část těch, kteří mají opravdový zájem na zvýšení své kvalifikace a tím i zvýšení možnosti opětovného začlenění do společnosti.

⁵⁴ *Arest*, Věznice Rýnovice, 3/2006, roč. 5 s. 15.

3 Praktická část

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda programy zacházení, resocializace a následná příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu napomáhá cílové skupině respondentů v návratu do majoritní společnosti a zda napomáhá zabraňovat jejich následné recidivě spojené s dalším umístěním ve výkonu trestu. Předmětem zkoumání je, jak pozitivně jsou odsouzení ovlivněni před výstupem z výkonu trestu. Během zpracování své bakalářské práce si autor v této souvislosti pokládá otázku: Splňuje příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody svůj význam a napomáhá v jejich začlenění do reálného civilního života?

Respondenti kterých se bude výzkum týkat jsou **odsouzení z Věznice Rýnovice**. Vzorok respondentů je rozdělen na dvě hodnocené skupiny, přičemž každá hodnocená skupina je složena z padesáti odsouzených. **Jedna skupina jsou odsouzení navštěvující ŠVS ve věznicích**, kteří mají stanoveny v programu zacházení vzdělávací aktivity, tito odsouzení jsou zařazeni do věznice s ostrahou, jsou ve věku do třiceti let, přičemž ve VTOS jsou maximálně po druhé. **Druhou zkoumanou skupinou jsou odsouzení, kteří mají určen za program zacházení pracovní aktivity, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů**. Dále tito odsouzení z druhé skupiny jsou také zařazeni do věznice s ostrahou, ve věku do třiceti let, ve výkonu trestu maximálně po druhé. Obě dvě skupiny respondentů budou odpovídat na patnáct otázek z dotazníku.

Během výzkumného šetření v rámci praktické části bakalářské práce se autor chce opřít o dva předpoklady.

Předpoklad č. 1:

Předpokládáme, že 80 % odsouzených, kteří se vzdělávají v Školském výukovém středisku plní program zacházení lépe? než ti odsouzení, kteří nemají v programu zacházení učební obor.

Předpoklad č.2 :

Předpokládáme, že minimálně 80 % odsouzených půl roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody odmítá nastoupit na předvýstupní oddíl.

3.1 Stanovení tématu výzkumné práce

Velký význam vzdělávání pro úspěšné začlenění člověka do běžného života po propuštění lze těžko vyvrátit. Jak již bylo řečeno, vzdělávání odsouzených pravděpodobně ovlivňuje mnoho faktorů.

Vzhledem k tomu, že celkové chování odsouzeného po dobu výkonu trestu predikuje jeho bezproblémové začlenění do společnosti po propuštění, lze dané téma zpřesnit a zúžit na problém: „Vliv vzdělávání odsouzených na jejich chování v průběhu výkonu trestu.“ **Vliv vzdělání, které odsouzený získá, má samozřejmě účinek na plnění programu zacházení. Proto se autor pomocí dotazníku pro stejnou skupinu odsouzených, kteří se vzdělávají na ŠVS a odsouzených, kteří mají v náplni jiný program zacházení, snažil porovnat odlišnosti těchto dvou skupin.** Přičemž lze předpokládat, že odsouzení se vzdělávací aktivitou z první skupiny jsou touto vzdělávací aktivitou výrazně formováni jak myšlenkově, tak hlavně chováním a plněním svých povinností, na rozdíl od druhé skupiny odsouzených bez těchto vzdělávacích aktivit. Jednou z testových otázek v dotazníku, **se autor snažil zjistit, zda jsou odsouzení ochotni nastoupit na předvýstupní oddíl před odchodem z výkonu trestu.**

Odpověď na oba dva předpoklady, která vzejde po vyhodnocení dotazníku by měla být zároveň odpovědí pro cíl bakalářské práce. Splnění nebo vyvrácení obou dvou předpokladů umožní částečně zjistit, zda program zacházení, resocializace a následná příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu napomáhá cílové skupině respondentů v návratu do majoritní společnosti a zda napomáhá zabraňovat jejich následné recidivě spojené s dalším umístěním ve výkonu trestu. Dále splnění nebo vyvrácení obou dvou předpokladů dá určitou odpověď na předmět zkoumání a tímto předmětem je, jak pozitivně jsou odsouzení ovlivněni před výstupem z výkonu trestu. Zpracování a vyhodnocení obou stanovených předpokladů bakalářské práce pomůže **zodpovědět položenou otázku, zda splňuje příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody svůj význam a napomáhá v jejich začlenění do reálného civilního života.**

3.1.1 Stanovení cíle výzkumného šetření

Výzkum „Vliv vzdělávání ve vzdělávacích střediscích Vězeňské služby na chování odsouzených“ si klade za cíl zjistit, zda – li existuje vztah mezi dlouhodobým vzděláváním odsouzených a jejich chováním ve výkonu trestu.

Cílem výzkumu není vyřešení problému s nežádoucím chováním odsouzených ve výkonu trestu, ale potvrdit důležitost vzdělávání odsouzených.

Dílčím cílem výzkumu je potvrdit nebo vyvrátit, zda odsouzení studující na ŠVS jsou lépe resocializováni, než odsouzení, kteří ve věznici nestudují.

Dalším cílem výzkumu je zjistit, zda odsouzení půl roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody odmítají nebo neodmítají nastoupit na předvýstupní oddíl.

3. 1.2 Obsahové zdůvodnění a východiska

K řešení daného problému je třeba prostudovat dostupné prameny zejména pomocí dostupné odborné literatury, odborných skript, internetu a dále odborných časopisů (zajímavé informace lze nalézt v časopise České vězeňství) .

3. 1.3 Vymezení pojmů

„V rámci upřesnění pojmů se používá terminologie vycházející z běžného názvosloví Zákona a Řádu výkonu trestu odnětí svobody a termíny používané ve vnitřních řádech věznic, s dalším vlastním vymezením.“⁵⁵

Odsouzený – muž ve výkonu trestu odnětí svobody na dobu minimálně 5 let, aby byla zajištěna jeho přítomnost po dobu studia ve Středním odborném učilišti a zařazení ve třetím ročníku studia učebního oboru.

Školské vzdělávací středisko (ŠVS) – ve věznici s možností takového výkonu trestu, který odsouzeným umožňuje pokračovat ve studiu i v případě, že rozhodnutím soudu byl změněn základní typ věznice.

VTOS – výkon trestu odnětí svobody.

Předvýstupní oddíl – oddíl na kterém jsou umístěni odsouzení, kterým zbývá do konce trestu odnětí svobody maximálně ½ roku.

OVKT – oddělení výkonu krátkodobých trestů.

Kázeňské tresty – veškeré kázeňské tresty uložené za porušení vnitřního řádu věznice, s výjimkou výchovného pohovoru. Mezi kázeňské tresty patří důtka, propadnutí věci, pokuta až do výše 1000 Kč, celodenní umístění na OVKT (samovazba), umístění na OVKT až 28

⁵⁵ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. PRAHA: Nakladatelství Karolinum, 2007. s. 39. ISBN 80-7184-569-0.

dní (mimo aktivit vyplývajících z programu zacházení), celodenní umístění na OVKT, odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

Kázeňský přestupek – čin, jehož spácháním dojde k porušení Zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb., nebo porušení Vnitřního řádu věznice a na základě spáchání kázeňského přestupku, následuje kázeňský trest.. Mezi nejzávažnější kázeňské přestupky patří spaní po budíčku, nedostatečná ústrojová kázeň, nedovolený styk, kouření mimo vyhrazený prostor, verbální napadení zaměstnance, krádež, fyzické napadení odsouzeného, fyzické napadení zaměstnance, konzumace alkoholických nápojů, konzumace jiných návykových látek, tetování sebe, nebo jiné osoby, úmyslné se sebepoškozování, neuposlechnutí příkazu zaměstnance, neplnění programu zacházení, prodávání a směňování věcí

Kázeňské odměny – veškeré kázeňské odměny uložené výchovnými pracovníky a zaměstnanci věznice. Mezi formy kázeňských odměn patří zvýšení kapesného, pochvala, mimořádné zvýšení doby trvání návštěv, peněžitá odměna, intimní návštěva, přerušování trestu.

Výchovní pracovníci – „zaměstnanci věznice v přímém styku s odsouzenými zařazenými do vzdělávacího střediska, kteří zprostředkovávají vzdělávací a výchovnou činnost (ředitelé školy, učitelé, mistři odborného výcviku, vychovatelé, psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagogové).“⁵⁶

3.2 Vymezení a modelování výzkumného pole

*„Vybraný výzkumný prostor je pro budoucí výzkum velice široký a k uchopení problému dostupnými prostředky je třeba vymezený problém dále redukovat, a to tak, aby nedošlo k vytržení problému z dalších mnoha vazeb.“*⁵⁷ Za tím účelem byly stanoveny tři následující postupné fáze.

⁵⁶ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. PRAHA: Nakladatelství Karolinum, 2007. s. 39. ISBN 80-7184-569-0.

⁵⁷ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. PRAHA: Nakladatelství Karolinum, 2007. s. 40. ISBN 80-7184-569-0.

3.2.1 Zmapování všech možných proměnných

- věk odsouzených a jejich kriminální zkušenosti, eventuální stav kriminální nárady
- druh trestné činnosti, délka trestu
- dosažené vzdělání před nástupem výkonu trestu
- osobnost odsouzeného, motivace k trestné činnosti
- důvody, druhy a počty kázeňských prohřešků v průběhu výkonu trestu odnětí svobody
- důvody, druhy a počty kázeňských odměn v průběhu výkonu trestu odnětí svobody
- motivace odsouzených ke studiu a k plnění programu zacházení (zvýhodnění v rámci výkonu trestu, přídavky ke stravě, prospěchové stipendium, lepší ubytování, uznání okolí – rodiny, uplatnění na trhu práce po propuštění, osobnostní motivace)
- rodinné zázemí odsouzeného (možnosti bydlení po skončení výkonu trestu, styk s rodinou nebo známými v průběhu výkonu trestu odnětí svobody)
- možnosti pracovního uplatnění po odchodu z výkonu trestu
- motivace nastoupit na předvýstupní oddíl a následná příprava na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

3.2.2 Zúžení výzkumného pole na klíčové vazby

Pro vlastní výzkum zkoumání vztahu mezi vzděláváním odsouzených a jejich chováním budou důležité klíčové vazby mezi :

1. spokojeností odsouzených s konkrétním programem zacházení a motivací pro jeho plnění
2. počty a druhy kázeňských prohřešků, odměn odsouzených studujících ŠVS a odsouzených s jiným programem zacházení
3. praktickým uplatňování v oblasti utváření vnějších vztahů.

3.2.3 Model výzkumného pole

Pro jednodušší a správné uchopení problematiky v plánovaném výzkumu je třeba hledat vztahy mezi nalezenými klíčovými vazbami a základními proměnnými. Bude vytvořen graficky zpracovaný model, kde :

- vstupem bude (nepodmíněně proměnné a podmíněně proměnné) vztah k učebnímu oboru, motivace ke studiu, vynaložené úsilí, spokojenost, chování odsouzeného (počty a druh kázeňských přestupků a odměn), vztah ke konkrétnímu plnění zadaného programu zacházení
- výstupem budou výsledky počtu spáchaných kázeňských přestupků a jejich závažnosti, dalším výsledkem bude počet a druh kázeňských odměn, konkrétní vztah k plnění a motivaci zadaného programu zacházení, dále pak resocializační vliv na osobnost odsouzených a jeho vazby na rodinu a přátele, a v neposlední řadě ochotu odsouzených v rámci své převýchovy a přechodu k adaptaci na civilní život se nechat umístit půl roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody na předvýstupní oddíl

„Model pak následně pomůže vyjasnit, které proměnné jsou nezávisle proměnnými, které z těchto nezávisle proměnných hrají roli proměnných intervenujících a které naopak jsou v jistém stupni závislosti na proměnných dalších.“⁵⁸

Při vlastním provádění výzkumu může dojít k rozšíření proměnných a může také dojít k rozšíření vztahů mezi nimi. Následnou další analýzou může dojít k úpravě modelu výzkumného pole a rozšíření o další nosné a klíčové proměnné. Na tyto změny bude následně reagováno zejména dodatečným upřesněním výzkumné metody - dotazníku o další otázky.

3.3 Předpoklady

Pro potřeby projektu a budoucího výzkumného šetření byly **stanoveny předpoklady hlavní a předpoklady dílčí.**

3.3.1 Hlavní předpoklady

P I zjistit, zda program zacházení, resocializace a následná příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu napomáhá cílové skupině respondentů v návratu do majoritní

⁵⁸ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. PRAHA: Nakladatelství Karolinum, 2007. s. 41. ISBN 80-7184-569-0.

společnosti a zda napomáhá zabraňovat jejich následné recidivě spojené s dalším umístěním ve výkonu trestu.

P II zda splňuje příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody svůj význam a napomáhá v jejich začlenění do reálného civilního života.

P III jak pozitivně jsou odsouzení ovlivněni před výstupem z výkonu trestu.

3.3.2 Dílčí předpoklady

- p1 Zařazení odsouzených do ŠVS s určeným studijním programem zacházení má za následek větší motivaci odsouzených, která se projevuje důslednějším plněním jejich povinností a větší zainteresovanost na jejich resocializaci
- p2 Zařazení do studijního oboru má za následek zvýšenou motivaci při získávání kázeňských odměn
- p3 Vyšší spokojenost odsouzených zařazených na ŠVS má za následek nižší sklony k páčání kázeňských přestupků.
- p4 Kdo má vyšší studijní motivaci, má v důsledku toho i vyšší zájem na bezproblémovém výkonu trestu a tím i nižší počty kázeňských trestů.

3.4 Popis a charakteristika zkoumaného vzorku

Základním souborem jsou odsouzení Věznicí Rýnovice – zařazení do věznice s ostrahou, ve věku do 30 let, délkou trestu 5 až 10 let, ve výkonu trestu poprvé - maximálně podruhé. Odsouzení, kterým do konce výkonu trestu odnětí svobody a následnému propuštění chybí maximálně rok a půl a minimálně půl roku.

3.4.1 Výběr ze základního souboru zkoumaného vzorku

„Aby bylo zachováno co možná největší přiblížení výběru základnímu souboru, a tím bude následně možno dělat obecnější závěry platné i pro celý základní soubor, bude proveden výběr dle následujících kritérií“⁵⁹ :

1. Odsouzení zařazení do studia na ŠVS Věznice Rýnovice s programem zacházení směřujícím ke vzdělávacím aktivitám a odsouzení, kteří mají v programu zacházení jiné aktivity. Všem hodnoceným odsouzeným zbývá vykonat zbytek trestu o délce minimálně půl roku a maximálně rok a půl.
2. Do výzkumu budou zařazení všichni odsouzení (respondenti) dle výše uvedeného výběru, jedná se o vzorek 100 osob. Týká se z každé skupiny 50 respondentů.
3. Ke každému jednotlivému odsouzenému bude zajištěn spisový materiál, zejména osobní karta s chronologicky uvedenými kázeňskými odměnami a kázeňskými tresty, popřípadě popis výchovných problémů v časové ose.

K dané konstrukci výběru vzorku bylo přistoupeno po zvážení :

- početního zastoupení odsouzených ve Věznici Rýnovice
- profilace rýnovické věznice, která splňují předem stanovená kritéria pro praktické zabezpečení projektovaného výzkumu

3.5 Strategická úvaha o použití výzkumných metod a technik

„Pro potřeby připravovaného výzkumu a při rozvaze o použití výzkumné metody se vycházelo z nejčastěji používaných metod v pedagogickém výzkumu, a to metody a techniky empirického výzkumu.“⁶⁰ :

⁵⁹ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. PRAHA: Nakladatelství Karolinum, 2007. s. 47. ISBN 80-7184-569-0.

⁶⁰ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. PRAHA: Nakladatelství Karolinum, 2007. s. 97, 98. ISBN 80-7184-569-0.

1. Explorační metoda	7. Ratingová metoda
2. Metoda Q – třídění	8. Psychosémantická metoda
3. Obsahová analýza	9. Experimentální metoda
4. Projektivní metoda a techniky	10. Metody školní etnografie
5. Metoda měření sociálních vztahů	11. Metoda longitudiálního šetření
6. Behaviorální metoda	12. Testy

Posouzením všech těchto metod a technik byl počet regulován na ty, které mohou svým pojetím nejlépe přispět k dosažení výzkumného cíle.

Vybrány byly následující metody s odůvodněním :

1. **Dotazník** – touto metodou bude možno oslovit současně a stejnou formou stanovený a poměrně velký počet respondentů; velká pozornost bude věnována správné a přesné formulaci otázek, zdůraznění anonymity a dodržení zásady, že dotazník bude zadávat nezávislá osoba z řad zaměstnanců věznice.
2. **Ratingová metoda** – pro měření proměnných jako je spokojenost s programem zacházení, praktickým využitím programu zacházení po odchodu z VTOS, kontaktem s rodinou apod. K tomu bude použito zejména numerické posuzovací škály. Subjektivní vyjádření odsouzeného může být mnoha vlivy korigováno, ale v kombinaci s vhodně a účelně formulovanými otázkami v dotazníku dojde k objektivizaci získaných údajů.
3. **Analýza osobní a školní dokumentace** – která je v podmínkách výkonu trestu stanovená, jedná se o dokumentaci faktografickou, vedenou členy učitelského sboru a výchovnými pracovníky.

Vybrání respondenti,

rádi bychom znali Vaše názory, postoje a postřehy, které se vztahují k průběhu kurzu „Příprava na přechod do civilního života“ ve Věznici Rýnovice. Proto Vás chceme požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Získané informace chceme využít pro zlepšení nabídky programu zacházení a služeb poskytovaných věznicí.

Průzkum je anonymní, tj. získaná data nebudou nijak spojována s Vaší osobou a budou zpracována pouze v podobě souhrnných statistických výstupů. Proto Vás prosím o upřímné a uvážené odpovědi, aby získaný obraz reality byl co možná nejvěrnější.

Za Vaše odpovědi, námahu a čas věnovaný vyplňování dotazníku Vám děkuji a přeji šťastné vykročení do civilního života.

Dotazník má 16 jednoduchých otázek a jeho vyplnění zabere přibližně 10 - 15 minut. V případě nejasností kontaktujte lektora.

3.5.1 Analýza dat

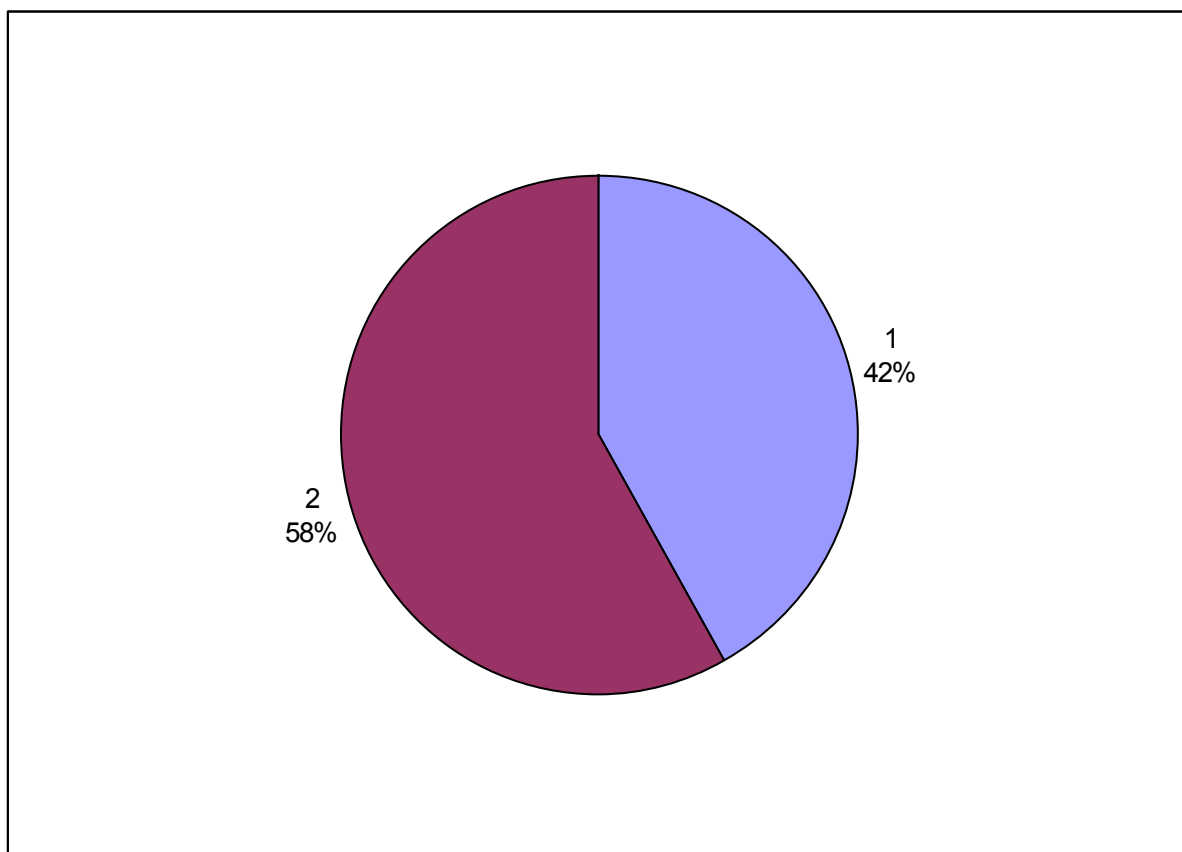
Analýza dat byla provedena vyhodnocením odpovědí na každou otázku jak pro skupinu 50 respondentů studujících na ŠVS, tak druhou skupinu respondentů, kteří na ŠVS nestudují, přičemž obě skupiny respondentů měli test stejný. **Studujících na ŠVS, dostali test č. A** ti byli pracovně pojmenováni jako **skupina A. Odsouzeným, kteří na ŠVS nestudují** byl dán k vypracování **test č. B a pracovně byli pojmenováni jako skupina B.**

Vyhodnocení otázky č. 1: Byl jste ve VTOS kázeňsky trestán?

Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. ANO – 21 odsouzených 42 %

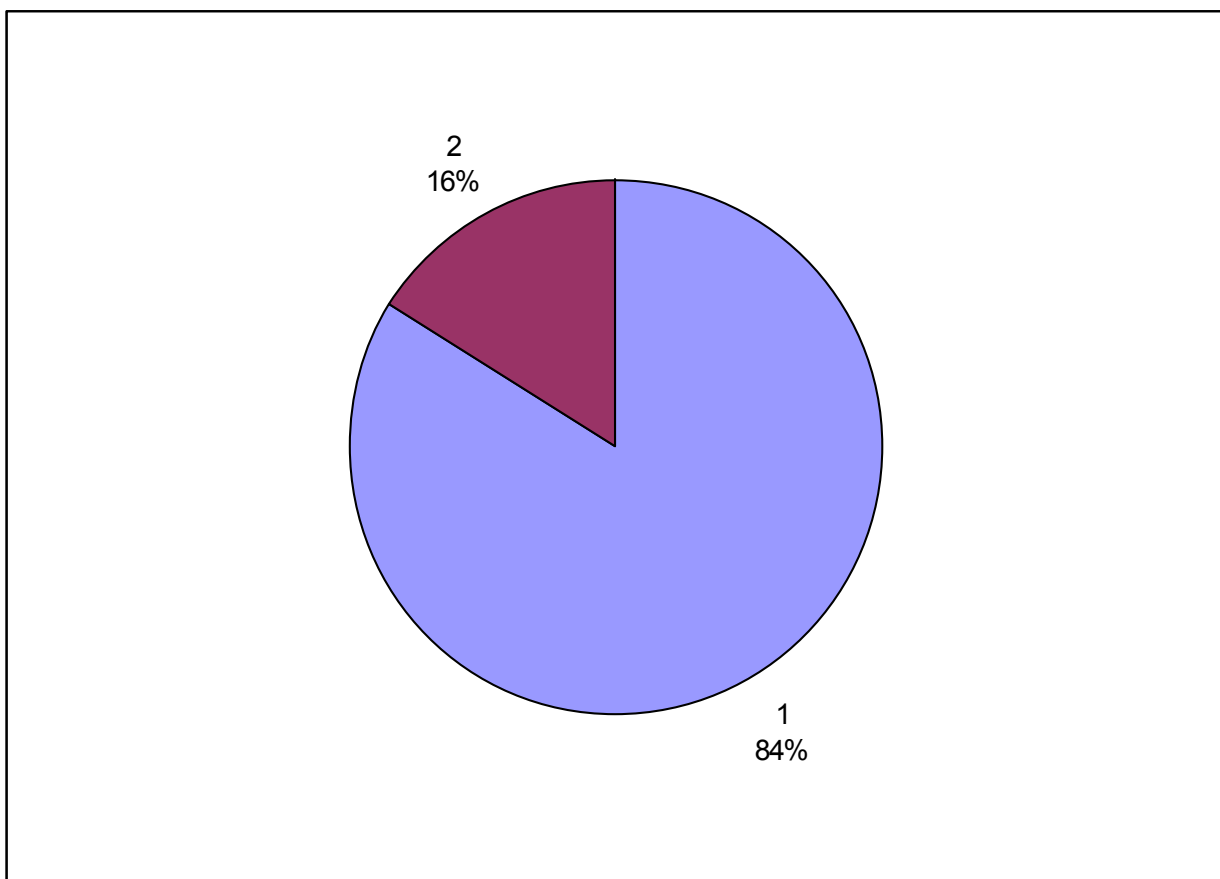
2. NE – 29 odsouzených 58 %

Vyhodnocení otázky č. 1: Byl jste ve VTOS kázeňsky trestán?

Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

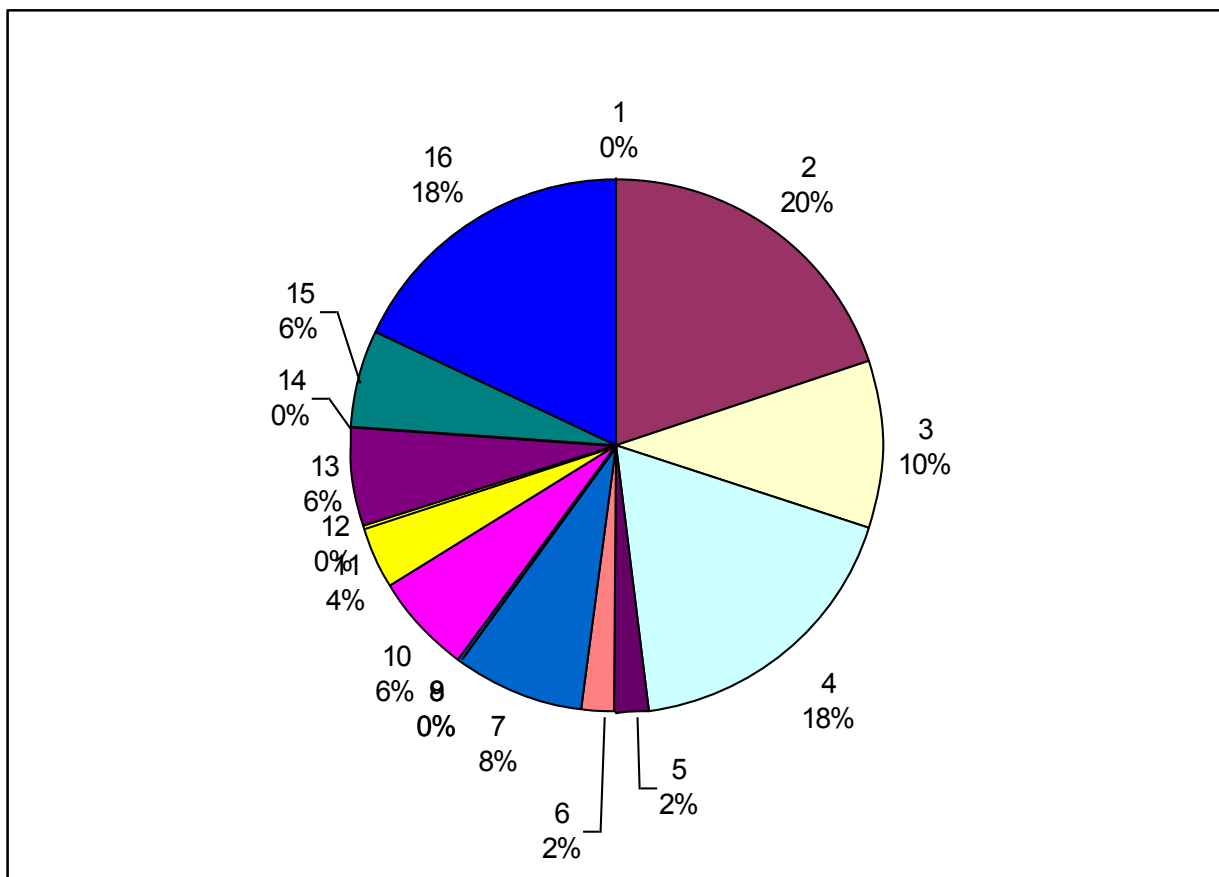
- 1. ANO – 42 odsouzených 84 %
- 2. NE – 8 odsouzených 16 %

Vyhodnocení otázky č. 2: Pokud jste byl v průběhu VTOS trestán, za jaké přestupky

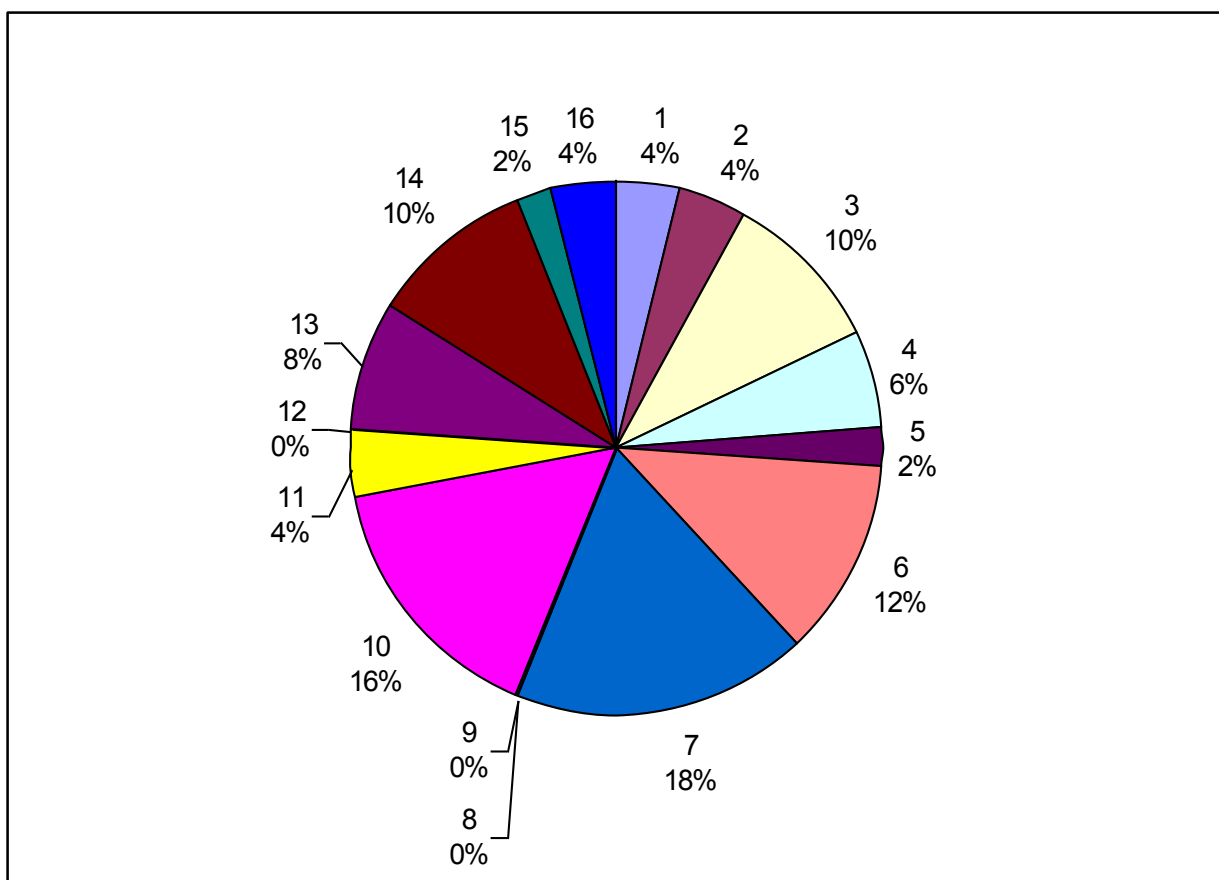
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. spaní po budíčku – 0 %
2. nedostatečná ústrojová kázeň – 20 %
3. nedovolený styk – 10 %
4. kouření mimo vyhrazený prostor – 18 %
5. verbální napadení zaměstnance – 2 %
6. krádež – 2 %
7. fyzické napadení odsouzeného – 8 %
8. fyzické napadení zaměstnance – 0 %
9. konzumace alkoholických nápojů – 0 %
10. konzumace jiných návykových látek – 6 %
11. tetování sebe, nebo jiné osoby – 4 %
12. úmyslně se sebepoškozovat – 0 %
13. neuposlechnutí příkazu zaměstnance – 6 %
14. neplnění programu zacházení – 0 %
15. prodávat a směňovat věci – 6 %
16. jiné kázeňské přestupky – 18 %

**Vyhodnocení otázky č. 2: Pokud jste byl v průběhu VTOS trestán, za jaké přestupky
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují**

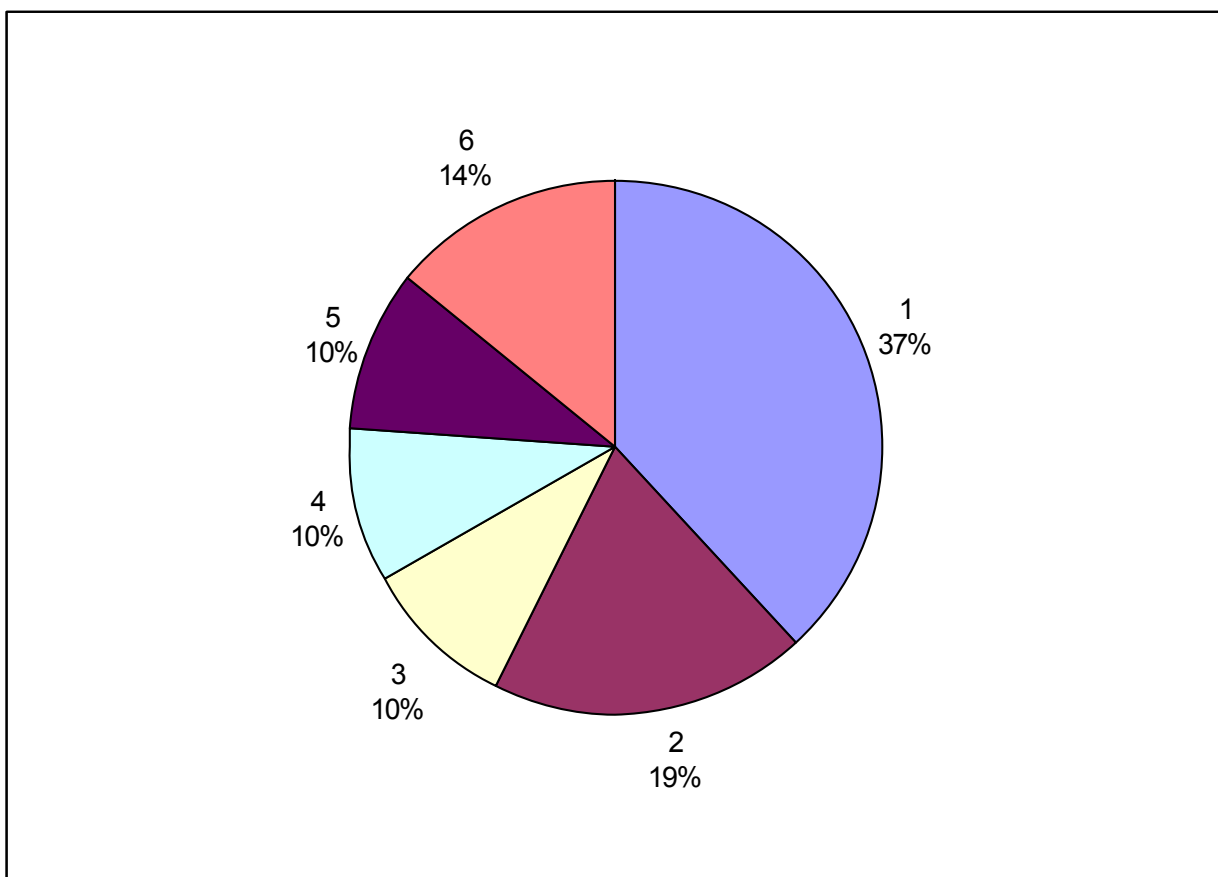
1. spaní po budíčku – 4 %
2. nedostatečná ústrojová kázeň – 4 %
3. nedovolený styk – 10 %
4. kouření mimo vyhrazený prostor – 6 %
5. verbální napadení zaměstnance – 2 %
6. krádež – 12 %
7. fyzické napadení odsouzeného – 18 %
8. fyzické napadení zaměstnance – 0 %
9. konzumace alkoholických nápojů – 0 %
10. konzumace jiných návykových látek – 16 %
11. tetování sebe, nebo jiné osoby – 4 %
12. úmyslně se sebepoškozovat – 0 %
13. neuposlechnutí příkazu zaměstnance – 8 %
14. neplnění programu zacházení – 10 %
15. prodávat a směňovat věci – 2 %
16. jiné kázeňské přestupky – 4 %

Vyhodnocení otázky č. 3: Pokud jste byl ve VTOS trestán, kolikrát

Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

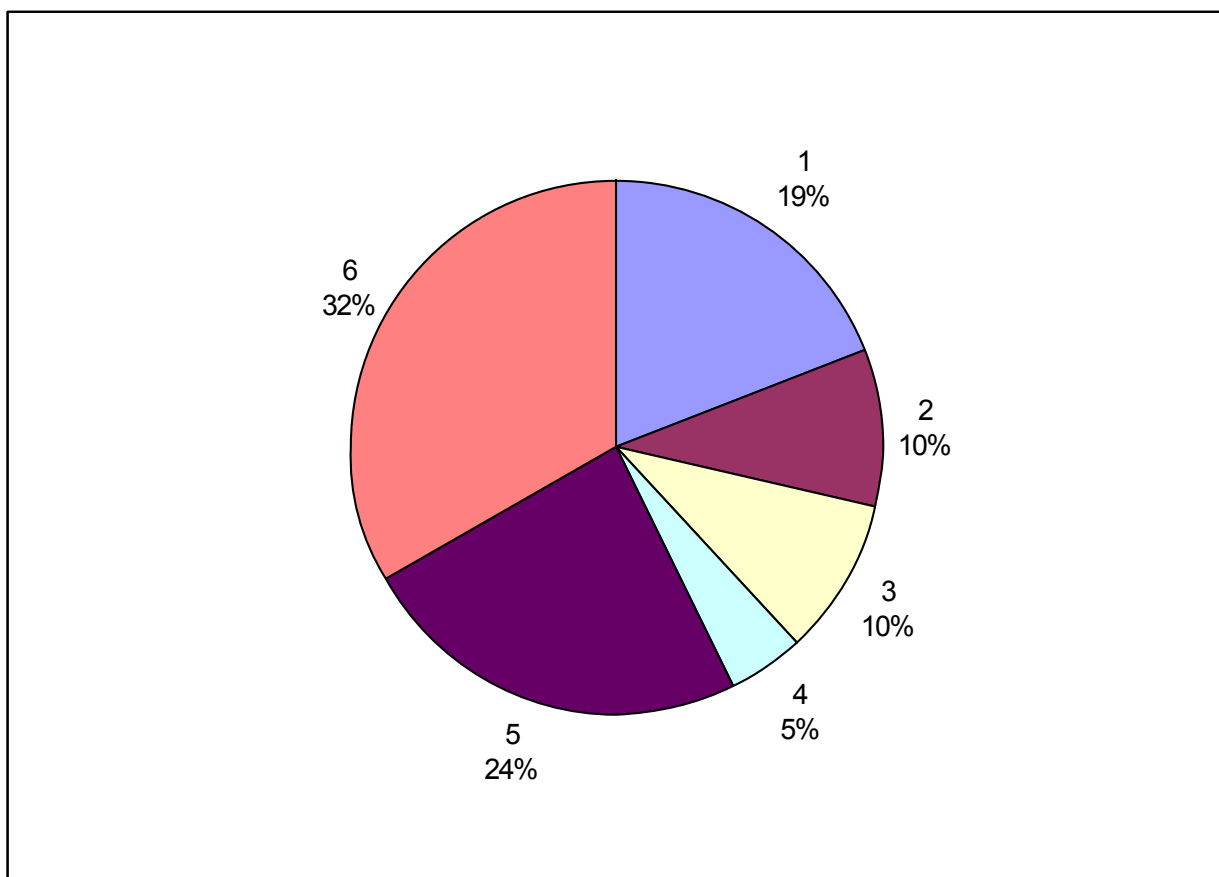
1. 1x – 8 odsouzených 38,09 %
2. 2x – 4 odsouzení 19,04 %
3. 3-4x – 2 odsouzení 9,52 %
4. 5x – 2 odsouzení 9,52 %
5. 5-10x – 2 odsouzení 9,52 %
6. více jak 10x – 3 odsouzení 14,28 %

Vyhodnocení otázky č. 3: Pokud jste byl ve VTOS trestán, kolikrát

Skupina: B- Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

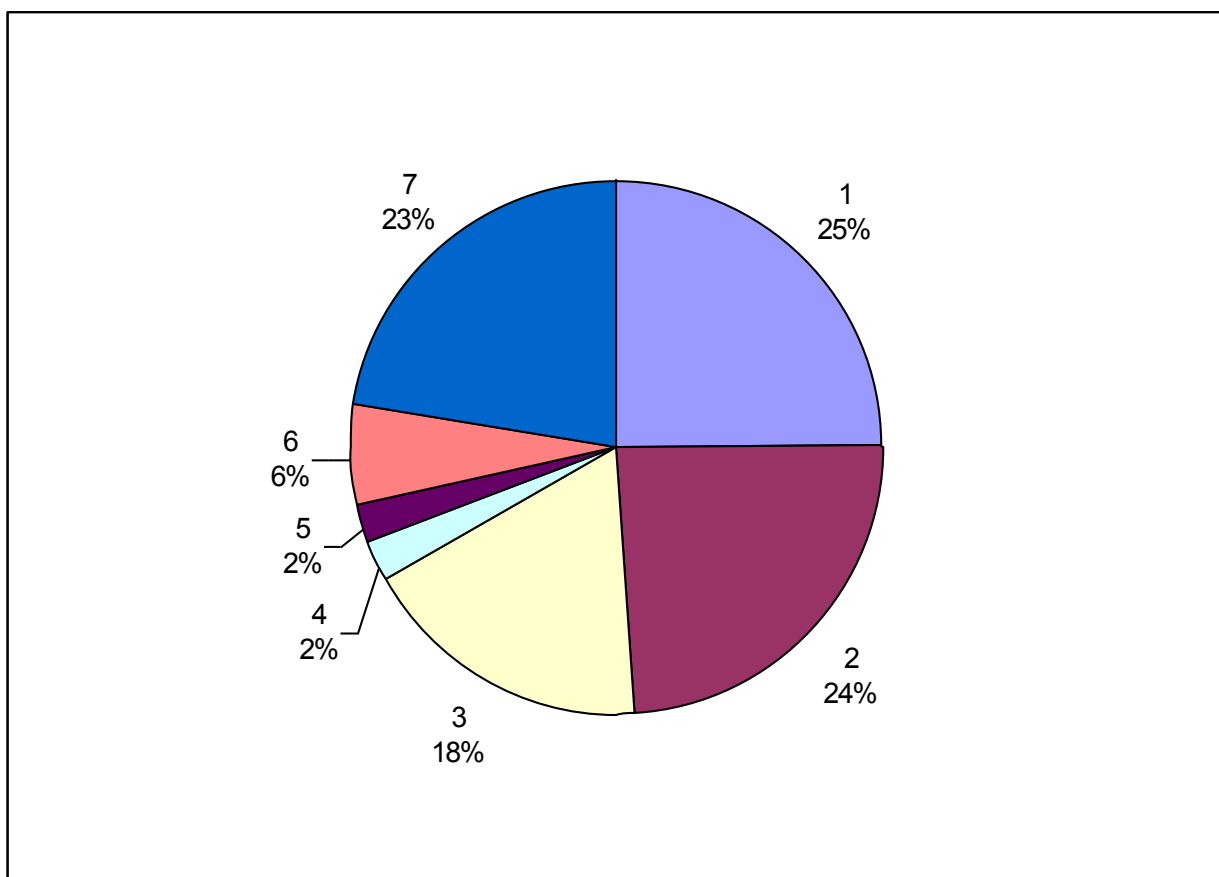
1. 1x – 8 odsouzených 19,04 %
2. 2x – 4 odsouzení 9,52 %
3. 3-4x – 4 odsouzení 9,52 %
4. 5x – 2 odsouzení 4,76 %
5. 5-10x – 10 odsouzených 23,80 %
6. více jak 10x – 14 odsouzených 33,33 %

Vyhodnocení otázky č. 4: Pokud jste byl ve VTOS trestán, jaký jste dostal kázeňský trest

Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

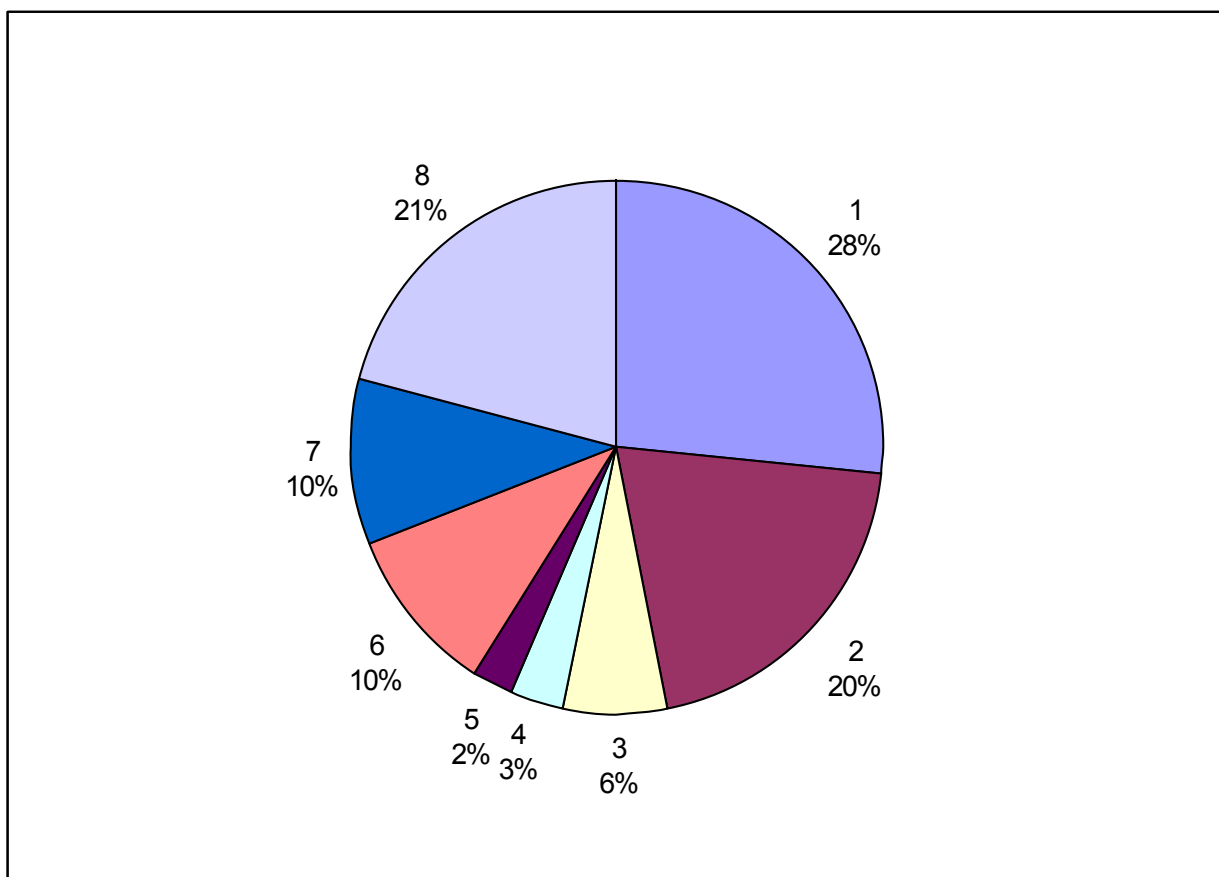
1. důtku – 21x 25 %
2. propadnutí věci – 20x 23,80 %
3. pokuta až do výše 1000 Kč – 15x 17,85 %
4. celodenní umístění na OVKT (samovazba) – 2x 2,38 %
5. umístění na OVKT až 28 dní – 2x 2,38 %
6. celodenní umístění na OVKT – 5x 5,95 %
7. odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny – 19x 22,61 %

Vyhodnocení otázky č. 4: Pokud jste byl ve VTOS trestán, jaký jste dostal kázeňský trest

Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

1. důtku – 92x 29,67 %
2. propadnutí věci – 70x 22,58 %
3. pokuta až do výše 1000 Kč – 21 6,78 %
4. celodenní umístění na OVKT (samovazba) – 12x 3,87 %
5. umístění na OVKT až 28 dní – 8x 2,58 %
6. celodenní umístění na OVKT – 35x 11,29 %
7. odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny – 72x 23,22 %

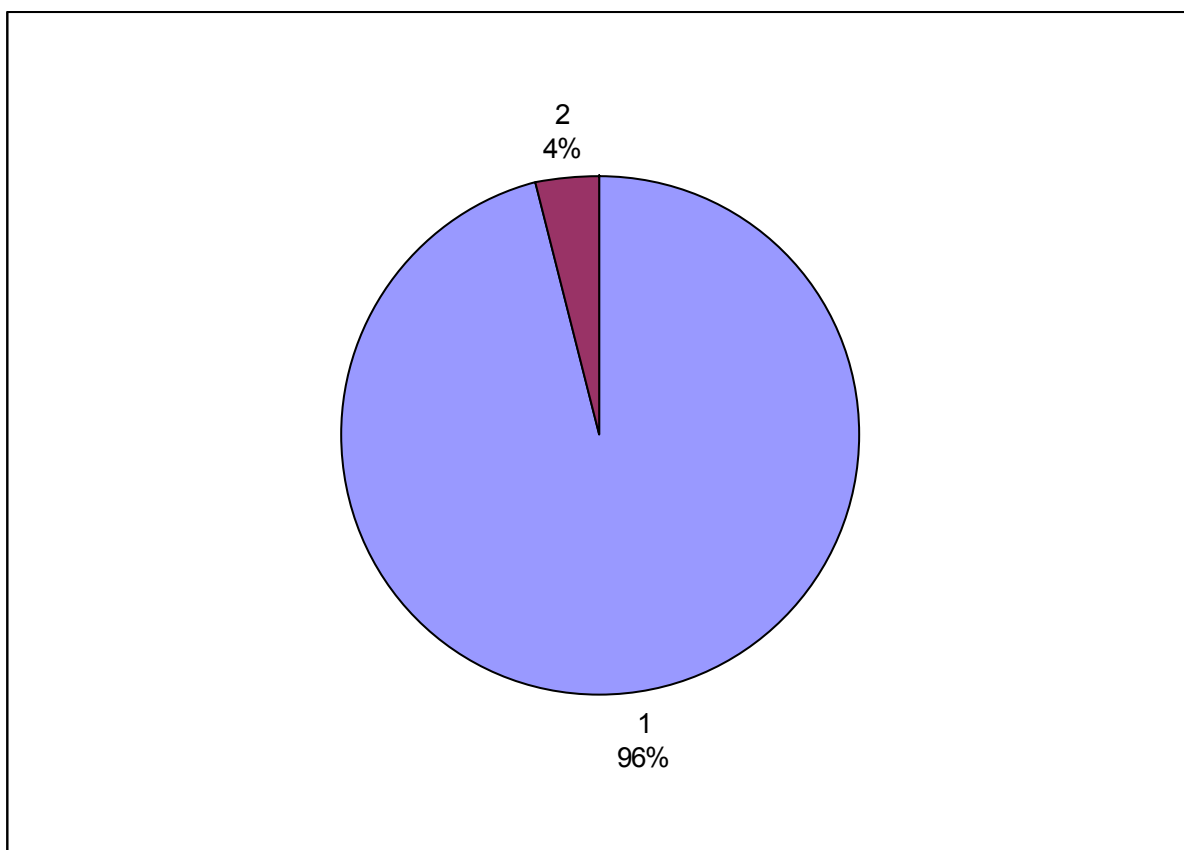

Vyhodnocení otázky č. 5: Byl jste ve VTOS kázeňsky odměněn?

Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. ANO – 48 respondentů 96 %

2. NE – 2 respondenti 4 %

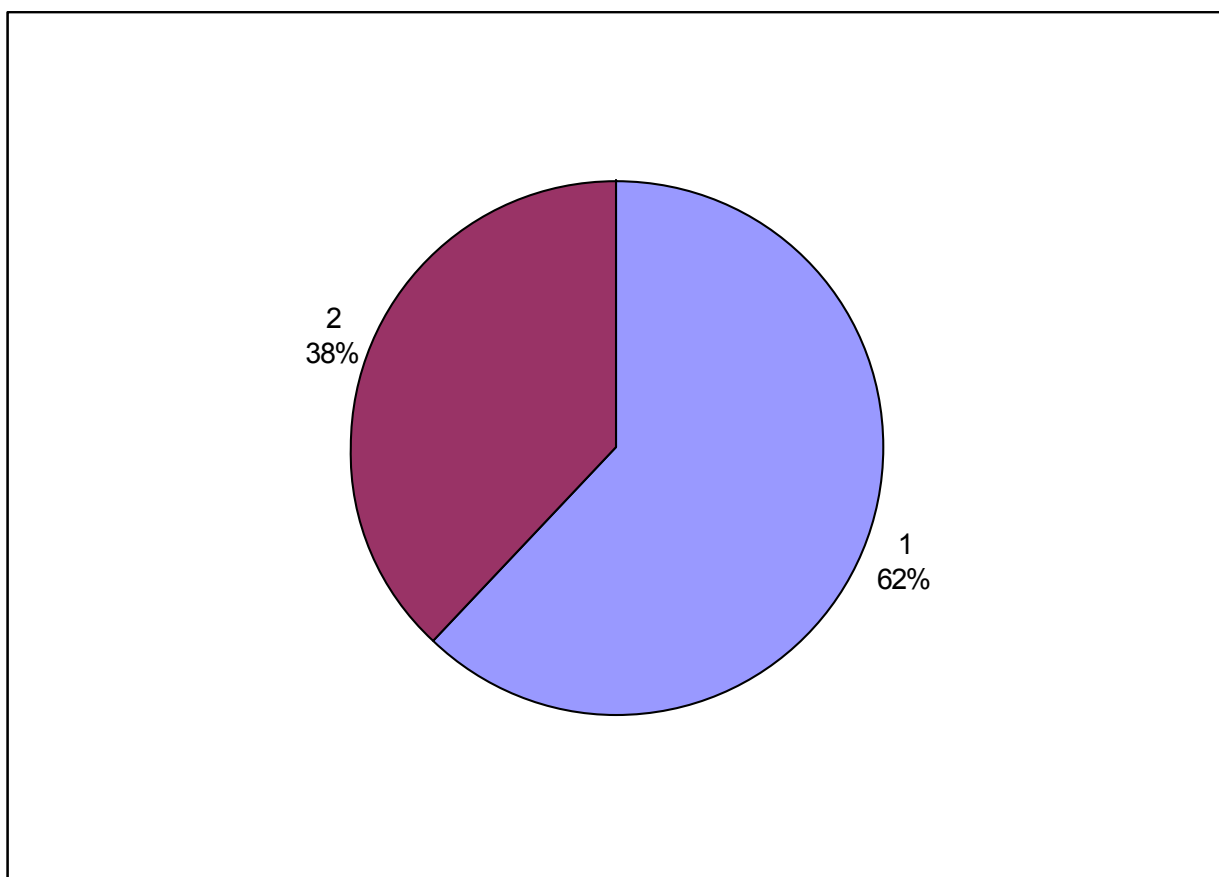

Vyhodnocení otázky č. 5: Byl jste ve VTOS kázeňsky odměněn?

Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

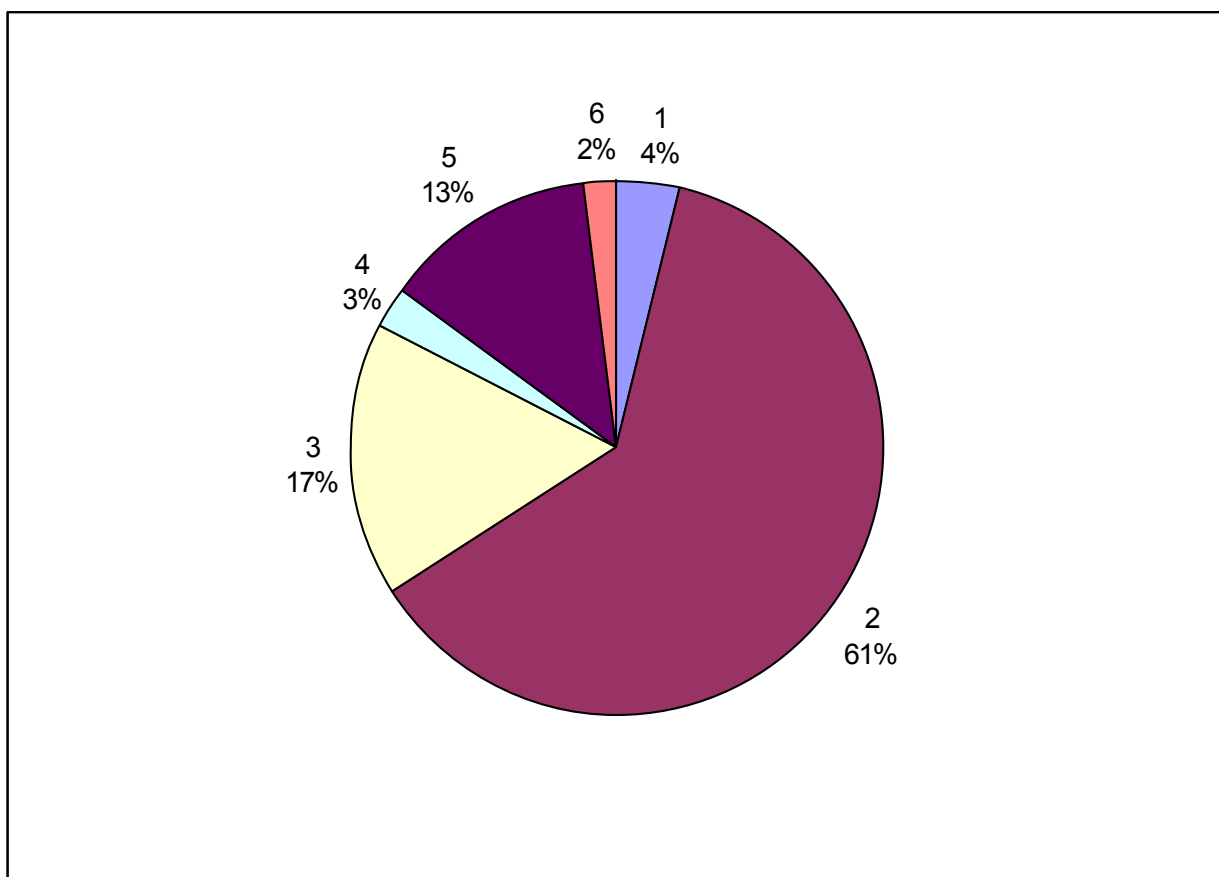
1. ANO – 31 respondentů 62 %

2. NE – 19 respondentů 38 %

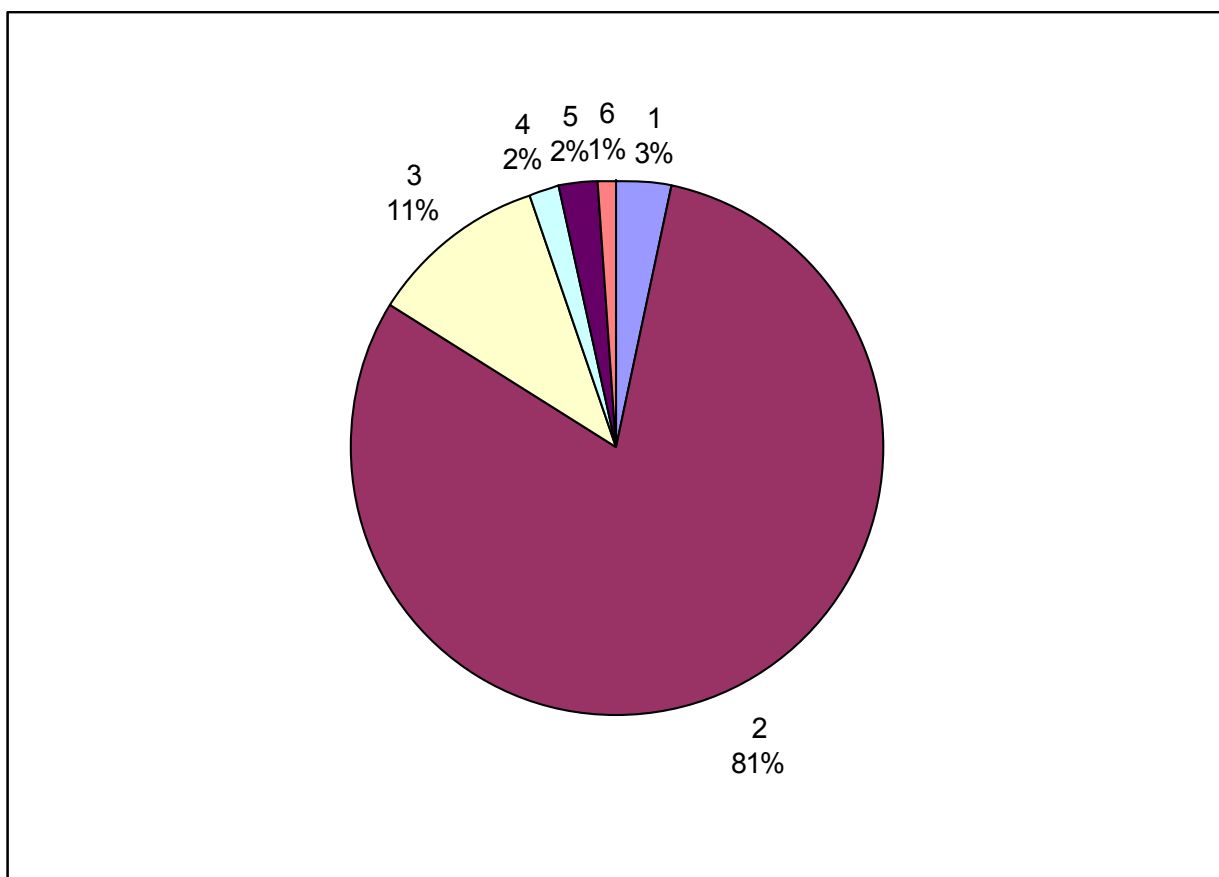
Vyhodnocení otázky č. 6: Pokud jste byl ve VTOS kázeňsky odměněn, jakou formou
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. zvýšení kapesného – 9x 3,75 %
2. pochvala – 149x 62,08 %
3. mimořádné zvýšení doby trvání návštěv – 40x 16,66 %
4. peněžitá odměna – 6x 2,5 %
5. intimní návštěva – 31x 12,91 %
6. přerušování trestu – 5x 2,08 %

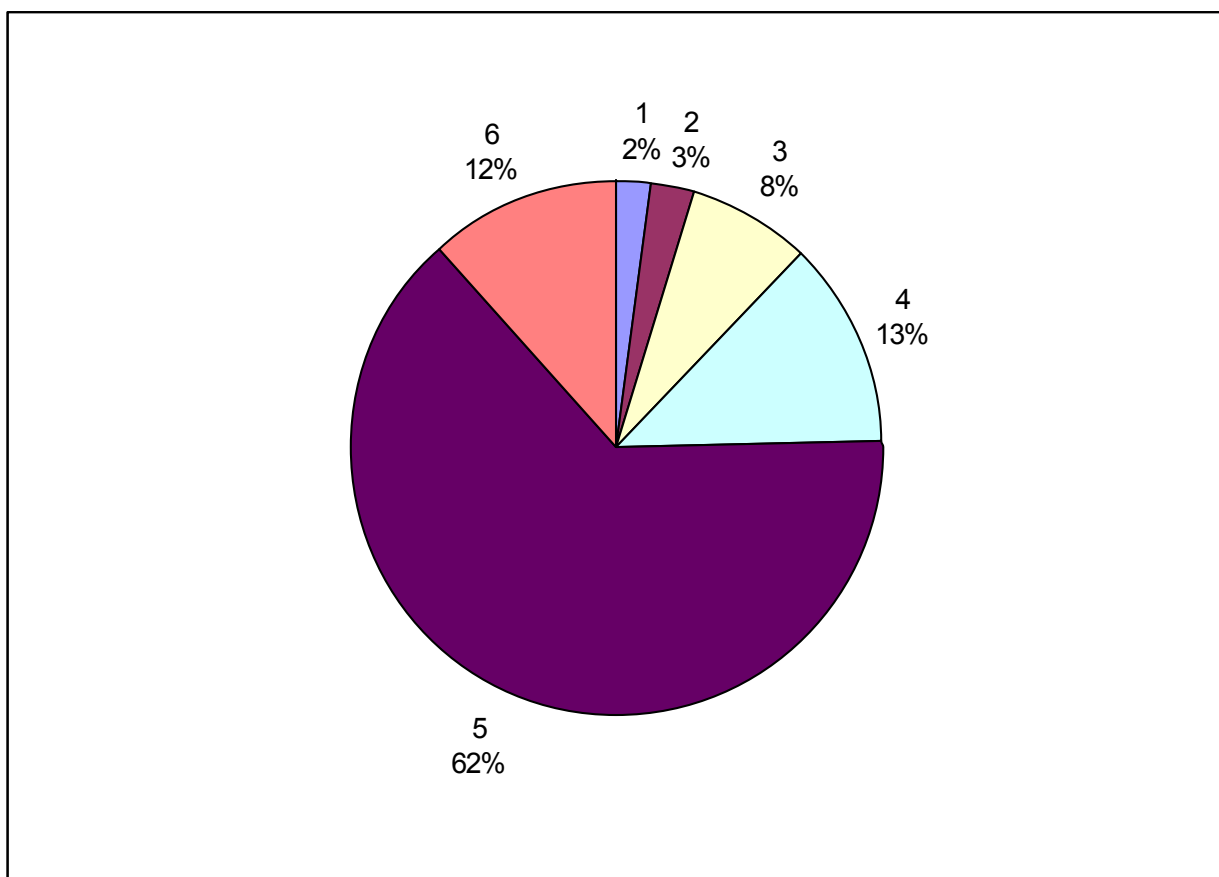
Vyhodnocení otázky č. 6: Pokud jste byl ve VTOS kázeňsky odměněn, jakou formou
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

1. zvýšení kapesného – 3x 3,22 %
2. pochvala – 75x 80,64 %
3. mimořádné zvýšení doby trvání návštěv – 10x 10,75 %
4. peněžitá odměna – 2x 2,15 %
5. intimní návštěva – 2x 2,15 %
6. přerušování trestu – 1x 1,07 %

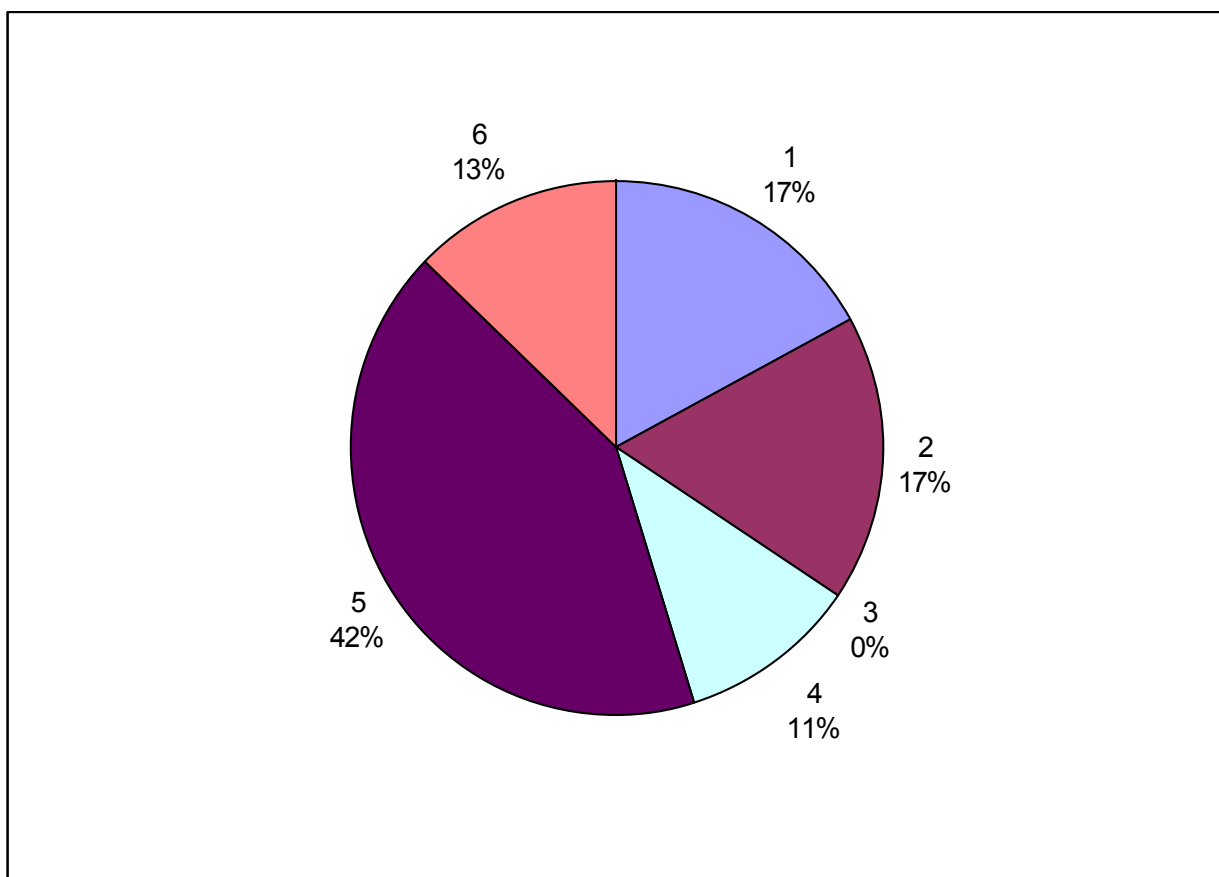
Vyhodnocení otázky č. 7: Pokud jste byl ve VTOS kázeňsky odměněn, kolikrát
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. 1x – 6 respondentů, 6 odměn 2,25 %
2. 2x – 3 respondenti, 6 odměn 2,5 %
3. 3-4x – 5 respondentů, 18 odměn 7,5 %
4. 5x – 6 respondentů, 30 odměn 12,5 %
5. 5-10x – 26 respondentů, 152 odměn 63,33 %
6. více jak 10x – 2 respondenti, 28 odměn 11,66 %

**Vyhodnocení otázky č. 7: Pokud jste byl ve VTOS kázeňsky odměněn, kolikrát
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují**

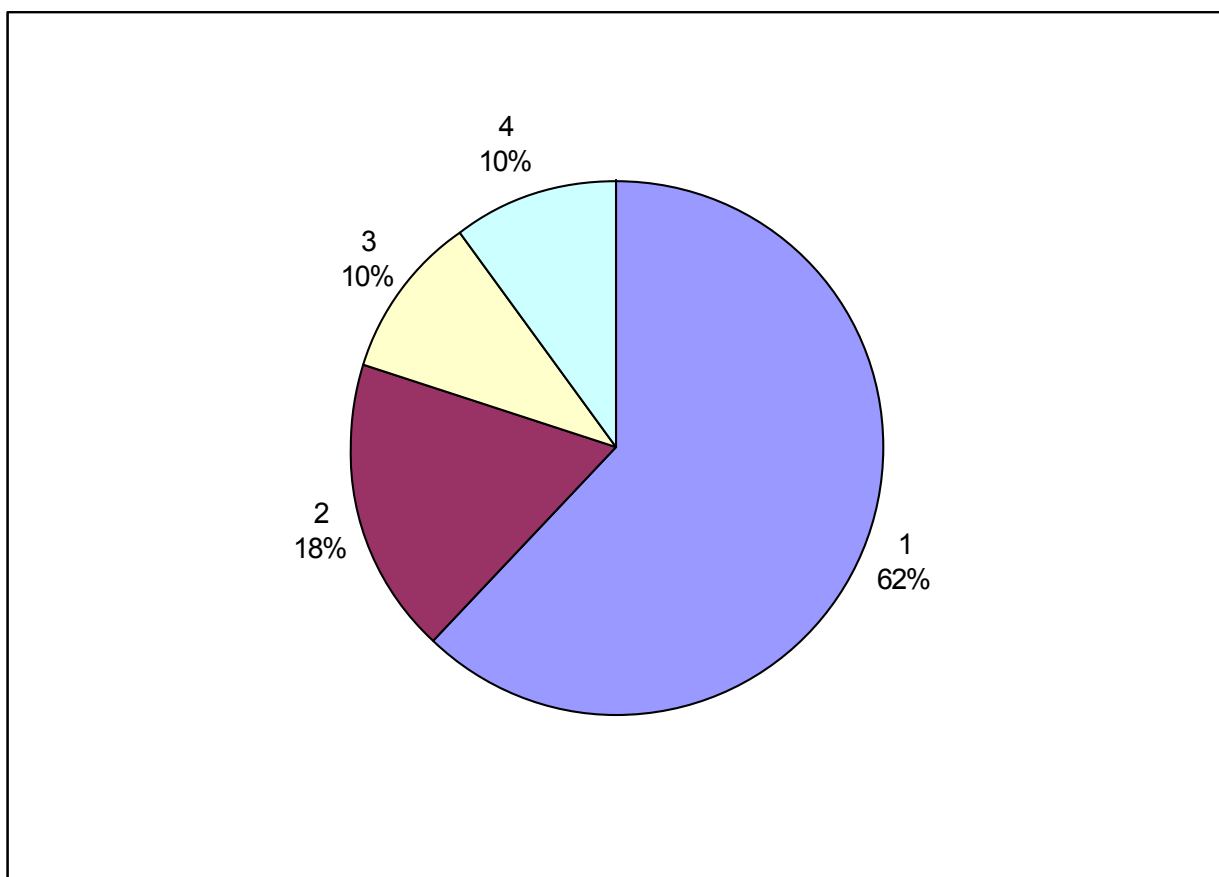
1. 1x – 16 respondentů, 16 odměn 17,20 %
2. 2x – 8 respondentů, 16 odměn 17,20 %
3. 3-4x - 0
4. 5x – 2 respondenti, 10 odměn 10,75 %
5. 5-10x – 4 respondenti, 39 odměn 41,93 %
6. více jak 10x – 1 respondent, 12 odměn 12,90 %

Vyhodnocení otázky č. 8: Myslíte si, že Váš program zacházení splňuje svůj účel a je prospěšný pro vaši nápravu

Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

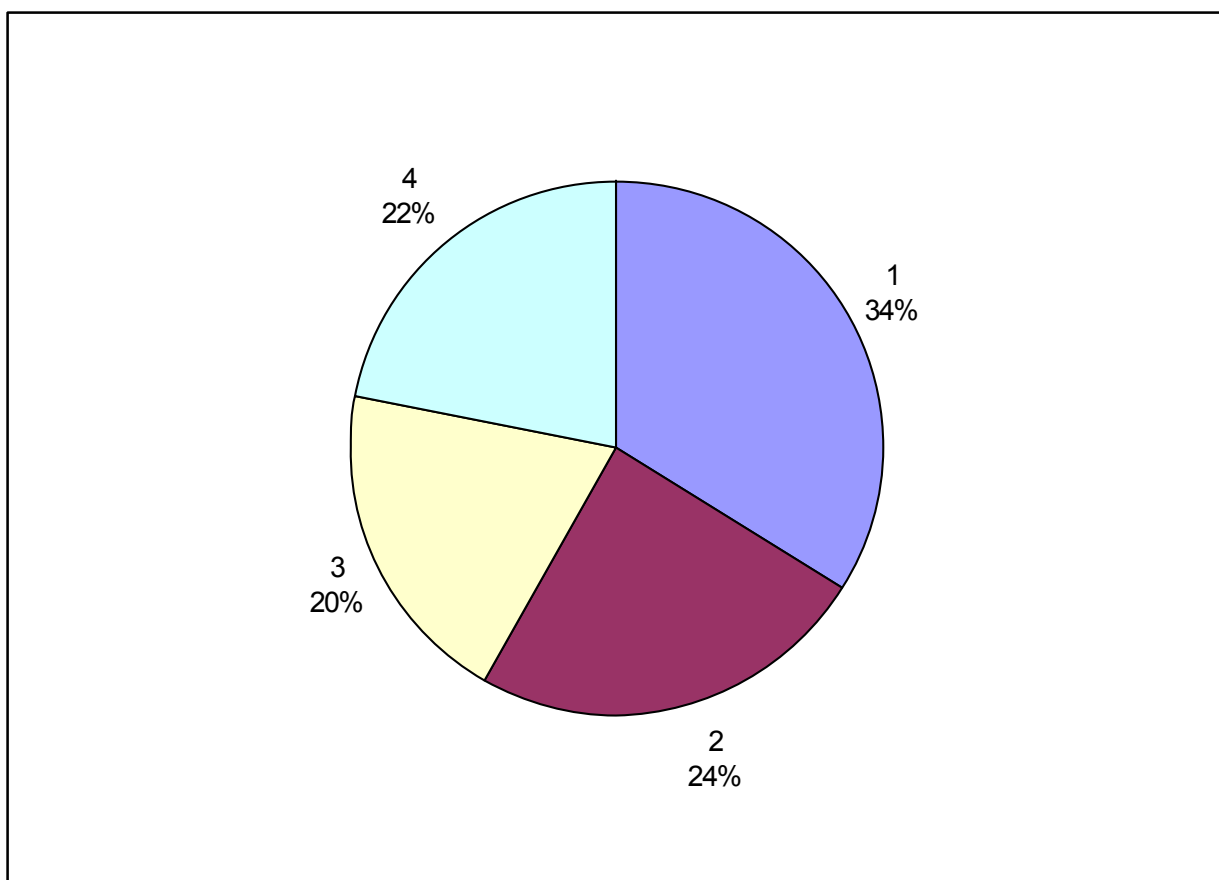
1. určitě ano – 31 respondentů 62 %
2. asi ano – 9 respondentů 18 %
3. určitě ne – 5 respondentů 10 %
4. asi ne - 5 respondentů 10 %

Vyhodnocení otázky č. 8: Myslíte si, že Váš program zacházení splňuje svůj účel a je prospěšný pro vaši nápravu

Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

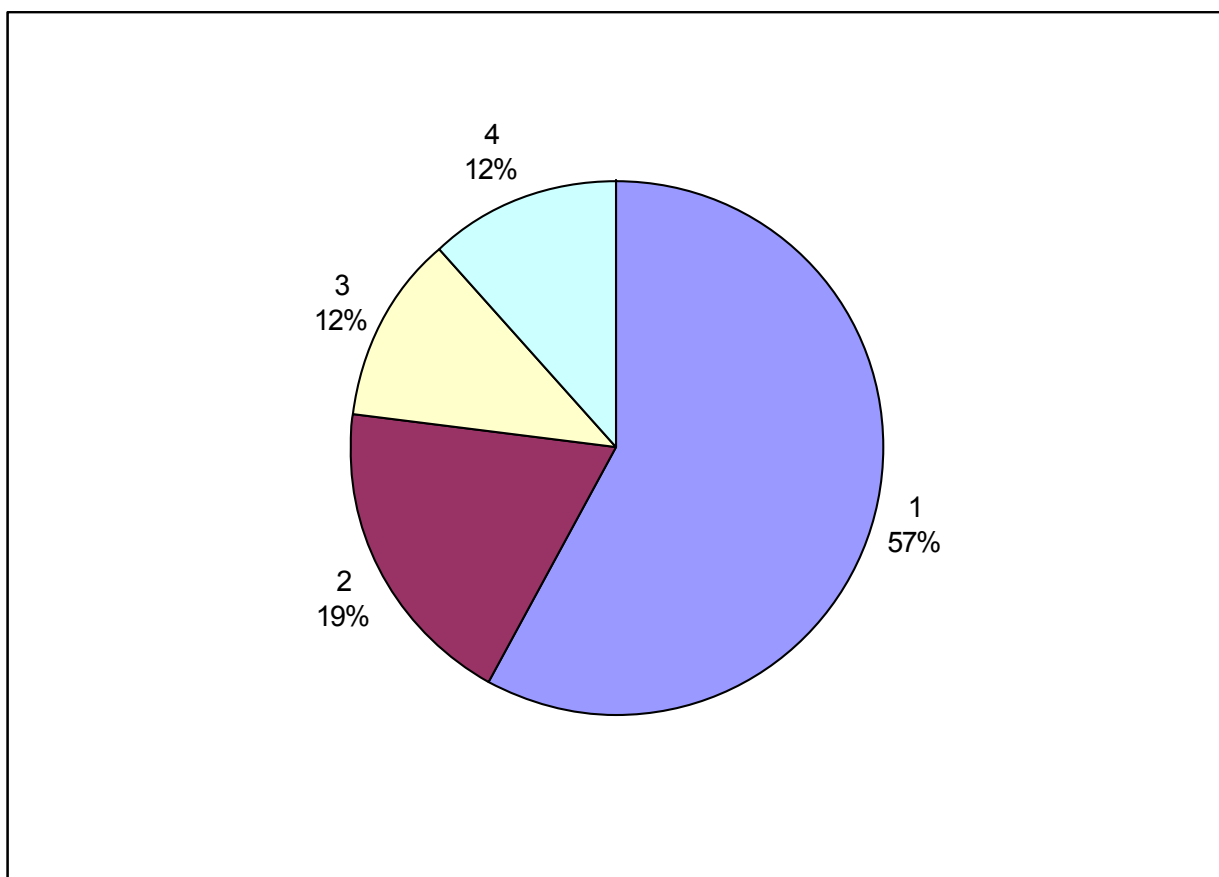
1. určitě ano – 17 respondentů 34 %
2. asi ano – 12 respondentů 24 %
3. určitě ne – 10 respondentů 20 %
4. asi ne – 11 respondentů 22 %

Vyhodnocení otázky č. 9: Myslíte, že využijete obsah vašeho programu zacházení po odchodu z VTOS

Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

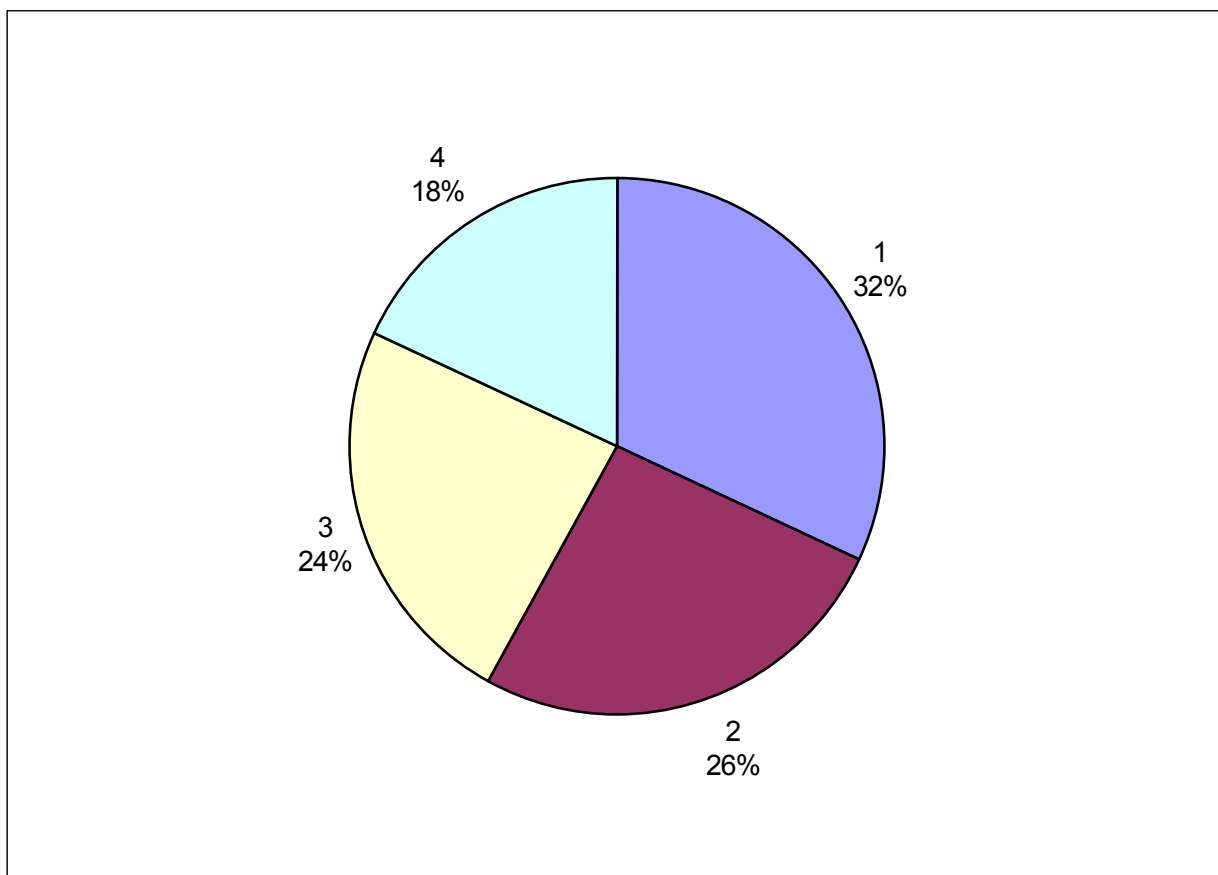
1. určitě ano – 30 respondentů 60 %
2. asi ano – 10 respondentů 20 %
3. určitě ne – 6 respondentů 12 %
4. asi ne – 4 respondenti 12 %

Vyhodnocení otázky č. 9: Myslíte, že využijete obsah vašeho programu zacházení po odchodu z VTOS

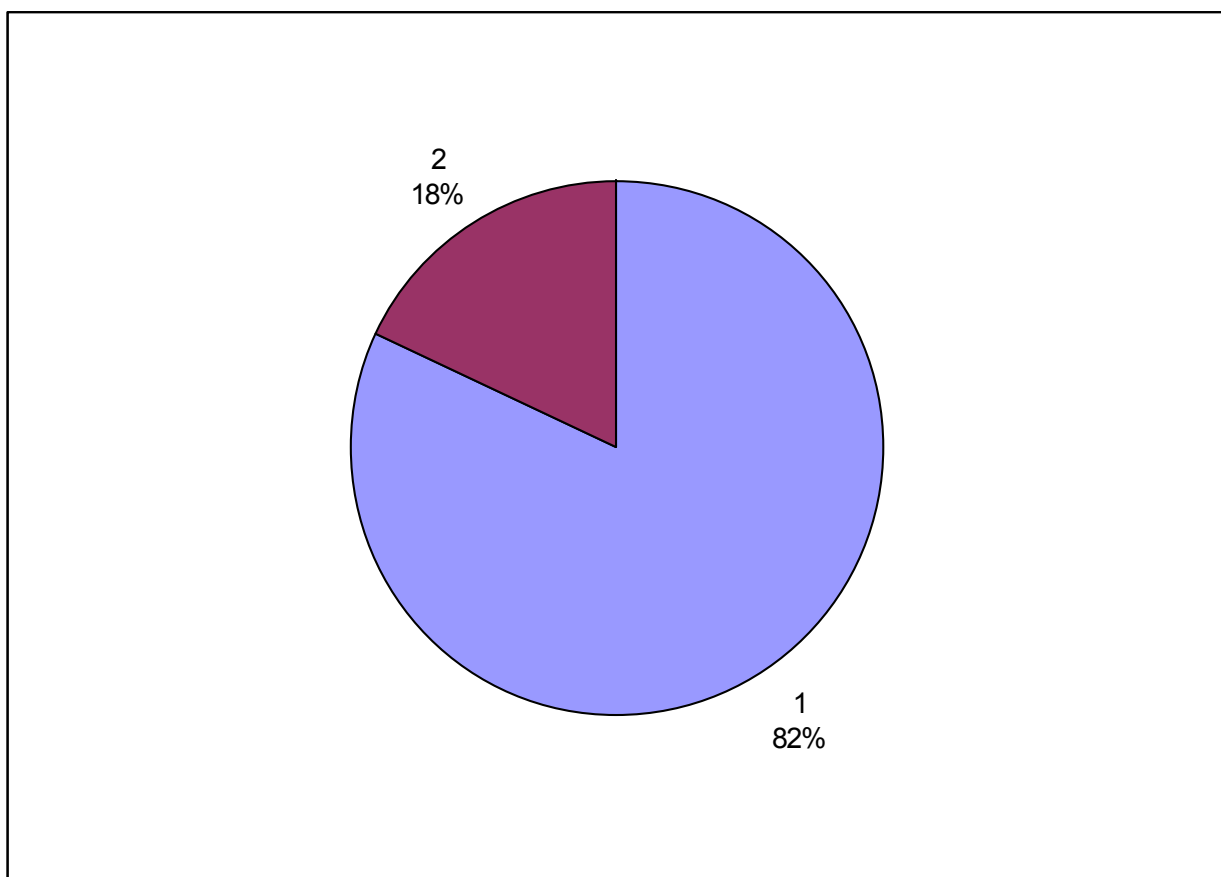
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

1. určitě ano – 16 respondentů 32 %
2. asi ano – 13 respondentů 26 %
3. určitě ne – 12 respondentů 24 %
4. asi ne – 9 respondentů 18 %

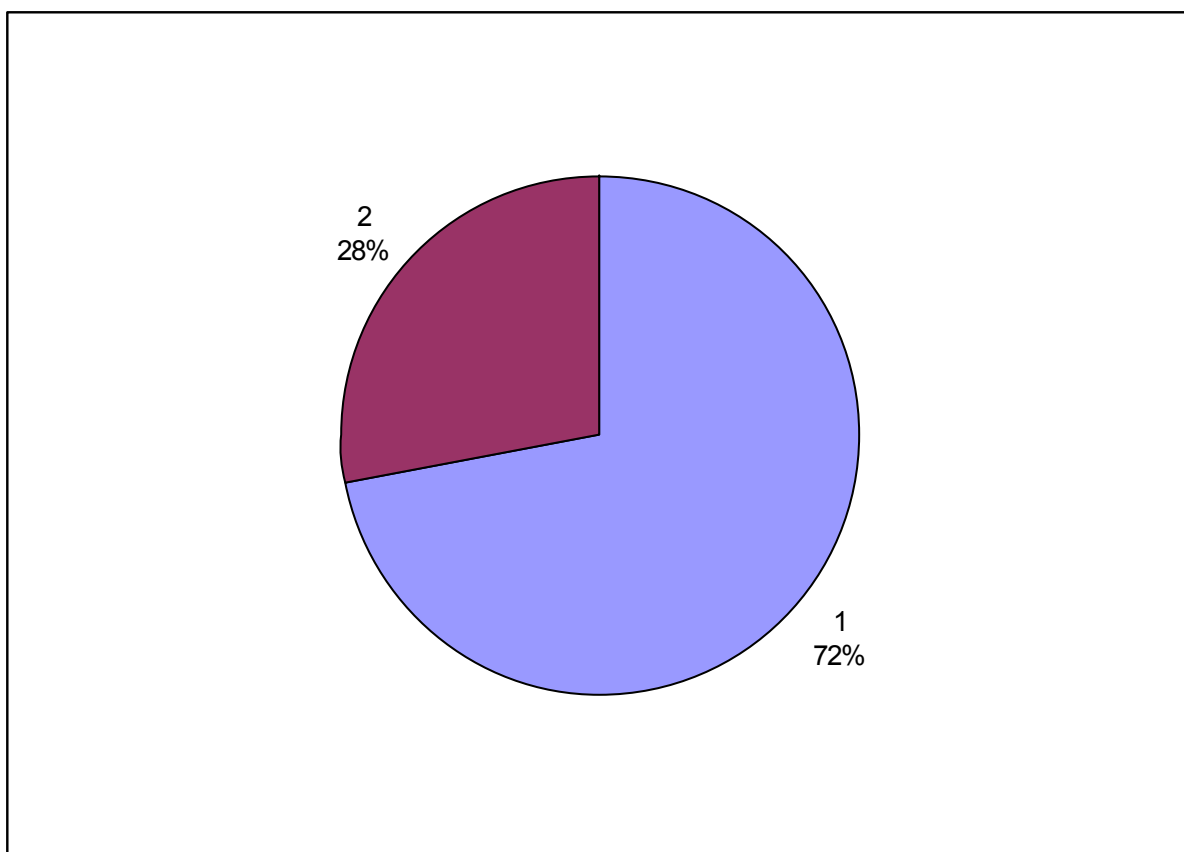
Vyhodnocení otázky č. 10: Udržujete styk z rodinou
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. ANO – 41 respondentů 82 %
2. NE – 9 respondentů 18 %

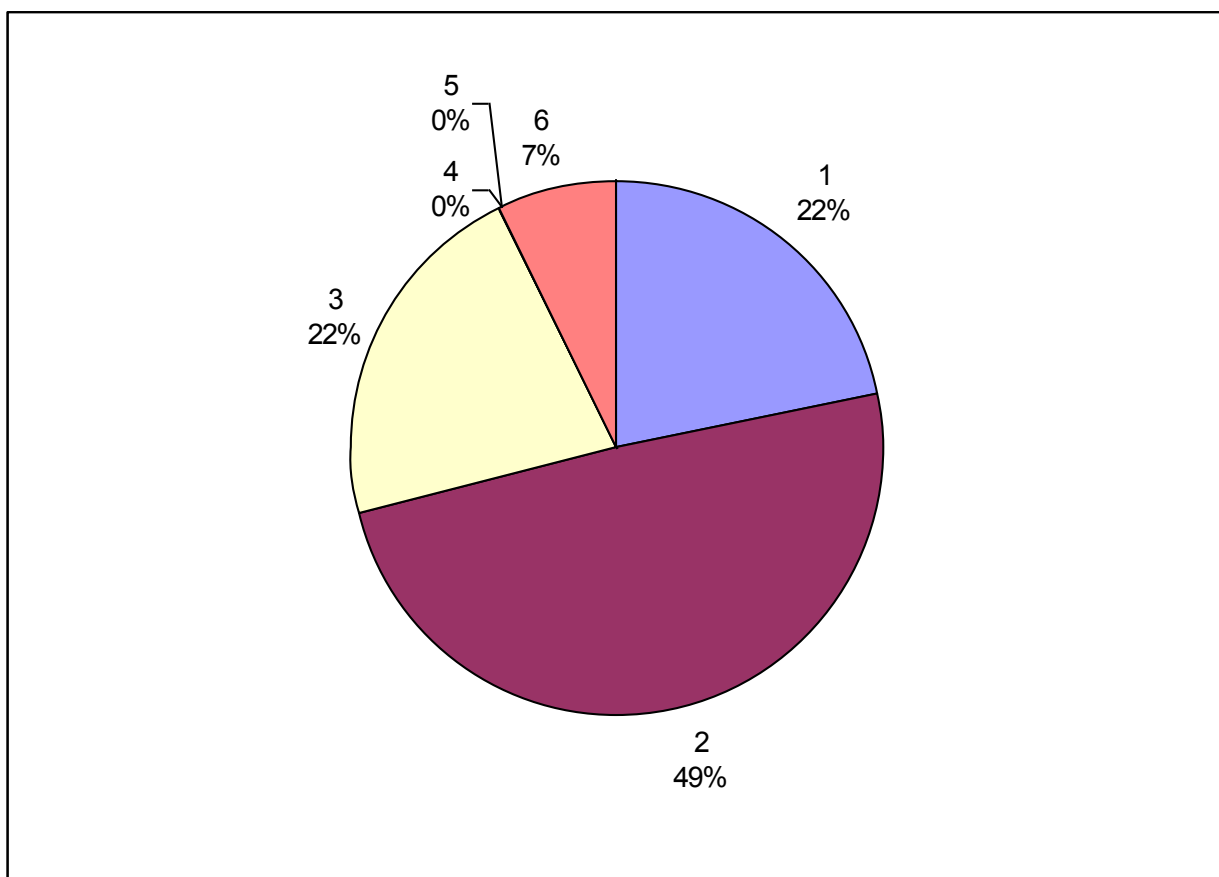
Vyhodnocení otázky č. 10: Udržujete styk z rodinou
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

1. ANO – 36 respondentů 72 %
2. NE – 14 respondentů 28 %

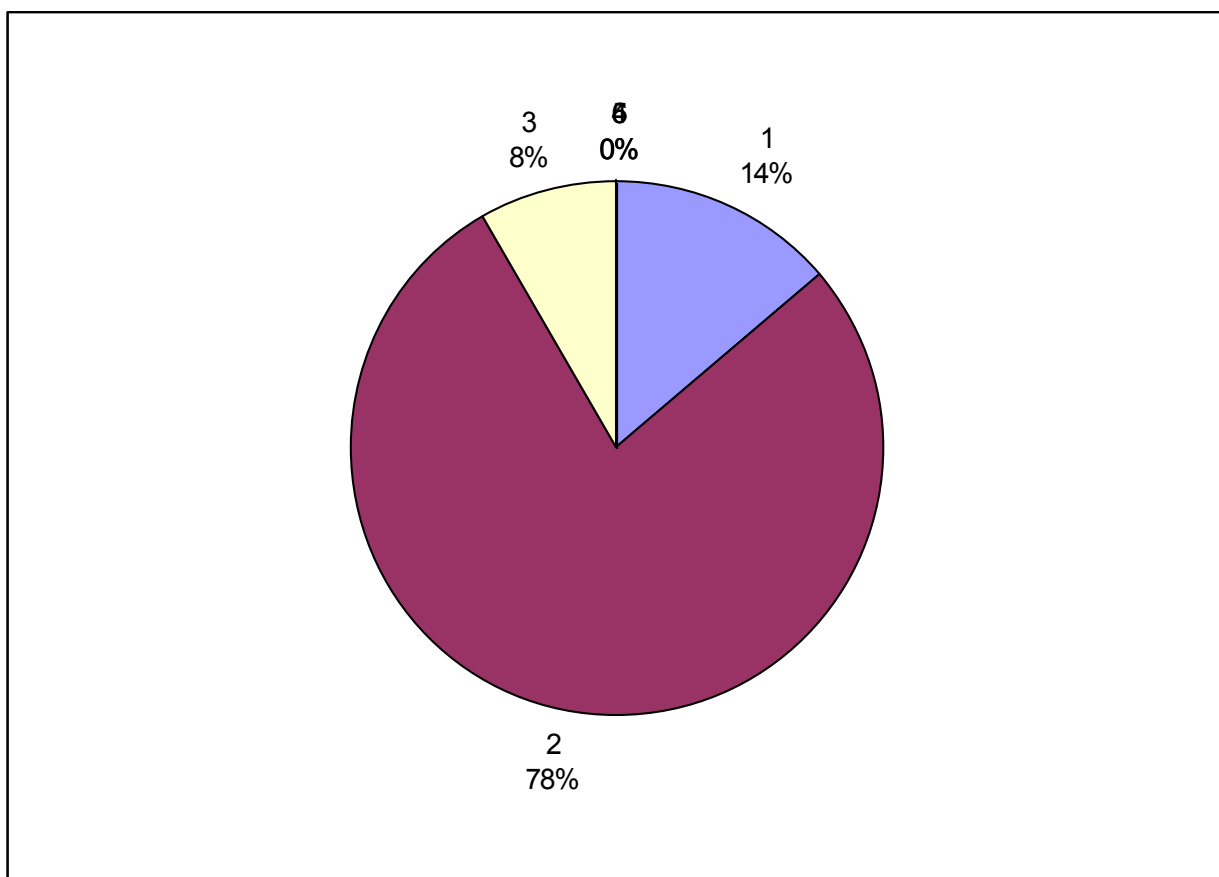
Vyhodnocení otázky č. 11: Pokud udržujete styk z rodinou, jakou formou nejčastěji
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. písemnou formou – 9 respondentů 21,95 %
2. telefonicky (legálně) – 20 respondentů 48,78 %
3. návštěvy (standardní) – 9 respondentů 21,95 %
4. nestandardní návštěvou - 0
5. přerušování trestu - 0
6. posílání balíčků – 3 respondenti 7,32 %

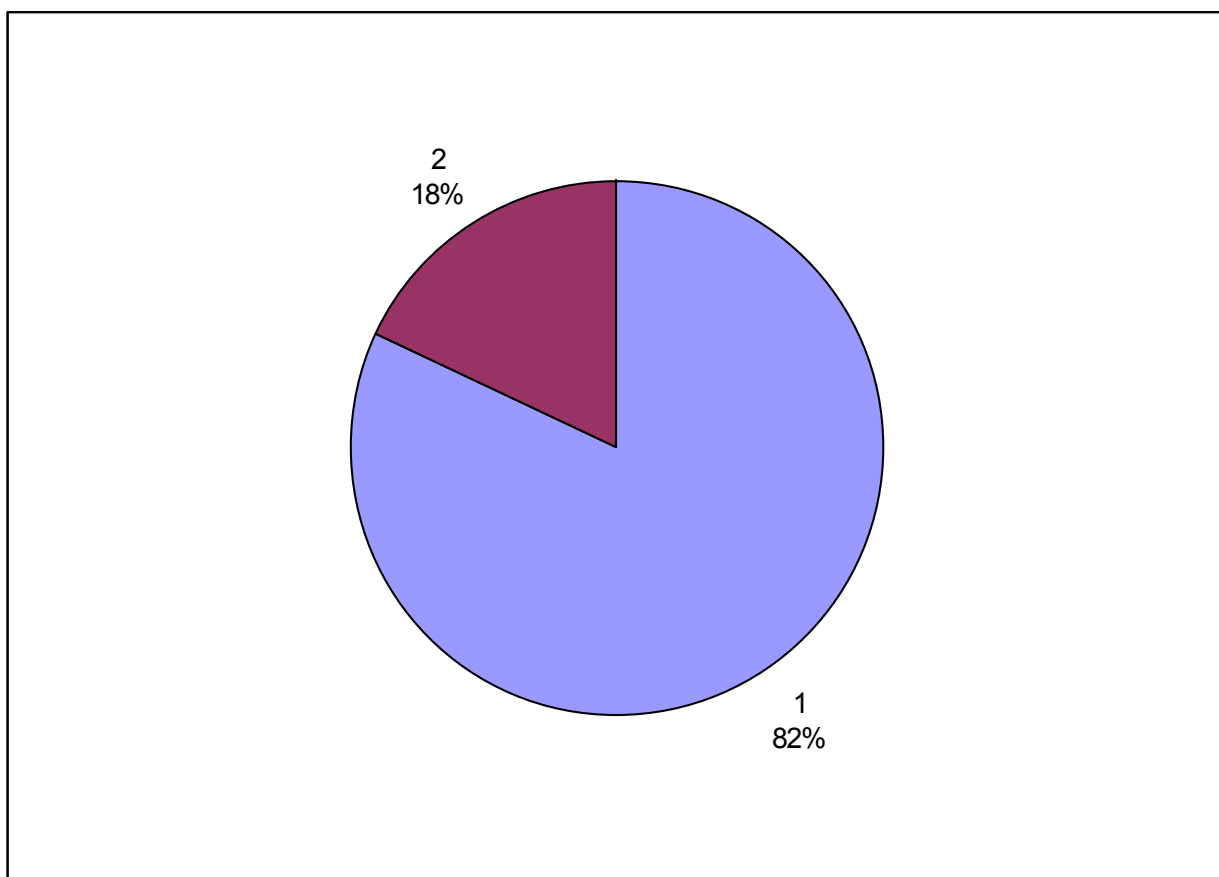
Vyhodnocení otázky č. 11: Pokud udržujete styk z rodinou, jakou formou nejčastěji
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

1. písemnou formou – 5 respondentů 13,88 %
2. telefonicky (legálně) – 28 respondentů 77,77 %
3. návštěvy (standardní) – 3 respondenti 8,33 %
4. nestandardní návštěvou – 0
5. přerušování trestu – 0
6. posílání balíčků – 0

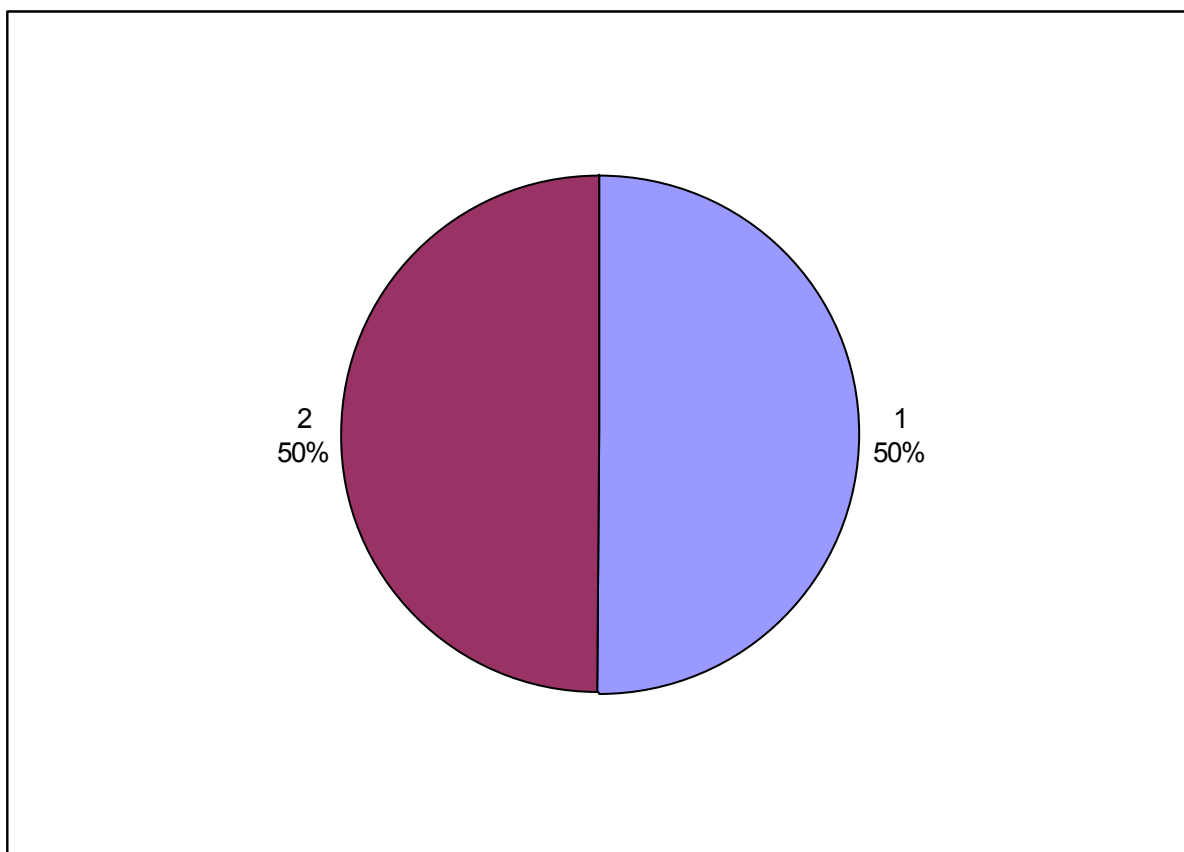
Vyhodnocení otázky č. 12: Udržujete styk se známými a přáteli
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. ANO – 39 respondentů 78 %
2. NE – 9 respondentů 18 %

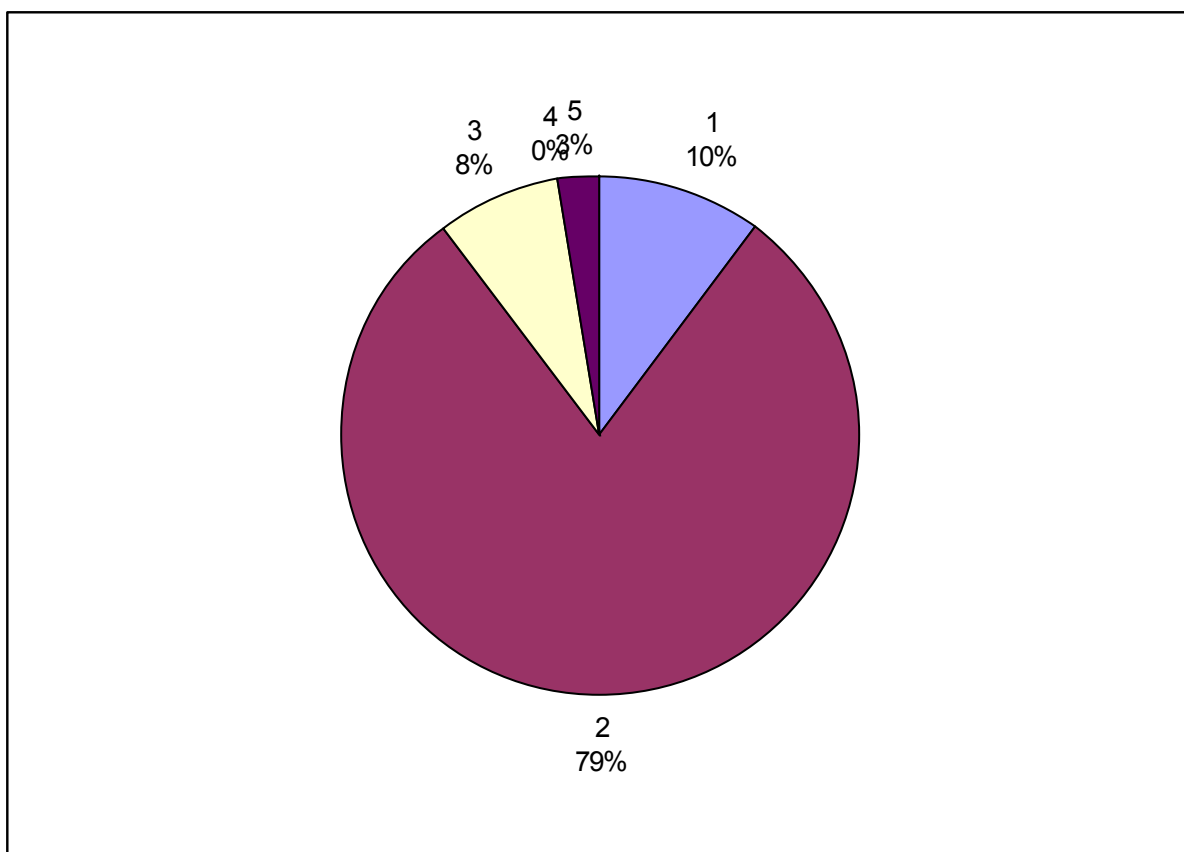
Vyhodnocení otázky č. 12: Udržujete styk se známými a přáteli
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

1. ANO – 25 respondentů 50 %
2. NE – 25 respondentů 50 %

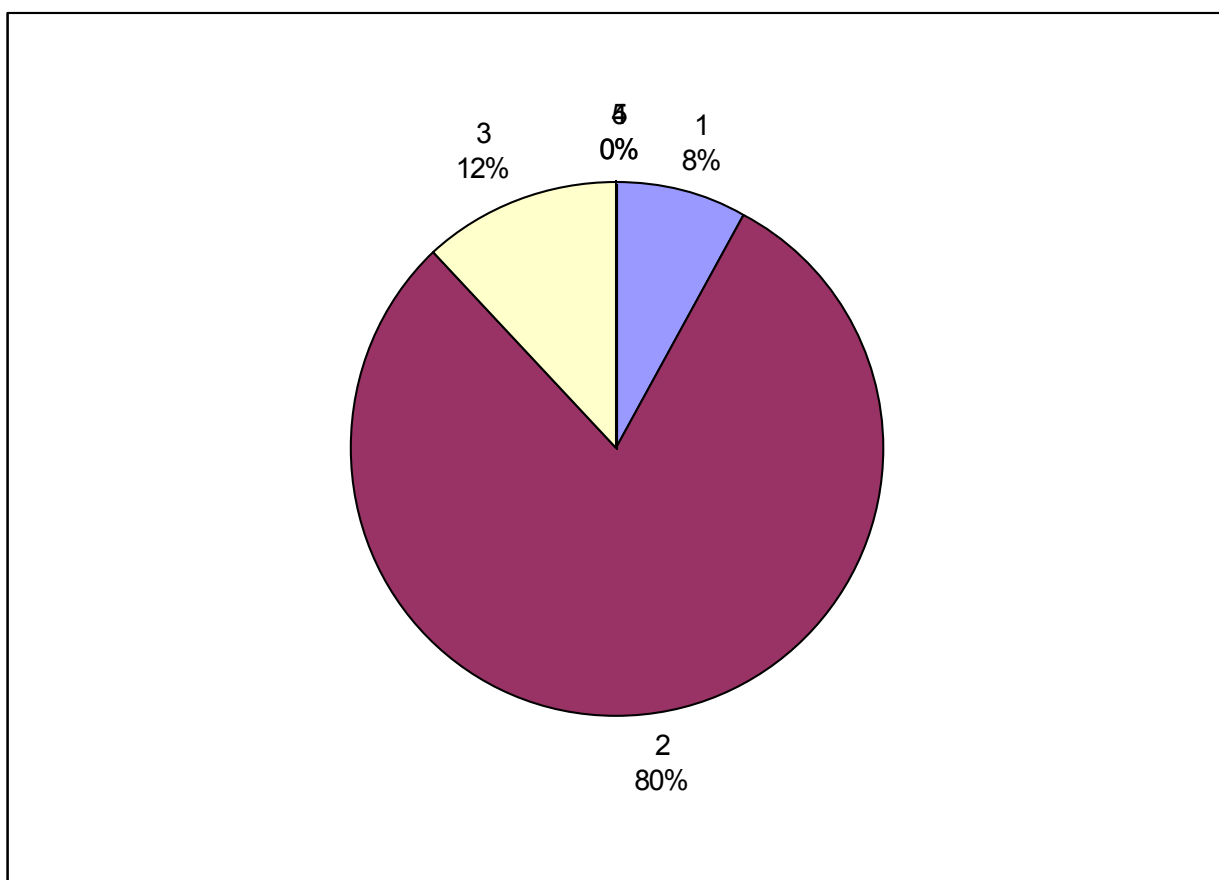
Vyhodnocení otázky č. 13: Pokud udržujete styk se známými nebo přáteli, jakou formou
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. písemnou formou – 4 respondenti 10,26 %
2. telefonicky (legálně) – 31 respondentů 79,49 %
3. návštěvy (standardní) – 3 respondenti 7,7 %
4. přerušeni trestu – 0
5. posílání balíků – 1 respondent 2,56 %

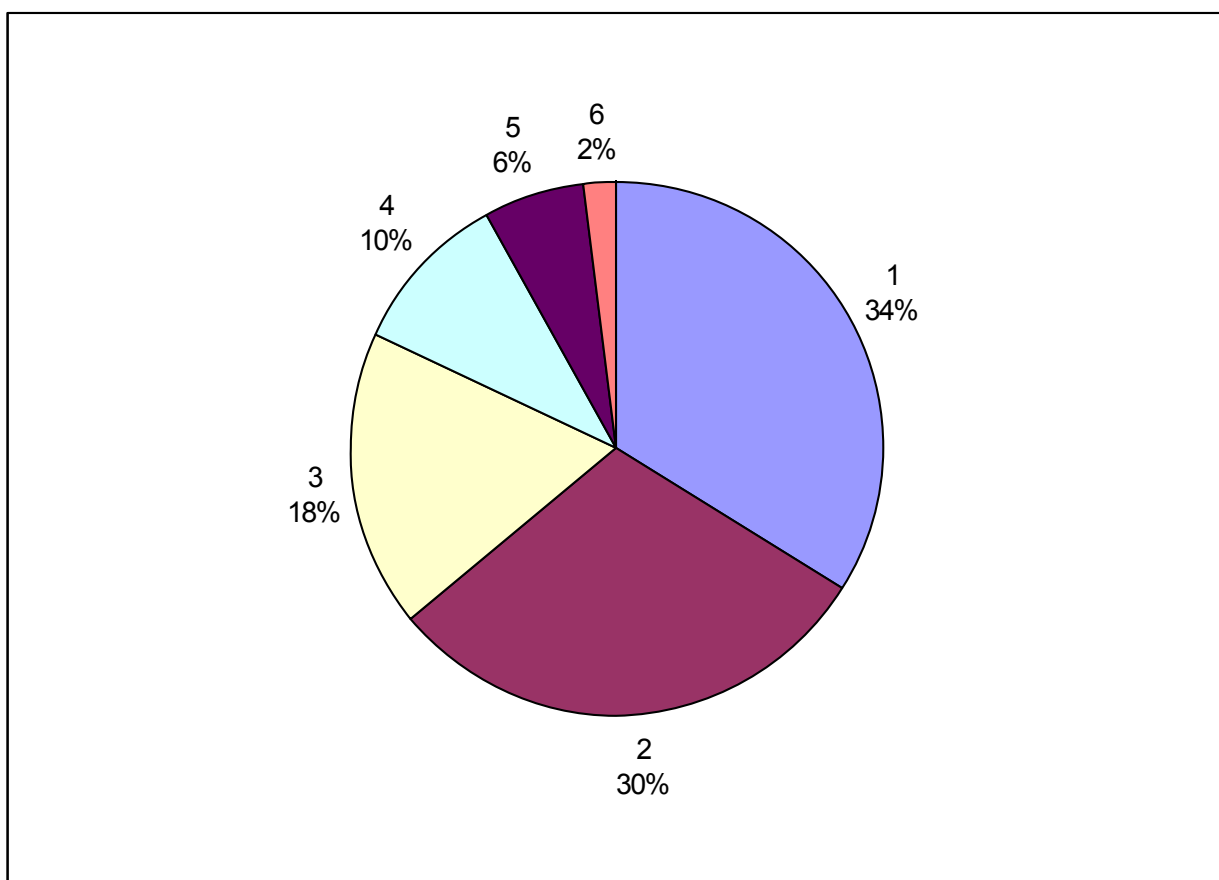
Vyhodnocení otázky č. 13: Pokud udržujete styk se známými nebo přáteli, jakou formou
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

1. písemnou formou – 2 respondenti 8 %
2. telefonicky (legálně) – 20 respondentů 80 %
3. návštěvy (standardní) – 3 respondenti 12 %
4. přerušování trestu – 0
5. posílání balíčků – 0

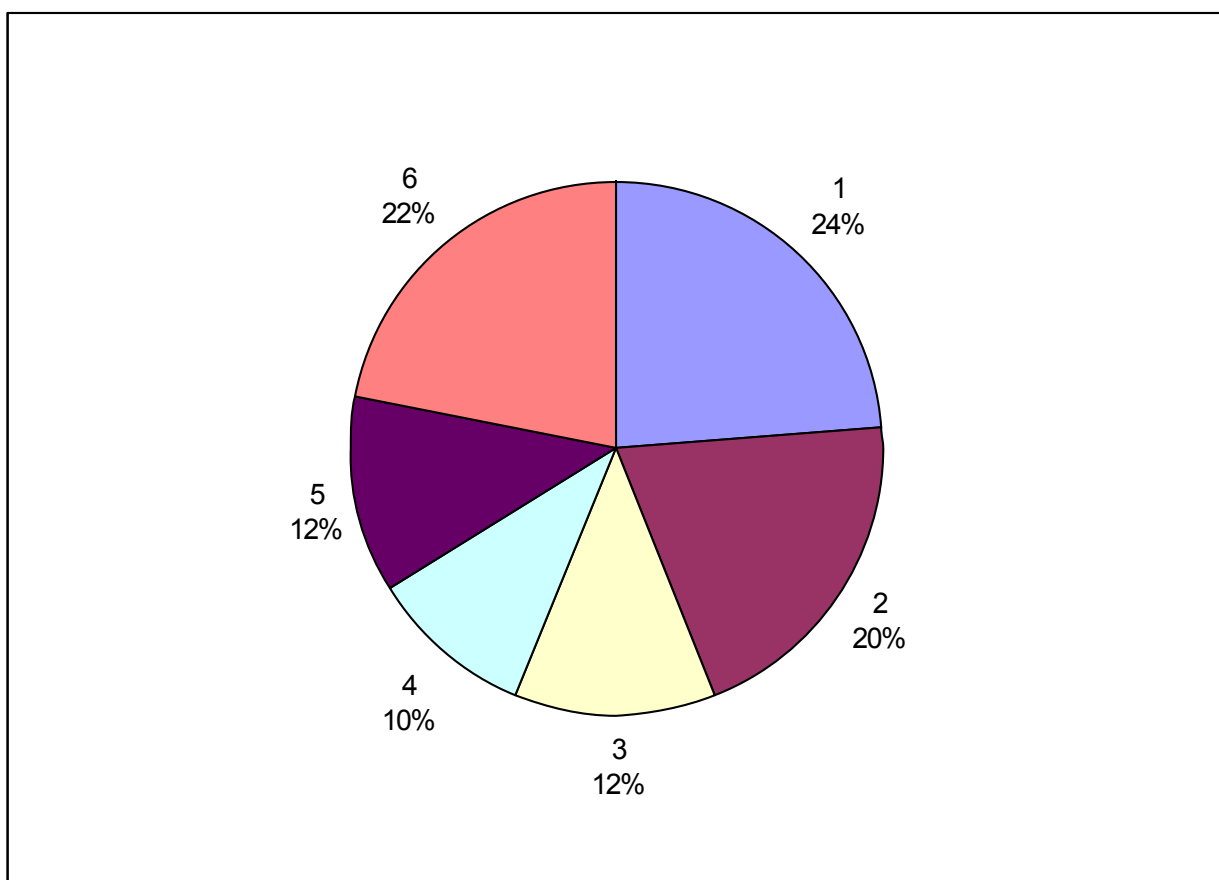
Vyhodnocení otázky č. 14: Kde budete po výstupu z VTOS bydlet
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. u rodičů – 17 respondentů 34 %
2. u manželky – 15 respondentů 30 %
3. u přítelkyně – 9 respondentů 18 %
4. u známých – 5 respondentů 10 %
5. v azilovém domě – 3 respondenti 6 %
6. nevím – 1 respondent 2 %

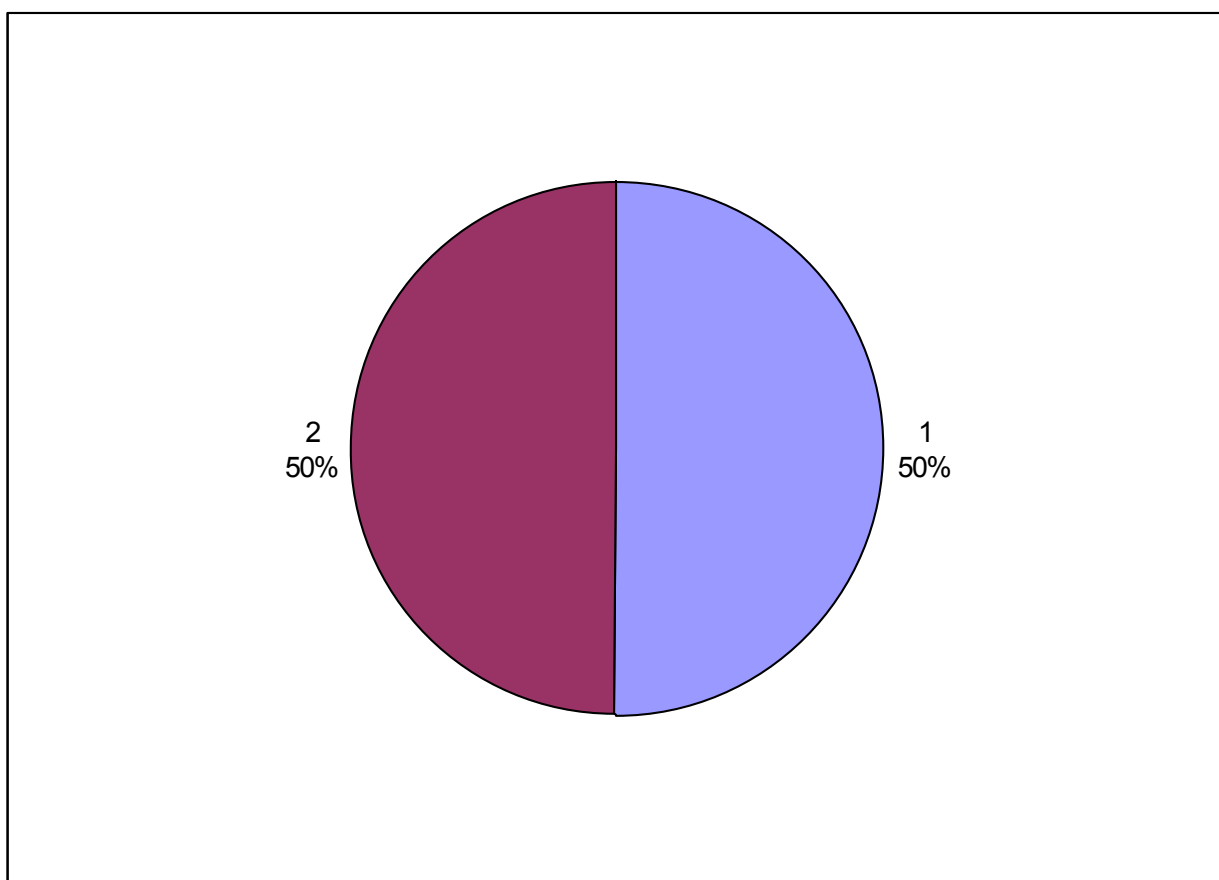
Vyhodnocení otázky č. 14: Kde budete po výstupu z VTOS bydlet
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

1. u rodičů – 12 respondentů 24 %
2. u manželky – 10 respondentů 20 %
3. u přítelkyně – 6 respondentů 12 %
4. u známých – 5 respondentů 10 %
5. v azilovém domě – 6 respondentů 12 %
6. nevím – 11 respondentů 22 %

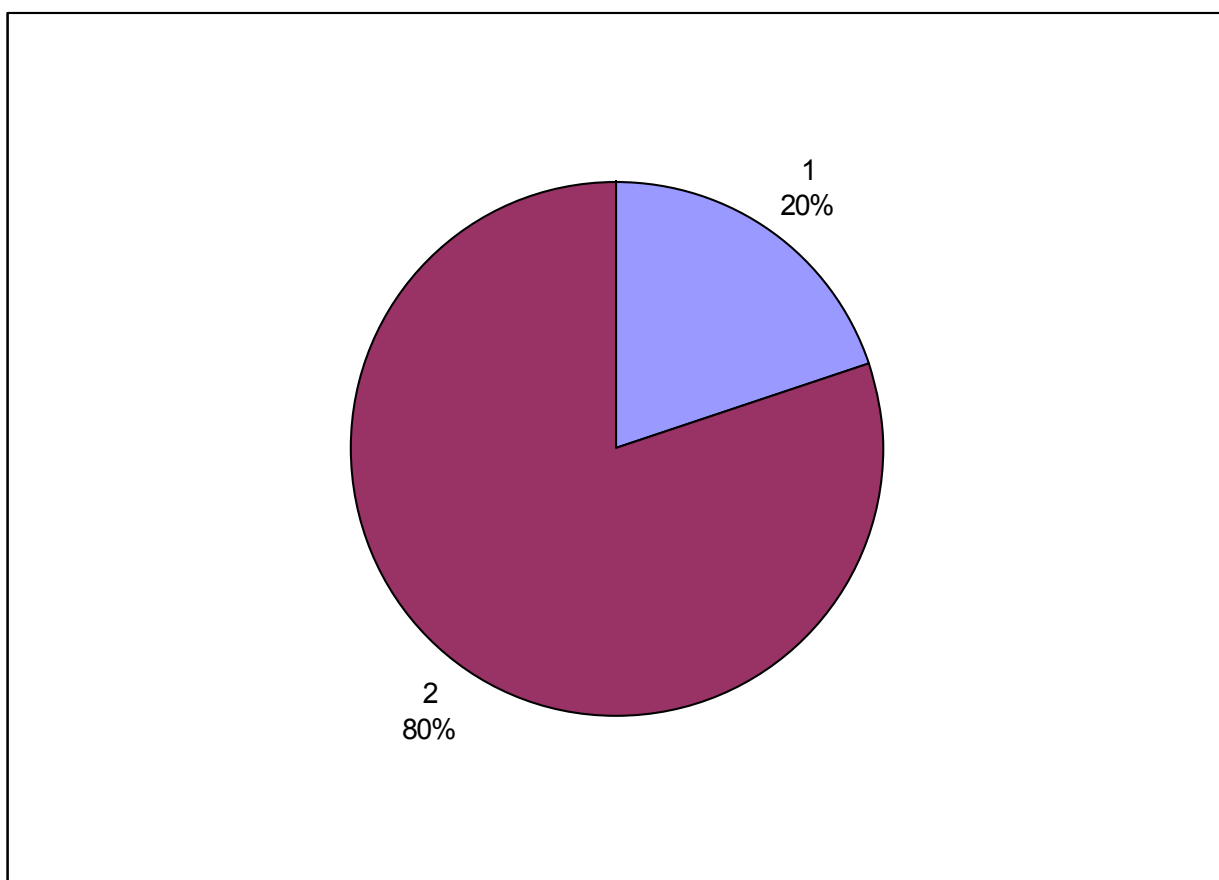
Vyhodnocení otázky č. 15: Máte po odchodu z VTOS zajištěno zaměstnání
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS

1. ANO – 25 respondentů 50 %
2. NE – 25 respondentů 50 %

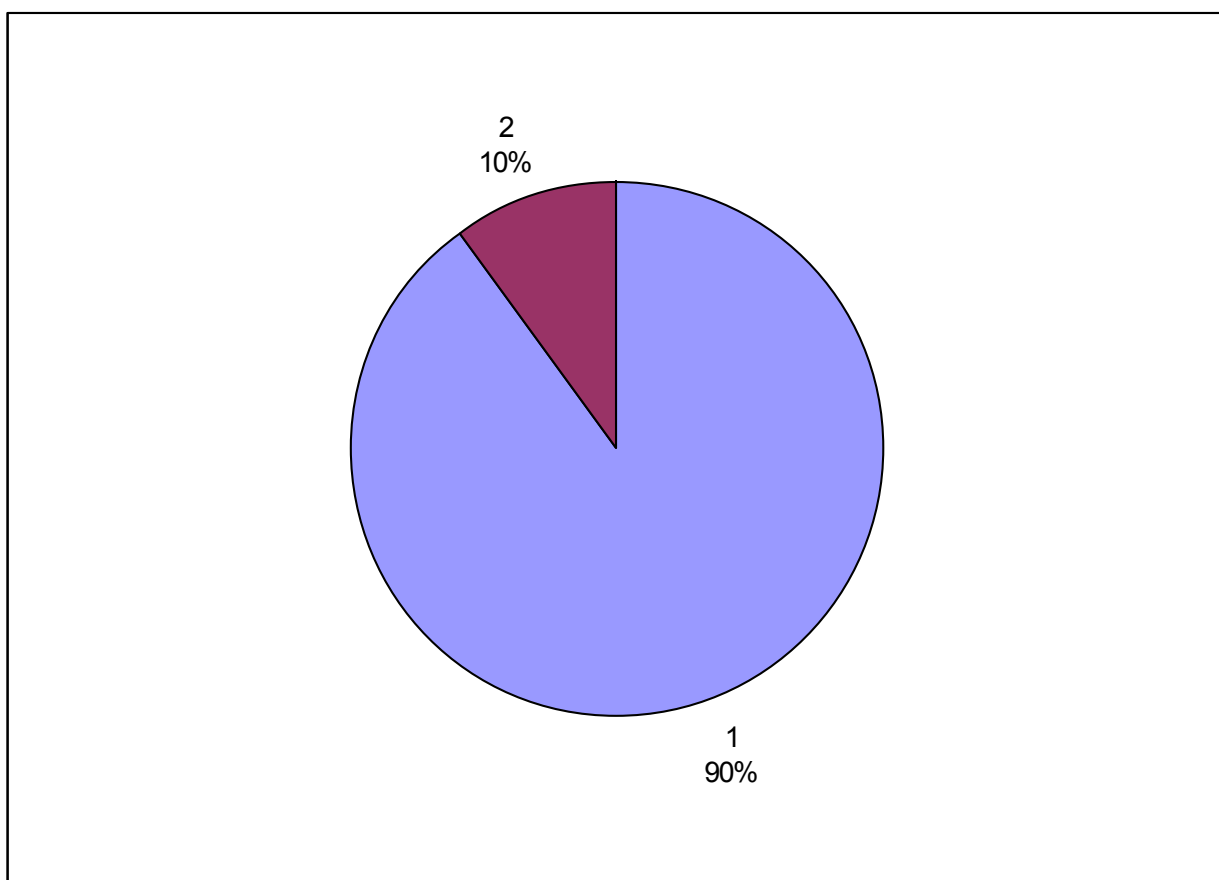
Vyhodnocení otázky č. 15: Máte po odchodu z VTOS zajištěno zaměstnání
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují

1. ANO – 10 respondentů 20 %
2. NE – 40 respondentů 80 %

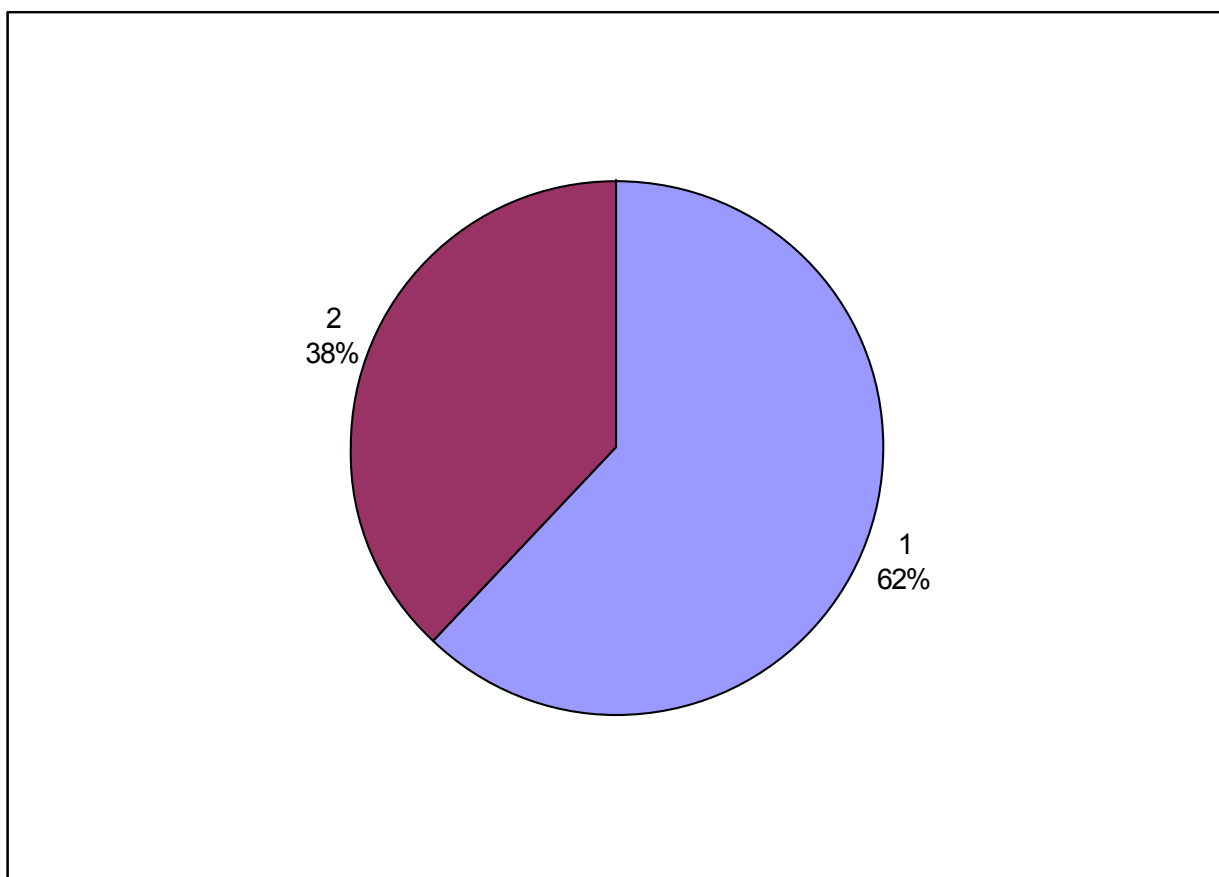
**Vyhodnocení otázky č. 16: Budete-li mít možnost zhruba ½ roku před výstupem z VTOS nastoupit na předvýstupní oddíl (C/4) – využijete ji?
Skupina: A - Odsouzení, studující na ŠVS**

1. ANO – 45 respondentů 90 %
2. NE – 5 respondentů 10 %

**Vyhodnocení otázky č. 16: Budete-li mít možnost zhruba ½ roku před výstupem z VTOS nastoupit na předvýstupní oddíl (C/4) – využijete ji?
Skupina: B - Odsouzení, kteří na ŠVS nestudují**

1. ANO – 31 respondentů 62 %
2. NE – 19 respondentů 38 %

3.5.2 Výsledky šetření

Výsledky šetření měly potvrdit nebo vyvrátit význam vzdělávání pro úspěšné začlenění člověka do běžného života po propuštění z výkonu trestu. Především však mělo vyhodnocení dotazníku napomoci v porovnání dvou skupin odsouzených. **Jednak padesátičlenné skupiny odsouzených studující na ŠVS se studijním programem zacházení, kteří jsou v rámci výkonu trestu odněti svobody vzdělávání. A dále rovněž padesátičlenné skupiny odsouzených, kteří nemají v programu zacházení studijní aktivity** a jejichž program zacházení se skládá z aktivit, mezi které patří pracovní aktivity, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů.

Už při vyhodnocení první ze zadaných otázek bylo patrné, že skupina studujících respondentů si na rozdíl od druhé vede lépe. Na otázku **byl jste ve výkonu trestu kázeňsky trestán** odpovědělo s první skupiny označené písmenem „A“ 21 odsouzených ano, jednalo se o 42 %. Na stejnou otázku odpovědělo naopak 29 odsouzených **ne odpovědělo o 58 % odsouzených?**. Ve druhé skupině „B“ odpovědělo na stejnou otázku 42 odsouzených **ano**, zde šlo o 84 %. Naopak ne odpovědělo 8 odsouzených, kterých v součtu bylo 16 %. **V porovnání obou skupin vyplývá, že ze skupiny „B“ bylo oproti skupině „A“ kázeňsky potrestáno 2x tolik odsouzených. Naopak skupina „A“ měla oproti skupině „B“ více jak 3x více nepotrestaných odsouzených.** S vyhodnocení výše položené otázky je patrné, že respondenti, kteří jsou umístěni na ŠVS mají snahu se nejenom vzdělávat, ale mají také zájem si plnit svoje povinnosti, bez kázeňských provinění. Naopak odsouzení u nichž jsou různorodé aktivity programu zacházení mají zvýšenou tendenci porušovat vnitřní normy a dostávají se častěji do konfliktních situací, které jsou závažnější a kázeňsky více trestané. Míra motivace těchto odsouzených je oproti studujícím odsouzeným značně snížena a proto je jejich chování ve větší míře v rozporu s Vnitřním řádem věznice.

Na první otázku navazovala otázka druhá, která zněla **pokud jste byl v průběhu výkonu trestu odněti svobody trestán, za jaké přestupky**. Na tuto otázku odpověděli nejčastěji respondenti skupiny „A“, za nedostatečnou ústrojovou kázeň a to v 20 % a dále to bylo kouření mimo vyhrazený prostor a to v 18 %. Naopak respondenti skupiny „B“ byli nejčastěji trestáni za fyzické napadení odsouzeného a to v 18 % a dále pak za konzumaci jiných návykových látek a to v 16 %. **Při porovnání vyhodnocení této otázky vyplývá jednoznačně, že respondenti skupiny „A“ měli méně závažné kázeňské přestupky, jakými jsou bezesporu nedostatečná ústrojová kázeň a kouření mimo vyhrazený prostor proti skupině „B“ s fyzickým napadením odsouzeného a konzumací jiných návykových látek.** S vyhodnocení výše

položené otázky vyplívá stejný závěr jaký vzešel s vyhodnocení otázky první. Respondenti, kteří jsou umístěni na ŠVS pokud jsou kázeňsky trestáni, tak většinou za méně závažné přestupky. Naopak respondenti u nichž jsou různorodé aktivity programu zacházení mají nejenom zvýšenou tendenci porušovat vnitřní normy a dostávají se častěji do konfliktních situací, které jsou závažnější a kázeňsky více trestané. Především u těchto respondentů dochází k porušování Vnitřního řádu v závažnějších případech. Vyhodnocení této otázky opět jednoznačně potvrzuje poznatek, že míra motivace těchto respondentů je oproti studujícím respondentům značně snížena a jejich kázeňské tresty jsou udělovány za podstatně **závažnější přestupky**.

Vyhodnocení další otázky, ve znění **pokud jste byl ve výkonu trestu odnětí svobody trestán a kolikrát**, bylo opět úspěšnější pro skupinu „A“. Důvodem lepšího hodnocení skupiny „A“ je především četnost kázeňských přestupků, kdy 5 až 10 přestupků měli 2 odsouzení, což bylo 9,58 % a pouze 3 odsouzení měli více jak 10 kázeňských přestupků, v součtu 14,28 %. Naproti tomu odsouzených ze skupiny „B“ bylo potrestáno mnohem víc, 5-10 kázeňských lístků dostalo 10 odsouzených, což činilo 23,80 % a více jak 10x bylo trestáno 14 odsouzených při 33,33 %.

Poslední ze série otázek týkající se kázeňských přestupků byla otázka pokud jste byl ve výkonu trestu odnětí svobody trestán, jaký jste dostal kázeňský trest. Při vyhodnocení této otázky je patrné, že obě hodnocené skupiny se od sebe výrazně neliší. Co je ovšem nutné brát v potaz, je ta skutečnost z které vyplývá výrazný rozdíl obdržení kázeňských lístků, kdy skupina „A“ dostala 84 kázeňských lístků a skupina „B“ 310 lístků. S tohoto srovnání vychází, že **skupina „B“ dostala skoro 4x více kázeňských lístků než skupina „A“**. Opět, jako v třech předešlých otázkách se ukázalo, že motivovaný respondent má podstatně větší disciplínu, než respondent nemotivovaný. Tato projevená disciplína se odráží i v celkovém počtu udělených kázeňských lístků.

Po čtyřech otázkách týkajících se udělení kázeňských trestů, jsou naopak tři otázky zaměřené na **kázeňské odměny**. Hned první ze tří položených otázek ve znění **byl jste ve výkonu trestu odnětí svobody kázeňsky odměněn** vyšla lépe pro skupinu „A“. Kde ano odpovědělo 48 respondentů, což bylo 96 % a ne pouze 2 respondenti při 4 %. Ve skupině „B“ naproti tomu odpovědělo ano 31 respondentů, to je 62 % a odpověď ne zaškrtnulo 19 respondentů, to činí 38 %. Dalším důležitým údajem je počet kázeňských odměn, odsouzení ze skupiny „A“ jich celkově dostaly 240 a skupina „B“ jich dostala 93. Z výše uvedeného srovnání vyplívá, že **skupina „A“ jich obdržela téměř 3x tolik kázeňských odměn než skupina „B“**.

Jak kázeňský trest, tak kázeňská odměna jsou důležitým vypovídajícím faktorem chování odsouzených, faktorem který předikuje resocializační působení na odsouzeného. Počty kázeňských lístků a odměn jasně vypovídají o chování a celkové snaze odsouzených. Z těchto faktorů vyplynulo, **že výsledky měla po vyhodnocení jasně lepší skupina „A“.**

Další dvě otázky byly koncipovány tak, aby se pokusily zjistit, co si odsouzení myslí o svém konkrétním programu zacházení a jestli předpokládají jeho další prospěšnost pro svou osobu. První otázka zněla: **Myslíte si, že Váš program zacházení splňuje svůj účel a je prospěšný pro vaši nápravu?** Zde byl největší, dá se říci zásadní rozdíl v názoru, kdy odpověď určitě ano zaškrtnulo ze skupiny „B“ 17 respondentů, což bylo 34 %. Naopak stejnou otázku u skupiny „A“ označilo skoro 2x tolik respondentů, v tomto případě 31 respondentů, kteří v součtu představovali 62 %. Při vyhodnocení první z těchto položených otázek zaměřených na program zacházení bylo zjištěno přibližně **2x tolik odsouzených ze skupiny „A“ si myslí že jejich program zacházení splňuje svůj účel a je prospěšný pro jejich nápravu oproti skupině „B“.** Dále následovala otázka **myslíte, že využijete obsah vašeho programu zacházení po odchodu z výkonu trestu odnětí svobody.** Při vyhodnocení této otázky byl znát zásadní rozdíl mezi skupinou „A“ a „B“ při odpovědi určitě ano, kdy ve skupině „A“ takto odpovědělo 30 respondentů, což bylo 60 % a naopak ve skupině „B“ pouze respondentů 16, přičemž to bylo pouze 32 %. Při vyhodnocení obou dvou skupin vyplývá, že **2x tolik respondentů ze skupiny „A“ oproti respondentům ze skupiny „B“ si myslí, že využije obsah svého programu zacházení po odchodu z výkonu trestu.** Z obou dvou položených otázek vyplývá, že minimálně 2x tolik respondentů, kteří jsou zařazeni na ŠVS má k programu zacházení pozitivnější vztah, než respondenti s alternativními programy zacházení z druhé skupiny. Vyhodnocení těchto otázek nám ukazuje, jaký vliv má vzdělávání odsouzených na jejich chování v průběhu výkonu trestu a jaký vliv má dále vzdělání na plnění programu zacházení. Dále došlo i k splnění předpokladu, **že odsouzení se vzdělávací aktivitou z první skupiny jsou touto vzdělávací aktivitou výrazněji formováni jak myšlenkově, tak hlavně chováním a plněním svých povinností, na rozdíl od druhé skupiny odsouzených bez těchto vzdělávacích aktivit.**

Následujících pět otázek mělo za cíl úzce podchytit problematiku **oblasti utváření vnějších vztahů.** Tato problematika je v centru pozornosti obou hodnocených skupin, proto vyhodnocení těchto několika otázek by nám mohlo poskytnout odpověď na otázku celkové resocializace odsouzených a jejich možné začlenění do společnosti. První z těchto pěti otázek, která zněla **udržíte styk z rodinou** vyšla o 10 % lépe pro skupinu „A“. Na tuto otázku odpověděl 41 respondentů skupiny „A“ ano, což činilo 82 %, naopak ne odpovědělo 9 respon-

dentů v celkovém objemu 18 %. Respondentů skupiny „B“ odpovědělo ano 36, což bylo 72 % a ne odpovědělo 14 respondentů s 28 %. Na další otázku, pokud **udržíte styk z rodinou, jakou formou** nejčastěji, odpověděly obě dvě hodnocené skupiny velmi obdobně, přičemž nejoblíbenější byla telefonická forma, následovala forma písemná se standardními návštěvami. V další hodnocené otázce, **udržíte styk se známými a přáteli**, v odpovědi ano byl rozdíl mezi skupinou „A“ a skupinou „B“ 28 % při 14 respondentech ve prospěch skupiny „A“. Následovala otázka, **pokud udržíte styk se známými nebo přáteli, jakou formou**, přičemž odpověď na tuto otázku byla prakticky totožná jak na velice shodně koncipovanou otázku pokud udržíte styk z rodinou, jakou formou nejčastěji odpověděly obě dvě hodnocené skupiny velmi obdobně, přičemž **nejoblíbenější formou byla telefonická forma, následovala forma písemná se standardními návštěvami. Ani v otázce, kde budete po výstupu z výkonu trestu bydlet, nebylo mezi oběma hodnocenými skupinami dramatických-významných rozdílů**, první byli pro obě skupiny shodně rodiče, dále pak manželka a přítelkyně. Jediný viditelný rozdíl mezi oběma skupinami byl v odpovědi neví, kde u skupiny „B“ bylo 11 respondentů v počtu 22 %, naproti tomu u skupiny „A“ to byl respondent jeden při 2 %. Z vyhodnocených odpovědí lze usoudit jednoznačně tento závěr, výsledky ukazují na skutečnost, že na problematiku **oblasti utváření vnějších vztahů nemá dosažené vzdělání až takový vliv, jak by se dalo na první pohled očekávat**. V celkovém kontextu je možno konstatovat u většiny odsouzených snahu nepřetrhat během výkonu trestu odnětí svobody své sociální vazby a udržet si jak vztahy rodinné, tak přátelské a to je jistě dobré zjištění, o které se mohou opřít kompetentní pedagogičtí pracovníci ve svém resocializačním úsilí.

Další otázka zní, máte **po odchodu z výkonu trestu zajištěno zaměstnání**. Tato otázka má hlavně sociální charakter a souvisí především s otázkou, zda program zacházení, resocializace a následná příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu napomáhá cílové skupině respondentů v návratu do majoritní společnosti a zda napomáhá zabraňovat jejich následné recidivě spojené s dalším umístěním ve výkonu trestu. Je jistě neoddiskutovatelným faktem, že **zaměstnání, pracovní příležitost, nepochybně napomáhá a zabraňuje recidivě s následným selháním, které by mělo za následek opětovný návrat do výkonu trestu**. Ve výše uvedeném kontextu lze jednoznačně konstatovat jasnou převahu respondentů skupiny „A“, kde 25 respondentů, tedy 50 % uvedlo odpověď ano. Naopak ve skupině „B“ odpověď ano uvedlo pouze 10 respondentů, tedy pouhých 20 % odpovídajících. **Z vyhodnocení této otázky vyplývá, že odsouzení se vzdělávacím výukovým programem zacházení jsou lépe připraveni si najít po odchodu z výkonu trestu zaměstnání a mají i lepší šance uplatnění**

na trhu práce. Toto zjištění je přínosem pro výchovnou činnost všech, kteří se na procesu vzdělávání odsouzených přímo nebo nepřímo podílí.

Poslední testová otázka je zároveň i otázkou, na které staví jeden z autorových předpokladů.

3.5.2.1 Vyhodnocení předpokladů

Předpoklad č. 1:

Tento předpoklad zněl, zda minimálně 80 % odsouzených půl roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody odmítá nastoupit na předvýstupní oddíl.

Při znění testové otázky se autor dotazovaných respondentů ptal: pokud budete mít možnost zhruba ½ roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody nastoupit na předvýstupní oddíl (C/4) – využijete ji? **Předpoklad č. 1 se nepotvrdil.**

Na předpoklad a s tím spojenou otázku, zda minimálně 80 % odsouzených půl roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody odmítá nastoupit na předvýstupní oddíl. Při znění testové otázky se autor dotazovaných respondentů ptal: pokud budete mít možnost zhruba ½ roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody nastoupit na předvýstupní oddíl (C/4) – využijete ji? U respondentů skupiny „A“ odpovědělo ano, tedy že tuto možnost využijí, 45 respondentů a to je 90 %. Naopak ne odpovědělo pouze respondentů 5, což činí pouhých 10 %. U skupiny „B“ nebyl výsledek tak jednoznačný jako u skupiny „A“, přesto však měla navrch varianta ano, kterou zvolilo 31 respondentů, což činilo 62 %, variantu ne označilo 19 respondentů a to je v součtu 38 %. **Výsledky vyhodnocené poslední otázky jednoznačně vyvrátily autorův stanovený předpoklad, zda minimálně 80 % odsouzených půl roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody odmítá nastoupit na předvýstupní oddíl.** Naopak respondenti obou dvou skupin jednoznačně projevíli zájem o nástup na předvýstupní oddíl. K tomuto závěru je přiměřelo několik faktů. Jedním z nich se jeví lepší sociální podmínky, které na oddíle jsou. Jedná se především o větší ubytovací kapacitu, kdy je na oddíle výrazně méně odsouzených, než na jiných, standardních oddílech. K této ubytovací kapacitě patří především komfortní vybavení ložnic, kuchyňka s veškerým vybavením včetně kuchyňské linky, nadstandardně vybavená kulturní místnost. K lepším sociálním podmínkám jistě také patří větší počet odborných pracovníků. Vychovatelé, vychovatelé volného času a speciální pedagogové se snaží věnovat odsouzeným hlouběji a upevňovat jejich záliby a koníčky společenskými a sportovními hrami, posilovnou, kvalitním sociálním programem.

Jak již bylo výše v textu uvedeno 38 % respondentů s skupiny „B“ naopak odmítá na předvýstupní oddíl nastoupit. Jedná se většinou o odsouzené, na kterých, ať se to kompetentním pracovníkům výkonu trestu líbí či ne, přes všechnu jejich snahu, zanechala své negativní stopy „*prizonizace znamenající negativní adaptaci na podmínky života ve vězení, která velmi snižuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace jedince do normální společnosti*“⁶¹. Nechtějí adaptovat se a přizpůsobit se novému prostředí a novým změnám se projevuje u tohoto procenta odsouzených právě tím, že odmítají nastoupit na předvýstupní oddělení.

Po vypracování a vyhodnocení dotazníku autor došel k závěru. **První předpoklad** praktické části, který měl za úkol zjistit, zda minimálně 80 % odsouzených půl roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody odmítá nastoupit na předvýstupní oddíl, se jak autor již výše v textu uvedl **nepotvrdil**.

Předpoklad č. 2:

Druhý Předpoklad č. 2 zněl, zda aspoň 80 % odsouzených, kteří se vzdělávají v Školském výukovém středisku plní program zacházení lépe než ti odsouzení, kteří nemají v programu zacházení učební obor. **Předpoklad č. 2 se nepotvrdil**.

Druhý předpoklad, kterým autor chtěl svůj výzkum směřovat, byl, zda aspoň 80 % odsouzených, kteří se vzdělávají v Školském výukovém středisku (**v textu tato skupina byla označena písmenem A**), plní program zacházení lépe než ti odsouzení, kteří nemají v programu zacházení učební obor. **Tento předpoklad se nepodařilo naplnit** ve výchozím rozsahu ani v jedné ze zadaných hodnocených otázek. Přesto ovšem lze konstatovat, že u odsouzených se vzdělávací aktivitou vyšly všechny testové otázky výrazně pozitivněji než u odsouzených s alternativními formami programu zacházení, i když předpokladu 80 % úspěšnosti se nepodařilo splnit ani v jednom bodě. Důvodem lepšího hodnocení odsouzených ze ŠVS je jistě pozitivní působení vlivu vzdělávání a z toho se odvíjející větší motivace většiny z nich co nejlépe program zacházení plnit a samozřejmě díky kladnému hodnocení vycházejícího z plnění svých povinností i čerpat nesporné výhody s tím související. Dalším důvodem pozitivního hodnocení respondentů ze ŠVS je možnost jejich výběru. Mnoho odsouzených umístěných po celé České republice pokud splňují zadaná kritéria, má zájem o studium v rámci některé z věznic nabízející možnost vyučení v oboru. Proto i do ŠVS ve Věznici Rý-

⁶¹ SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 2. díl, Speciální část.*

Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 34. ISBN 80-7083-680-6.

novice jsou přemísťování odsouzení z jiných věznic z celé České republiky. Díky tomuto přemístění dochází k profilaci a následném výběru motivovaných odsouzených, kteří vidí perspektivu ve vzdělávání, plnění určeného programu zacházení a nemají zájem jakýmkoliv způsobem narušovat resocializační proces.

4 Závěr

Tématem této bakalářské práce byla příprava odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Bakalářská práce byla rozdělena na dvě části. Část teoretickou a část praktickou.

V první části teoretické je popsán výkon trestu odnětí svobody před a po roce 1989. Dále je v této části podrobně popsán nástup odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody. V návaznosti na nástup do výkonu trestu autor práce popisuje negativní aspekty výkonu trestu a následné působení výkonu trestu na odsouzené po psychické a sociální stránce. Dále v teoretické části jsou posouzeny možnosti resocializačních programů působících na odsouzené umístěné ve výkonu trestu a k tomu navazující možnosti, které jsou odsouzeným poskytnuty ve Věznici Rýnovice v rámci naplňování těchto programů. V práci jsou rozděleny činnosti specialistů při výběru programu zacházení a následuje rozdělení těchto programů. V rámci rozdělení programů zacházení jsou popsány také rizikové faktory ovlivňující program zacházení. Dále jsou zde popsány podrobně druhy a specifikace konkrétních programů zacházení jako jsou pracovní aktivity a s tím související podmínky práce odsouzených, pracovní odměna odsouzených a prestiž pracovního zařazení odsouzených. Podrobně jsou v práci popsány zájmové aktivity, speciálně výchovné aktivity a utváření vnějších vztahů a jejich alternativa v podobě bezdrogové zóny, OZSTZ. Dále autor v práci popisuje aktivity s mladými odsouzenými a způsob resocializačního působení. Velká pozornost je v práci věnována ŠVS. Je zde podrobně popsána historie a současnost SOU v České republice, dále historie Školského vzdělávacího střediska Rýnovice, současnost ŠVS Rýnovice, budoucnost ŠVS Rýnovice a popsán způsob práce v ŠVS.

Na teoretickou část navazuje část praktická. V praktické části se autor zaměřil především na odsouzené, kteří v rámci výkonu trestu odnětí svobody absolvovali studium ve Školském výukovém středisku. Dále se autor soustředil na odsouzené, kteří před propuštěním z výkonu trestu nastoupili, nebo nenastoupili na výstupní oddělení. V rámci praktické části bakalářské práce byl autorem zpracován dotazník, který vyplnilo nezávisle 100 respondentů

z řad odsouzených. Respondenti, kterých se výzkum týkal, byli odsouzení z Věznice Rýnovice. Vzorek respondentů byl rozdělen na dvě hodnocené skupiny, přičemž každá hodnocená skupina byla složena z padesáti odsouzených. Jedna skupina jsou odsouzení navštěvující ŠVS ve věznici, kteří měli stanoveny v programu zacházení vzdělávací aktivity. Tito odsouzení byli zařazení do věznice s ostrahou, byli ve věku do třiceti let, přičemž ve VTOS byli maximálně po druhé. Druhou zkoumanou skupinou byli odsouzení, kteří měli určen za program zacházení pracovní aktivity, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů. Dále tito odsouzení z druhé skupiny byli zařazení do věznice s ostrahou, ve věku do třiceti let, ve výkonu trestu maximálně po druhé. Obě dvě skupiny respondentů odpovídali na šestnáct otázek z dotazníku.

Během výzkumného šetření v rámci praktické části bakalářské práce se autor snažil opřít o dva předpoklady. První předpoklad zněl: předpokládáme, že 80 % odsouzených, kteří se vzdělávají v Školském výukovém středisku, plní program zacházení lépe než ti odsouzení, kteří nemají v programu zacházení učební obor. Druhý předpoklad zněl: předpokládáme, že minimálně 80 % odsouzených půl roku před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody odmítá nastoupit na předvýstupní oddíl.

Testy byly předány výchovnými pracovníky respondentům k zpracování a následně autorem jak graficky, tak teoreticky vyhodnoceny.

Odpověď na oba dva předpoklady, která vzešla po vyhodnocení dotazníku, měla být zároveň odpovědí pro cíl bakalářské práce. Vyvrácení obou dvou předpokladů umožnilo zjistit, zda program zacházení, resocializace a následná příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu napomáhá cílové skupině respondentů v návratu do majoritní společnosti a zda napomáhá zabraňovat jejich následné recidivě spojené s dalším umístěním ve výkonu trestu. Dále vyvrácení obou dvou předpokladů dalo určitou odpověď na předmět zkoumání a tímto předmětem bylo, jak pozitivně jsou odsouzení ovlivněni před výstupem z výkonu trestu. Zpracování a vyhodnocení obou stanovených předpokladů bakalářské práce pomohlo zodpovědět položenou otázku: Splňuje příprava odsouzených před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody svůj význam a napomáhá v jejich začlenění do reálného civilního života? Na tuto otázku je odpověď jednoznačná, i když se nepodařilo splnit předpoklad na 80 %, přesto tato příprava svůj smysl jednoznačně splňuje. Program zacházení v této přípravě je nosným pilířem resocializačního procesu, který v dnešním vězeňském systému má jednoznačně své místo. Nebýt této přípravy, nebýt obětavé práce vychovatelů, speciálních pedagogů, psychologů a dalších výchovných zaměstnanců, docházelo by během výkonu trestu k mnoha negativním jevům, které s uvězněním souvisí, u mnohem početnější části odsouzených. Díky na-

stavenému resocializačnímu programu, v kterém má program zacházení svoji nezastupitelnou úlohu, dochází k podstatné minimalizaci působení negativních jevů na osoby umístěné ve výkonu trestu odnětí svobody.

Dá se říci, jak již bylo výše v textu zdůrazněno, práce s odsouzenými osobami umístěnými ve výkonu trestu odnětí svobody spolu s resocializačním úsilím, má na tyto osoby jednoznačně pozitivní vliv. Je nutné ovšem objektivně přiznat, že i toto úsilí je spojeno s mnoha objektivními potížemi, které tento proces velice narušují a komplikují. I přes velkou snahu všech zaměstnanců věznice, jak pedagogických, výchovných, tak i zaměstnanců, kteří se ve věznici podílejí na ostraze odsouzených, konečně i mistrů a pracovníků logistiky, se nedaří zajistit důležité aspekty práce s odsouzenými. Důležitým aspektem formování osobnosti je vedle vzdělání neoddiskutovatelně práce a s tímto související zaměstnanost odsouzených. V pracovních příležitostech pro odsouzené má Vězeňská služba ČR velké rezervy. Nezaměstnanost ve věznicích v České republice je značná. Tato skutečnost kopíruje vliv zvyšující nezaměstnanosti v civilním sektoru. Oficiální údaje, které jednotlivé věznice ohledně stavu zaměstnanosti uvádějí, jsou v mnohých případech zkreslené a zavádějící. Věznice do stavu zaměstnaných započítávají odsouzené umístěné na ŠVS s studijním programem, dále jsou mezi zaměstnané započítáni odsouzení, kteří absolvují léčebně terapeutický program ve zvláštním typu oddělení, v kterém splní aspoň 21 hodin speciální terapie týdně. Dalším zkreslujícím údajem, který se s oblibou používá, je dělená pracovní doba odsouzených, kdy mnozí z nich nepracují denně déle než 4 hodiny. V celkovém kontextu je věznice z hlediska zaměstnanosti nadřízenými orgány dobře hodnocena, ale ve svém důsledku je zaměstnanost podstatně nižší, než je oficiálně uvedeno. V rámci realizace účinné resocializace, je potřeba podstatně zvýšit smysluplnou zaměstnanost. V tomto úsilí nemohou být jednotlivé věznice osamoceny. Svou nezastupitelnou úlohu zde musí sehrát stát, státní orgány a jednotlivá ministerstva, jejich intervence je nezbytná. Především musí dojít k legislativním změnám, které budou formou daňových úlev motivovat podnikatelské subjekty v podstatně větším zaměstnávání osob umístěných ve výkonu trestu. Dále by měla státní správa, státní podniky, města a obce podstatně více využívat odsouzené pro svou potřebu.

Dalším neméně důležitým aspektem absolvování výkonu trestu, který snižuje možnost následné resocializace je ubytování odsouzených. Kapacitní možnosti Českých věznic jsou zcela nevyhovující společenské poptávce. Na nástup výkonu trestu odnětí svobody čeká několik tisíc pravomocně odsouzených, kteří z důvodů omezené kapacity nemohou být do výkonu trestu umístěni. Díky této podstatné překážce, dochází k popření jednoho z nejdůležitějších cílů, který trest má. Tímto cílem je jeho neodkladnost a rychlost provedení, kdy by tento trest

měl být vykonán bezprostředně po spáchání trestného činu a následném pravomocném odsouzení. V důsledku společenské a politické poptávky jsou věznice kapacitně zcela přeplněny, přičemž díky této skutečnosti dochází k mnoha negativním jevům, které podstatně narušují průběh resocializace. Řešení této situace opět nepřísluší jednotlivým věznicím, které jsou do výše uvedeného stavu „dotlačeny“ direktivními nařízeními nadřízených orgánů. Řešení této situace má ve svých rukou opět stát, který musí do vězeňského systému vložit mnohem více prostředků a snažit se ubytovací kapacity podstatně rozšířit. Vězeňství je jako celek od roku 1990 finančně velice poddimenzováno a tento fakt se v jeho praktické činnosti velice negativně odráží.

Autor si je vědom, že výše uvedené návrhy jsou velice těžko proveditelné a záleží především na politické vůli, na prioritách trestní politiky a celkové společenské poptávce se problematikou vězeňství seriózně zabývat.

5 Seznam použitých zdrojů

MONOGRAFIE

- BRICHČÍN, S., KALVACH, Z. *Soudní psychiatrie a soudní sexuologie pro policisty a vyšetřovatele*. Policejní akademie, Praha 1997 s. 85. ISBN 70-5083-621-1.
- ČÍRTKOVÁ, L. ČERVINKA, F. *Forenzní psychologie*. Suport, Praha 1994. s. 166. ISBN 80-7023-679-1.
- DRTIL, J. *Aktuelní drogové závislosti*. Avicenum, Praha 1978
- HELUS, Z. *Psychologie pro střetí školy*. Praha: Fortuna, 1995. s. 24. ISBN 80-7168-876-2
- CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*. SPN, Praha 1990.
- NAKONEČNÝ, M. *Lexikon psychologie*. Vodnář, Praha 1995. ISBN 80-85255-74-X.
- NAKONEČNÝ, M. *Základy sociální psychologie*. NPS, Praha 1970. ISBN 80-85255-74-X
- NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D. *Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky*. Univerzita Karlova, Praha 1991
- MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha: Slon, 1999. s. 82. ISBN 80-85850-76-1
- MAŘÁDEK, V. *Lexikon klíčových pojmů z penologie*. Nепublikovaný rukopis.
- PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. PRAHA : UK. Nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN 80-7184-569-0.
- SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 1. díl, Obecná část*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 48. ISBN 80-7083-679-2.
- SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. 2. díl, Speciální část*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2002, s. 34. ISBN 80-7083-680-6.
- SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. 1. díl, Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2001, s. 16. ISBN 80-7083-494-3.
- SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů viktologie*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2003, s. 20. ISBN 80-7083-745-4.
- ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z psychologie I. Díl.* Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 2005. ISBN 80-7083-960-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Poruchy adaptace*. Vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik s.r.o., 1996, s. 35. ISBN 80-7083-235-1.

PERIODIKA

Arest, Věznice Rýnovice, 2/2006, roč. 5 s. 2

JIRUŠ, Z. Program zacházení v VS ČR, *České Vězeňství*, 4/2005, roč. 12, č. 4, s. 23, ISSN 1213-9297

KURDÍKOVÁ, L. Psychologické aspekty uvěznění, *České Vězeňství*, 3/2010, s. 25. ISSN 1213-929

MAŘÁDEK, V. Abnormální chování ve vězeňském prostředí, *České Vězeňství*, 1/1995, roč. 3, č. 1, s. 26. ISSN 1213-9297

MRHAL, I. Program zacházení v VS ČR, *České Vězeňství*, 4/2005, roč. 12, č. 4, s. 23. ISSN 1213-9297

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

[online] *Psychologické aspekty uvěznění*. [cit. 2007-11-10]

[online] *Prostředí věznic* < <http://trestni2.juristic.cz/76188/CLANEK> > [cit. 2007-11-10]

ZÁKONY A NAŘÍZENÍ

METODICKÝ LIST Č. 15, kterým se stanoví pravidla a principy hodnocení odsouzených umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody

z.č. 169/1999 Sb., § 41, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody § 52, odst. 1

Řád výkonu trestu odnětí svobody 345/1999 Sb. § 3

Vnitřní řád Věznice Rýnovice, Hlava IV., Čl. 25

6 SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník pro odsouzené z Věznice Rýnovice

PILZ, M. Resocializace mladých odsouzených ve Věznici Rýnovice, *Seminární práce – Vybrané kapitoly z etopedie*, 2/LS, 2010.

Fotoarchív Věznice Rýnovice

1. Byl jste ve VTOS kázeňsky trestán?

ANO

NE

2. Pokud jste byl v průběhu VTOS trestán, za jaké přestupky

spaní po budíčku

konzumace alkoholických nápojů

nedostatečná ústrojová kázeň

konzumace jiných návykových látek

nedovolený styk

tetování sebe nebo jiné osoby

kouření mimo vyhrazený prostor

úmyslně se sebepoškozovat

verbální napadení zaměstnance

neuposlechnutí příkazu zaměstnance

krádež

neplnění programu zacházení

fyzické napadení odsouzeného

prodávat a směňovat věci

fyzické napadení zaměstnance

jiné kázeňské přestupky

3. Pokud jste byl ve VTOS trestán, kolikrát

1x

5x

2x

5-10x

3-4x

více jak 10x

4. Pokud jste byl ve VTOS trestán, jaký jste dostal kázeňský trest

důtku

celodenní umístění na OVKT

propadnutí věci

umístění na OVKT až 28 dní

pokuta až do výše 1000 Kč

odnětí výhod vyplývajících z

celodenní umístění na OVKT
(samovazba)

předchozí kázeňské odměny

5. Byl jste ve VTOS kázeňsky odměněn?

ANO

NE

6. Pokud jste byl ve VTOS kázeňsky odměněn, jakou formou

zvýšení kapesného

peněžitá odměna

pochvala

intimní návštěva

mimořádné zvýšení doby trvání návštěv

přerušování trestu

7. Pokud jste byl ve VTOS kázeňsky odměněn, kolikrát.

1x

5x

2x

5-10x

3-4x

více jak 10x

8. Myslíte si, že Váš program zacházení splňuje svůj účel a je prospěšný pro vaši nápravu

URČITĚ ANO URČITĚ NE

ASI ANO ASI NE

9. Myslíte, že využijete obsah vašeho programu zacházení po odchodu z VTOS

URČITĚ ANO URČITĚ NE

ASI ANO ASI NE

10. Udržujete styk z rodinou

ANO NE

11. Pokud udržujete styk z rodinou, jakou formou nejčastěji

písemnou formou nestandardní návštěvou

telefonicky (legálně) přerušování trestu

návštěvy (standardní) posílání balíků

12. Udržujete styk se známými a přáteli

ANO NE

13. Pokud udržujete styk se známými nebo přáteli, jakou formou

písemnou formou přerušování trestu

telefonicky (legálně) posílání balíků

návštěvy (standardní)

14. Kde budete po výstupu z VTOS bydlet

u rodičů u známých

u manželky v azylovém domě

u přítelkyně nevím

15. Máte po odchodu z VTOS zajištěno zaměstnání

ANO NE

16. Budete-li mít možnost zhruba ½ roku před výstupem z VTOS nastoupit na předvýstupní oddíl (C/4) – využijete ji?

ANO NE

Věznice Rýnovie 1970

- V minulosti zde existovala také některá specializovaná oddělení. Jednalo se o oddělení protialkoholní, protidrogové a dále školské a vzdělávací středisko, které je součástí věznice dodnes. Počty vězňů v Rýnovické věznici se pohybovaly mezi 900 - 1000 odsouzených mužů.

Věznice Rýnovice 2010

- Ve všech typech věznic jsou odsouzení diferencováni podle zásad vnitřní diference, která je nedílnou součástí ovlivňování a podle způsobu jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a k výkonu trestu jsou zařazováni do jednotlivých prostupných skupin. Z důvodu potřeby oddělit odlišné typy odsouzených je ve věznici zřízeno Oddělení pro mladé a prvovězněné odsouzené, studující, Bezdrogová zóna, Výstupní oddělení, Oddělení pro odsouzené s poruchou duševní a poruchou chování, Oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a Oddělení pro léčbu drogových závislostí.

Oddělení výkonu trestu

- Garantem odborného zacházení s odsouzenými je oddělení výkonu trestu. Pod vedením oddělení pracují dozorcí, vychovatelé, specialisté - psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagogové, pedagogové volného času a vychovatelé-terapeuti
- Důležitým aspektem programu zacházení je pracovní resocializace odsouzených

- Mladí a prověznění odsouzení jsou ubytováni samostatně ve 2 oddělech. Jeden oddíl je určen pro odsouzené docházející do zdejšího školského vzdělávacího střediska za účelem studia některého z učebních oborů. Tito odsouzení jsou zaměstnáváni organizovanou činností, včetně výuky, v rozsahu 5 - 7 hodin denně. V rámci programu zacházení jsou zapojeni do samoobslužných aktivit. Na druhý oddíl jsou zařazováni odsouzení, kteří dochází do zaměstnání v rámci pracovišť zřízených v objektu věznice. Tito odsouzení jsou mimo plnění pracovních úkolů vyplývajících z jejich pracovního zařazení zaměstnáváni další organizovanou činností v rozsahu 1-2 hodin denně, včetně speciálně výchovných aktivit, které jsou realizovány individuální i skupinovou formou.

Obsah programu zacházení u mladých odsouzených

Vzdělávací aktivity

- Zařazení odsouzených do studia ve ŠVS - učební obory, vzdělávací a záuční kurzy

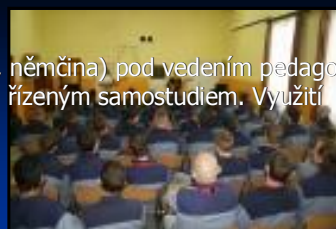
Problematika právního vědomí

- Formou skupinových přednášek a besed s možností individuálních konzultací s pedagodem a sociální pracovnící

Další vzdělávání

- Formou kroužku cizího jazyka (angličtina, němčina) pod vedením pedagogů, výtvarnými kroužky, návštěvou koncertů, řízeným samostudiem. Využití učebnic, audio a video techniky.

Hlavní program ŠVS Rýnovice

- Hlavním nosným programem ŠVS Rýnovice je i nadále zajišťování výuky ve strojírenských oborech **Obrábění kovů** (dvouletý učební obor) a **Obráběč kovů** (tříletý učební obor). V polovině devadesátých let byl pokusně otevřen jeden ročník učebního oboru Strojní mechanik. Současně pod patronací ŠVS probíhaly záuční kurzy na profese brusič skla, brusič-kulič, brusič-hranař, holič a další. Dnes probíhají záuční kurzy na profesi mačkář skla, jejíž uplatnění je ve věznicí nové. V posledních několika letech se začátkem každého školního roku pravidelně otevírají dva první, dva druhé a jeden třetí ročník studia SOU. Kritériem pro přijetí je ukončená základní škola, dostatečná délka trestu k absolvování studia, intelektuální předpoklady a samozřejmě zájem ze strany odsouzeného.

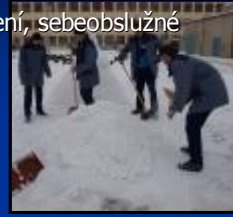

- I když majoritní část učňů tvoří relativně mladí odsouzení ve věku 20-30 let, výjimkou nejsou ani ročníky starší. Završením studia je vykonání závěrečné učňovské zkoušky, která sestává z části písemné, praktické a ústní. Každoročně se k jejímu vykonání dopracuje asi 30 až 40 učňů a jejich úspěšnost se pohybuje nad hranicí 90%. Za zmínku jistě stojí fakt, že vždy několik odsouzených, kteří jsou v průběhu studia podmíněně propuštěni z výkonu trestu, využije možnosti, kterou jim ŠVS nabízí a dokončí školu dálkově. Na chodu ŠVS se podílí čtyři stálí pedagogové a šest mistrů odborného výcviku. Další tři pedagogové docházejí vyučovat externě.

Pracovní aktivity

- zajišťování prací pro potřebu věznice, pracovní zařazení, sebeobslužné činnosti

Pracovní zařazení odsouzených v Rýnovické věznici

I - pracoviště mačkárna, brusírna ústavní reže, truhlárna a výroba palet

- Pracoviště kuchyň, prádelna, ústavní reže –
instalatér, klempíř, obrobna kovů, zahradníci

Pomoc odsouzených v rámci pracovní aktivity při odklizení
sněhu

Mimopracovní aktivity

- sportovní činnost, výtvarná a modelářská činnost, zájmové kroužky,

Způsob práce s toxikomany

-Setkání komunity pacientů - skupinová terapie a poradenství

-Každý pracovní den je započat setkáním komunity pacientů s personálem SOÚL, kde se vyhodnocuje předchozí období, řeší aktuální problémy (např. porušení vnitřního řádu věznice, porušení léčebného řádu SOÚL, apod.), projednávají připomínky všech zúčastněných, plánuje se program na stávající den.

Formy terapie s odsouzenými Skupinová terapie a poradenství

- Využíváním různých terapeutických technik je působeno na změnu postojů a na vytváření motivace k aktivním činnostem a dlouhodobé abstinenci. Provádí se mj. životopisná a motivační skupina, relaxační techniky a další. Skupinová terapie je vedena pracovníkem s absolvovaným sebezkušnostním výcvikem.

Individuální terapie a poradenství

- Zaměřena na oblast integrace osobnosti pacienta a zvyšování frustrační tolerance jeho organismu, na napomáhání hledání dalších alternativ vedoucích ke změnám postojů a hodnotových žebříčků. Provádí se poradenství obecné, strukturované.

Specializované formy terapie

- Arteterapie

Pacienti využívají výtvarného projevu k uvolnění a otevření svého vnitřního já. S namalovanými kresbami a předměty vytvořenými z keramické hlíny

v rámci keramického kroužku dále pracuje tým při skupinových setkáních, kde pacienti sami popisují své pocity a dojmy z vytvořených kreseb a předmětů.

- Muzikoterapie, biblioterapie, socioterapie

Provádí zdravotní sestra se speciálním vzděláním. Aktivita pacientů je vedoucím terapie bodována.

Pracovní terapie

- V jejím rámci pacienti pracují při úklidu oddílů,
- venkovních rajónů včetně úklidu sněhu, při
- zahradnických pracích na zahradě SOÚL, při výrobě
- hraček v modelářské dílně a při úpravách a
- opravách prostor v oddílech SOÚL.

Fyzický zátěžový program

- sportovní aktivity a pohybová terapie

Základem jsou povinné ranní rozcvičky, míčové hry, stolní tenis, relaxační cvičení, kondiční cvičení, povinná tělovýchova. Tyto aktivity vedou ke zlepšení fyzické kondice a pomáhají k odbourávání agrese a napětí pacientů a provádí se na vlastním vycházkovém dvoře a na vycházkovém dvoře věznice, kondiční cvičení ve vlastní i vězeňské místnosti pro kondiční cvičení. Zdravotní sestra se speciálním vzděláním provádí cvičení jógy a relaxační cvičení.

- Informační servis

Je poskytován všemi členy týmu

Vycházkový dvůr odsouzených sloužící zároveň jako sportoviště

